

XXIX. évfolyam 3. szám

zeneKar

nka
Nemzeti Kulturális Alap

WWW.AHO.HU
WWW.ZENE-KAR.HU

EGY NŐ IS LEHET KARMESTER?

nagyinterjú Dobszay-
Meskó Ilonával

SZÜKSÉGESEK-E A
KVÓTÁK A ZENEI
ÉLETBEN?

MINFZ - ÜNNEPI
HANGVERSENY-
KÖRÚT ERDÉLYBEN

KAMARA-
ZENEKARI
KÖRKÉP

2022 / 03



SZERETNE TÖBBET MEGTUDNI A SZIMFONIKUS ZENEKAROKRÓL?

Tisztelt Olvasónk!

Huszonkilenc éve jelenik meg folyamatosan szaklapunk, amely eljut a magyar szimfonikus zenekarokhoz, zenei intézményekhez, könyvtárakhoz és azokhoz, akik érdeklődnek a zene iránt, de arra is kíváncsiak, hogy miként működik egy zenekar, milyen szakmapolitikai döntések befolyásolják azokat a teljesítményeket, amelyek révén egyre értékesebb és magasabb színvonalú hangversenyeken vehetnek Önök részt.

LEGYEN 2022-BEN IS ELŐFIZETŐNK!

A

zeneKar

a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös szaklapja, amely a Magyar Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelenik meg

évi **6 ALKALOMMAL**

Éves előfizetőknek postaköltséggel együtt 2022-ben:
összesen 5500 Ft/év

Rovatainkban foglalkozunk a magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangversenykritikákkal, zenetörténeti írásokkal, szakszervezeti témákkal, jogvédelemmel, hangszertörténettel, oktatással, a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint közöljük a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége tagzenekarainak próbajáték felhívásait.



INNEN MEGTUDHATJA, MI TÖRTÉNIK A HANGVERSENY-PÓDIUMON ÉS MÖGÖTTE!

Megrendelhető e-mailben: info@zenekarujsg.hu

Megrendelési szándéka esetén kérjük, jelezze e-mailben csekk, vagy áfás számla igényét a pontos cím, illetve a számlázási cím feltüntetésével.

■ KALENDÁRIUM

4

■ ZENEI KÖZÉLETÜNK

NEMEZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Ünnepi turné – ünnepi előadással

Kolozsvárott, Marosvásárhelyen és Nagyváradon muzsikáltak a Nemzeti Filharmonikusok

Alapító okiratukban is szerepel, hogy küldetésük a határon túlon is terjeszteni a magyar zenekultúrát, s ennek a Nemzeti Filharmonikusok mindig örömmel tesznek eleget. Bö évtizede Kocsis Zoltán vezetésével indultak erdélyi vendégszereplésre, s az ezt követő években is rendszeresen vissza-visszatért erre a vidékre a zenekar vagy az énekkar. Idén március idusán indult a koncertsorozat Kovács János vezényletével, s érzelmekkel teli, ünnepi előadásuk mindenütt telt házakat vonzott és hatalmas sikert aratott.

Réfi Zsuzsanna

SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

„A próbákön szükség van az alkotó párbeszédre”

Kiss Barna újraindulásról, az átmeneti időszak végéről, s az új, színesebb évadáról

Lezárult egy korszak a Savaria Szimfonikusok életében, de kezdődik egy új is, hiszen májustól új vezető-karmester áll majd az együttes élén. A szombathelyi zenekar – ahogy minden társulat – megszenvedte a világjárványt, s nem könnyű ismét növelni a nézők létszámát, de már Ausztriából is érkeznek előadásaikra az érdeklődők, s a következő szezonban ismét felépnek rendszeresen a városon kívül is.

Réfi Zsuzsanna

ALBA REGIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

„Az átlényegülés zenekarát építjük”

Közös esztétika és hangzásideál, markáns műsorpolitika, ihletett előadások. Dobszay Péterrel, Pad Zoltánnal és Ruff Tamással készítettünk interjút, milyen repertoárt játszik a székesfehérvári társulat és milyen feladatok várnak még rájuk a városon kívül.

Réfi Zsuzsanna

KAMARAZENEKARI KÖRKÉP

Újraindult a kamarazenei élet is

Lassan újraindul a zenei élet a régi kerékvágásban, a Covid utóhatásai azonban még nem múltak el teljesen. A külföldi utak, turnék terén nagy a bizonytalanság, azonban a zenészek bizakodva tervezik fesztiváljaikat, koncertjeiket, bérleteiket. Lapunk ezúttal a kamarazenekarokat kérdezte végig a járványhelyzet nehézségeiről, az újraindulásról és a jövőbeli tervekről.

Kiss Eszter Veronika

■ MŰHELY

PORTRÉ

Szükségesek-e a kvóták a zenei életben?

Zeneszerzőként és karmesterként is sikeres Dobszay-Meskó Ilona, aki nemrég vehette át az Erkel Ferenc

díjat. Nőként az egyik úttörő a szakmában, különösen a karmesteri dobogón, így elsősorban arról beszélgettünk, hogy látja a nők helyét, szerepét a zenei életben, és mi az oka annak, hogy régebben nem, vagy csak mutatóban voltak nők a zenei életnek ezen a területén. Dobszay-Meskó Ilona a még a pandémia előtt elkezdett, de most különösen aktuálissá vált békemiséjéről, a Missa da Pacemről és a témaválasztáshoz vezető folyamatokról is mesélt.

Kiss Eszter Veronika

26

OKTATÁS

Társadalmi figyelem, mint a legnagyobb nevelő erő

A Magyar Zenei Tanács 2022. február 26-án szakmai kerekasztal-beszélgetést tartott az alapfokú zeneoktatás helyzetéről, kihívásairól és lehetőségeiről a nemrég megnyílt Magyar Zene Házában. A beszélgetést Dr. Váradi Judit egyetemi docens, a Magyar Zenei Tanács elnökségi tagja vezette.

Kiss Eszter Veronika

31

ZENETÖRTÉNET

A legnagyobb magyar hegedűkészítő, Nemessányi Sámuel

Az elmúlt években sok szó esett Nemessányi Sámuelről (1837–1881), a leghíresebb magyar hegedűkészítőről. Hangszereit világszerte igen nagyra értékelik, alakja pedig a hazai mesterek számára jelent közös hivatkozási pontot, lehetőséget az összetartozás hangsúlyozására és a több évszázados magyar hagyomány felvállalására.

Gombos László

32

■ KRITIKA

KONCERTEKRŐL

A Budafoki Dohnányi Zenekar, a Liszt Ferenc Kamarazenekar, a Gödöllői Szimfonikus Zenekar, a Kodály Filharmonikusok, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Concerto Budapest hangversenyeiről Fittler Katalin, Kovács Ilona, Malina János

39

TISZTELETJEGGYEL

Csoda az árokban

Az utóbbi időben több olyan emlékezetes operai estében volt részem, melyeknek természetesen korántsem az árok volt a főszereplője, ugyanakkor az Operaház Zenekarának kiválóságát nagyon is segített kidomborítani a játszóhely maga, vagyis az új, vagy megújult zenekari árok.

Pröhle Gergely

46

KÖNYV

Martzy Johanna hegedűművésznő, a szépség szenedélyes szolgálója

Ki is volt Martzy Johanna? Nem túlzás azt állítani, hogy a 20. század egyik legtehetségesebb hegedűművésze, akinek hegedűjátékáról a legnagyobb muzsikuskok – például Hubay Jenő, Willem Mengelberg, Fricsay Ferenc, Ernest Ansermet, Glenn Gould, hogy csak néhányat említek – beszéltek szuperlatívuszokban.

Kovács Ilona

52

■ PRÓBAJÁTÉK

19, 30, 49, 54

GRATULÁLUNK

Nemzeti ünnepünk, március 15. alkalmából adott kitüntetések a zenei területen

A Magyar Érdemrend középkeresztje polgári tagozata kitüntetést kapott:

Ókovács Szilveszter operaénekes, művésztanár, zenekritikus, a Magyar Állami Operaház főigazgatója a magyar operakultúra megújítását, illetve a műfaj hazai és külföldi népszerűsítését nagy sikerrel szolgáló, kimagasló színvonalú intézményvezetői munkája, valamint a hiánypótló művészeti központnak számító Eiffel Műhelyház kialakításában betöltött jelentős szerepe elismeréseként;

A Kossuth-díjat megosztva kapták:

A Kodály Vonósnégyes tagjai, Bangó Ferenc hegedűművész, Éder György csellóművész, Falvay Attila hegedűművész, érdemes művész, a vonósnégyes primáriusa, valamint Tuska Zoltán hegedű- és brácsaművész, Magyarország számára kivételesen értékes és nemzetközi szinten is nagy elismertségnek örvendő kamarazene-művészeti pályafutásuk, különösen a klasszikus magyar zenekultúra és Kodály Zoltán műveinek magas színvonalú tolmácsolása, illetve nemzetközi megismertetését elhivatottan szolgáló, több évtizedes művészi munkájuk elismeréseként.

Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetést kapott Szokolay Balázs Liszt Ferenc-díjas zongoraművész

Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetést kapott Herbold Domonkos, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége elnöke

Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült:

RÁCZ PÁL aranykoszorús hegedűkészítő mester, a Paganini Music Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. vezetője.

A magyar nemzeti kultúra, művészi alkotómunka területén végzett kiemelkedő művészeti értékteremtő munkája elismeréseként Magyarország Érdemes Művésze díjban részesült:

KALLÓ ZSOLT Liszt Ferenc-díjas hegedűművész és KOVÁCSHÁZI ISTVÁN Liszt Ferenc-díjas operaénekes.

A magyar művészet értékeinek gyarapítása érdekében végzett magas szintű, igényes teljesítménye elismeréseként Magyarország Kiváló Művésze díjban részesült:

KOCSÁR BALÁZS Liszt Ferenc-díjas karmester, érdemes művész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja és PITTI KATALIN Liszt Ferenc-díjas operaénekes, érdemes művész.

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült:

NÉMETH PÁL Liszt Ferenc-díjas fuvolaművész, karmester, a Savaria Barokk zenekar alapítója.

AZ NFI FILMSZAKMAI DÖNTŐBIZOTTSÁGA 290 millió forint támogatást szavazott meg a Kurtág címmel készülő dokumentumfilm gyártására. Az idén kilencvenhat éves Kurtág György napjaink legismertebb kortárs zeneszerzőinek, a világháború utáni avantgárd nemzedék kiváló képviselőinek egyike. 2015-ben költözött haza Franciaországból, azóta Budapesten él. Bár az időskorral járó fizikai korlátok egyre szűkebbre szabják mindennapjainak külső kereteit, belső szellemi élete továbbra is rendkívül gazdag. A dokumentumfilm Magyarország mellett a zeneszerző életének más fontos helyszínére is elviszi a nézőt, mint például Romániában Lugosra, ahol született és Herkulesfürdőre, ahol gyerekkora egy részét töltötte. A film a tervek szerint még Franciaországban, Svájcban, Hollandiában, Olaszországban és Izlandon is forog.

Kurtág György mellett olyan zenei nagyságok szólnak majd meg a filmben többek között, mint Víkingur Ólafsson, Thomas Ades, Eötvös Péter, Rados Ferenc, Pierre-Laurent Aimard, Salvatore Sciarrino, Barbara Hannigan, Benjamin Appl vagy Heinz Holliger, kiknek megismerése Kurtág világának megértésén túl láttelepet ad a klasszikus zenekultúra mai helyzetéről.

A Kurtág film producere Ugrin Julianna, aki számos nagy sikerű alkotást jegyez (Szerlempatak, Könnyű leckék, Folyékony arany), és akit az Egy nő fogságban című filmért a legjobb dokumentumfilm díjára jelölt az Európai Filmakadémia. A készülő film operatőre Dobos Tamás, zenei szakmai tanácsadója Fazekas Gergely zenetörténész. A Kurtág film a Budapest Music Centerrel együttműködésben készül, és a tervek szerint 2024-ben lesz látható.

IDÉN 22 FIATAL RÉSZESÜL ifjú zenei tehetségeket támogató ösztöndíjban: a Fischer Annie-, a Kodály Zoltán- és a Lakatos Ablakos Dezső-ösztöndíjakat ünnepélyes gálakoncerten adták át Budapesten, a Régi Zeneakadémián. Fischer Annie zenei-előadóművészeti ösztöndíjban idén tizenketten, Kodály Zoltán zenei alkotói ösztöndíjban heten, Lakatos Ablakos Dezső dzsessz-előadóművészeti ösztöndíjban pedig hárman részesülnek.

Demeter Szilárd, az ösztöndíjak fedezetét az idei évtől biztosító Magyar Kultúráért Alapítvány kuratóriumának elnöke bejelentette: a helyszínen egyeztetve úgy döntöttek, hogy a félösztöndíjasok is megkapják a teljes összeget, ami idén havonta bruttó 200 ezer forintot jelent.

ÁTADTÁK A BACH MINDENKINEK FESZTIVÁL DÍJAIT, a 2017-ben alapított elismerésben idén három kategóriában hatan részesültek. A fesztivál vezetősége három kategóriában ítéli oda: művészi munkásságért, szervezési tevékenységért és támogatói segítségért. A díjat a Bach Mindenkinél Fesztiválért kiemelkedő aktivitással tevékenykedő művészek, a program előmeneteléért áldozatosan munkálkodó szervezők, valamint a program szervezését folyamatosan segítő, támogató magánszemélyek és szervezetek kaphatják meg. Idén elismerésben részesült: Balogh János országos rendőrfőkapitány, Hoppál Péter karnagy, országgyűlési képviselő, Medveczky Ádám Kossuth-díjas karmester, Pitti Katalin Liszt-díjas operaénekes, Péli Ildikó fuvolaművész, a BMF szolnoki programjainak szervezője és Velkey György, a Bethesda Református Gyermekkorház főigazgatója.

RICCARDO FRIZZA VEZETŐ KARMESTERKÉNT CSATLAKOZIK a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek (MRME) 2022 szeptemberétől Vásáry Tamás elnök-karmester és Kovács János állandó karmester mellett.

A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) mint fenntartó és az MRME hosszútávú stratégiája, hogy az együttesek olyan szerepet tölthessenek be a zenei életben, amelyre a közmédiák, a hallgatóság és a magyar társadalom egyaránt büszke lehet - mondta Papp Dániel, az MTVA vezérigazgatója az új koncertévadot beharangozó sajtótájékoztatón Budapesten. Ebbe a stratégiába illeszkedik, hogy Riccardo Frizza vezető karmesterként csatlakozik a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek.

Papp Dániel kitért arra is, hogy nagy energiával tervezik az MRME új székhelyének felújítását a budapesti Jókai utcában, ami otthonul szolgálhat az együtteseknek. Mint mondta, az MTVA fenntartóként arra is törekszik, hogy olyan hosszú távú stratégiát alakítson ki az együttesek számára, amely megalapozza az MRME biztos jövőjét, s ebben nagy támaszt jelentett a kormányzat. Devich Márton, az MRME ügyvezető igazgatója közölte: Riccardo Frizza a következő évadban négy alkalommal dirigálja majd az együtteseket. Az új évadban Vásáry Tamás önálló bérletében nagyszabású Schubert-sorozatot vezényel, amelyben az összes szimfónia mellett az Asz-dúr és az Esz-dúr mise is elhangzik. Újdonság, hogy a Magyar Zene Házában is lesznek koncertek, a 2023-as Újévi nyitányt pedig Oliver von Dohnányi vezényli a Zeneakadémián.

DEBRECEN LESZ AZ ELSŐ DÍSZVENDÉGE EGY HÓNAPON KERESZTÜL A MAGYAR ZENE HÁZÁNAK

A rendezvény jó alkalom lesz arra, hogy bemutassák Debrecen friss, innovatív, ugyanakkor a hagyományokból táplálkozó zenei kultúráját. A május 17-től június 11-ig tartó programban három, erre az alkalomra készülő zene-, illetve kórusmű ősbemutatója is lesz. Terveik szerint minden évben két alkalommal, tavasszal és ősszel bemutatthatja majd egy-egy hazai város a zenei kultúráját, ebben a sorban találkozhatnak első alkalommal a debreceni produkciókkal az érdeklődők. Már készül az a három mű, amelynek egy debreceni előadás után a Magyar Zene Házában lesz az ősbemutatója. Az egyik estén a dzsessz világába kalauzolják el az érdeklődőket, a másik Ajtók címmel zenés irodalmi kórusmű lesz, a harmadik bemutató pedig Mihály címmel Csokonai Vitéz Mihály figuráját kelti életre - közölte Süli András, a Campus Fesztivál programigazgatója. A Kodály Filharmonikusok Mozart: D-dúr (koronázási) zongoraversenyét adják elő, a Debreceni Kodály Kórus és a Nagyvárad Állami Filharmónia Énekkara pedig együtt mutatja be Orbán György: Missa Prima című kórusművét. A klasszikus programok sorát a Debreceni Egyetem zeneművészeti karának koncertje zárja - mondta el Somogyi-Tóth Dániel, Debrecen zenei főigazgatója.

SPANYOLORSZÁGBAN KONCERTEZETT A LISZT FERENC KAMARAZENEKAR A Liszt Ferenc Kamarazenekar a spanyol Ibermúsica meghívására érkezett az országba, ahol a két legjelentősebb koncerthelyszínen adott hangversenyt, április 19-én Barcelonában, a Katalán Zene Palotában, április 20-án a madridi Nemzeti Zenei Auditórium-ban. A két koncerten fellépett Várdai István csellóművész, a zenekar művészeti igazgatója, valamint a Zeneakadémia több hallgatója is, akik a Mesterjáték program keretében már több alkalommal is közösen léptek fel a zenekarral.

KÉPTELENSÉGEK

KIZÁRTÁK AZ OROSZOKAT a soron következő, májusban megrendezendő Sibelius Hegedűversenyéről. Galija Zharova és Ravil Iszljamov orosz hegedűművészek nem vehetnek részt a Nemzetközi Jean Sibelius Hegedűversenyen, mivel a versenybizottság minden orosz versenyzőre általános kitiltást rendelt el. A Ysaÿe, a Vienna International és a Leopold Auer versenyek korábbi díjazottja, Zharova a közösségi médiában posztolt: „A versenybizottság hangsúlyozta, hogy a versenyző állampolgársága nincs hatással a döntéseikre, de kaptunk egy levelet, amely az ellenkezőjét tartalmazza.” Képeket tett közzé a versenybizottság e-mailjéből, amelyekben a versenyből kizárták, mondván: „Az ön részvétele nem kivitelezhető”. (*The Strad*)

TÖRÖLTÉK PJOTR CSAJKOVSZKIJ OROSZ ZENESZERZŐ A cárnő cipellője című operáját a Cseh Nemzeti Színház következő évadából az ukrajnai háború miatt.

SENKI SEM AKAR KVÓTANŐ LENNI, mondta egy német karmester, Anja Bihlmaier aki több holland és német zenekar mellett szerte Európában is dirigál. „Németországban rendkívül kevés a női karmester. Skandináviában pedig még nemi kvóták is vannak. Szerintem ez egy bonyolult vita, bár lehet, hogy szükséges.”

(<https://anjabihlmaier.de/en/biography/>)

Ünnepi turné – ünnepi előadással

Kolozsvárott, Marosvásárhelyen és Nagyváradon muzsikáltak a Nemzeti Filharmonikusok



Réfi Zsuzsanna



Alapító okiratukban is szerepel, hogy küldetésük a határon túl is terjeszteni a magyar zenekultúrát, s ennek a Nemzeti Filharmonikusok mindig örömmel tesznek eleget. Bő évtizede Kocsis Zoltán vezetésével indultak erdélyi vendégszereplésre, s az ezt követő években is rendszeresen vissza-visszatért erre a vidékre a zenekar vagy az énekkar. Idén március idusán indult a koncertsorozat Kovács János vezényletével, s érzelmekkel teli, ünnepi előadásuk mindenütt telt házakat vonzott és hatalmas sikert aratott.

„Sokszor szerepeltek az utóbbi években együtteseink Erdélyben – meséli a turné kapcsán Mali István, a Nemzeti Filharmonikusok vezető zenekari menedzsere – hiszen fontos feladatunk, hogy ápoljuk a művészi kapcsolatot a határon túli magyarsággal. Hosszabb vendégszerepléseket is szerveztünk már, s az ottani társulatokkal ugyancsak több alkalommal adtunk közös hangverse nyeket.”

Most a március 15-i ünnephez kapcsolódóan indult három koncertes turnéra a zenekar, s Kolozsvárott, a Magyar Operában, majd a Marosvásárhelyi Kultúrpalotában, végül zárásként Nagyváradon, a Szigligeti Színházban muzsikáltak.

A program is az ünnephez kapcsolódott, hiszen a Himnuszot követően Erkel Ünnepi nyitánya, Hunyadi László című operájából Gara Mária áriája, Bartók Magyar képek című műve, valamint Liszt II. magyar rapszodiája hangzott fel, a szünetet követően pedig Beethoven Egmont nyitányának, Kodály Székely fonójából „A csitári hegyek alatt” kezdetű dalnak és a Felszállott a páva zenekari változatoknak, ráadásként pedig a Palotásnak – szintén a Hunyadiából – tapsolhattak az érdeklődők.

A zenekarral mindhárom helyszínen a Kolozsvári Magyar Opera fiatal művésze, Gebe-Fügi Renáta lépett pódiumra, aki tavaly a szegedi Simándy Énekversenyen második helyezett lett, s három különdíjra is érdemesnek tartották. Gebe-Fügi Renáta olyan főszerepeket énekelt már Kolozsvárott, mint A varázsfuvola Paminája vagy a János vitéz francia királykisasszonya, de valójában a társulathoz zenekari státusz köti, hiszen az opera zenekarában a hegedűszólam tagja. Kivételes előadása most is nagy sikert aratott, a Nemzeti Filharmonikusok tagjai is el voltak ragadtatva tehetségétől.

A koncertek mindenütt telt házakat vonzottak. Kolozsvárott például a járványügyi korlátozásokat követően ez az előadás jelentette az első olyan estét, amelyen már az összes széken ülhettek nézők, s a közönség soraiban nagyon sok fiataalt is látni lehetett. A marosvásárhelyi hangversenyt rögzítette az Erdélyi Magyar Televízió, a nagyváradi koncert végén pedig állva köszönte meg a közönség a Nemzeti Filharmonikusok előadását.

Az ERDON, Erdélyi Hírportálon Tóth Gábor így számolt be a nagyváradi vendégszereplésről:



Nagyvárad Püspöki palota (fotó: Alexandru Nițescu)



Marosvásárhely (fotó: Mariș Cristian Daniel)

„...Szívet melengető, hogy elhozták Ady városába a „Páva” zenekari variációit, ezt a rendkívüli mesterművet, aminek az előadásából most kiderült az is, hogy egy nemzeti filharmonia miként képes reprezentálni az általa képviselt magyar „brand”-et azzal, amilyen kifinomult szinten beszél a zenei anyanyelvet, ahogy a Kodály szabta hihetetlenül értékes örökség szigorú terhe alól igazgyöngysorok fénylenek ki. Ráadásul úgy lett ez a darab megírva (nyilván gondolt szerzője a Concertgebouw zenekarának érényeiére, amelynek szánta 1939-ben), hogy szólók, hangszercsoport-kombinációk, tuttik egyaránt pazarul meg tudnak benne mutatkozni, és most meg is tették. Kodály egyszerre mesés és tudós fantáziája így sugárzóan fénylett az este során elhangzott többi zenekari alkotás fölött (...)

Végezetül, csak remélni tudjuk, hogy nem kell ismét tíz évet várnunk Nagyváradon a Nemzeti Filharmonikusokra.” (részlet a cikkből)

„A koncerteken valóban semmihez sem hasonlítható hangulat alakult ki. Olyan odaadással, szívvel és lelkü-

lettel játszottak a Nemzeti Filharmonikusok tagjai, amelyet csak ritka alkalmakkor lehet meg tapasztalni – meséli Mali István, hozzátéve, hogy bármilyen hosszú és fárasztó is a buszos út, az együttes tagjai mindig nagy örömmel vállalkoznak az erdélyi vendégszereplésekre, emlékeznek arra ugyanis, hogy minden alkalommal milyen kivételesek ezek a hangversenyek. A turnékat kezdetől fogva az erdélyi Balázs Attila református lelkész szervezi meg kiválóan, aki különböző művészeti események rendezője is.

Kovács János karmester szintén örömmel vállalkozott a vendégszereplésre, s neki köszönhetően hangzott fel az Ünnepi nyitány teljes változata. Azt mondta ugyanis már a legelső próbán, hogy a nyitányt Erkel egyik legjobb művének tartja, és szeretné az eredeti változatban, húzás nélkül előadni.

„Mindenütt hatalmas szeretettel fogadtak, rengetegen vártak minket a hangversenyek után – teszi hozzá Mali István – s külön örömet jelentett, hogy Kolozsvárott volt lehetősége a muzsikusoknak ellátogatni a házsongárdi temetőbe. Többen meghallgattuk a városban rendezett, március 15-i ünnepséget, amelynek a főtéri templom adott otthont. A Nemzeti Filharmonikusok hangversenyét Tőkés László mellett Böcskei László megyéspüspök is meghallgatta, aki meghívta a zenekart a nemrég felújított nagyváradi püspöki palotába. Szívesen látogatunk el ebbe a pompás épületbe, melynek külön érdekessége, hogy egykori püspöke, Patachich Ádám kiemelten pártfogolta a művészeteket, különösen a zenét. Zenekart is szervezett, amelynek vezetésére Joseph Haydn öccsét, Michael Haydn-t kérte fel. Ő néhány évet töltött a szolgálatában, majd utódjaként Carl Ditters von Dittersdorf

lett az együttes vezetője, aki öt évig irányította a zenekart. Mindketten több műfajban számos művet komponáltak a városban. Sajnos korábban államosították a püspökség könyvtárát, s még nem született meg a törvény ennek visszaadásáról, így nem lehet válogatni, kutatni az itt keletkezett művek között, pedig biztosan különleges darabokra lehetne lelni...”

Mali István elmesélte azt is, hogy mindenhol az volt az érdeklődők részéről az utolsó kérdés: mikor jönnek legközelebb? A pontos dátumot még nem tudjuk, de biztos, hogy a sikeres turnénak lesz folytatása. ■



Kolozsvár, Magyar Opera – Gebe-Fügi Renáta

„A próbákon szükség van az alkotó párbeszédre”

*Kiss Barna újraindulásról, az átmeneti időszak végéről,
s az új, színesebb évadról*

 Réfi Zsuzsanna

Lezárult egy korszak a Savaria Szimfonikusok életében, de kezdődik egy új is, hiszen májustól új vezetőkar-mester áll majd az együttes élén. A szombathelyi zenekar – ahogy minden társulat – megszenvedte a világ-járványt, s nem könnyű ismét növelni a nézők létszámát, de már Ausztriából is érkeznek előadásaikra az ér-deklődők, s a következő szezonban ismét fellépnek rendszeresen a városon kívül is. Kiss Barna arról ugyancsak örömmel számolt be, hogy sok év után végre sikerült valamelyest előrelépniük a bérek terén, így reméli, újabb fiatal muzsikussal gazdagodhat a társulat. A Savaria Szimfonikusok igazgatójával a fesztiválokról – azaz azok hiányáról –, s ennek okairól, a ‘magyarabb és fiatalabb’ szezonról, különleges koncertekről, valamint arról is beszélgettünk, miért nem az idei, hatvanéves születésnapot ünnepli a társulat.

I Szomorú hír, hogy lezárult az együttes történetében egy korszak, hiszen tavasszal veszítették el Petró Jánost, a zenekar alapítóját....

– Karnagy úr halála valóban egy olyan szomorú esemény, mely visszatekintésre kötelez. Amikor 1962 februárjában rábízták az akkor frissen megalapított zenekar vezetését, Szombathelyen viszonylag kevés volt a kifejezetten profi muzsikuss. Zeneiskolai tanárok, növendékek, zenét művelő civilek, sőt még katonazenészek is tagjai voltak az akkori együttesnek. Az, hogy ebből az erősen heterogén társaságból alig több mint 10 év alatt egy valódi zenekar lett, kizárólagosan Petró János érdeme. Kitartással, ambícióval, minőségi szakmai munkával, a személyes és művészi kapcsolatok célratoró használatával érte el zenekarvezetőként azt, hogy 1974. július 1-től hivatásossá vált az akkor még Szombathelyi, ma már Savaria Szimfonikus Zenekar. Az irányításával eltöltött, újabb 15 év alatt pedig együttesünk teljes jogú tagja lett a magyar szimfonikus társadalomnak. Rendkívüli tisztelet illeti meg azért, hogy a Savaria Szimfonikus Zenekar nem maradt meg egy egyszerű regionális zenekar szintjén, hiszen léteznek olyan, nálunk nagyobb múltra visszatekintő együttesek, amelyek nem tudtak kilépni ebből a kategóriából.

I A Covid miatt az utóbbi időben elmaradt a szombathelyi Bartók Fesztivál. Mi a helyzet az idei esztendővel? S a másik sorozatukkal, az Iseumi Játékokkal?

– Két olyan rendezvénysorozatról beszélünk, mely szintén Petró Jánoshoz kapcsolódik. A Bartók Fesztivál még 1977-ben, az ő kezdeményezésére tette át székhelyét Szombathelyre. Zenekarunk számára meghatározó jelentőségű volt, hogy az időszak kortárs zenéjének legjelentősebb alakjaival dolgozhattunk együtt. A 80-as évek közepén volt az aranykor, aztán egy kisebb visszaesés után, a 2000-es években ismét nagyobb fontosságú

eseményként szerepelt a fesztivál a nemzetközi kortárszenei naptárban. A Covid-járvány miatt az utóbbi két esztendőben nem rendezték meg a fesztivált, az idei eseményről egyelőre nincs információnk. Sajnos, zenekarunk a fesztiválon hosszú idő óta csak „rezidens” együttes, a szervezés nem nálunk és nem általunk történik...

Az Iseumi Játékok, mely Petró János vezetésével először 1963-ban várta az érdeklődőket, szintén emblematisztikus eseménynek számít Szombathelyen. Az első lendület 1963-tól 1979-ig tartott, majd hosszú szünet után Mérei Tamás indította el ismét 2011-ben, az újabb időszak egyelőre 2019-ben ért véget, hiszen 2020-ban és 2021-ben a Covid nem tette lehetővé a megrendezését.

Amiben biztos vagyok, hogy az Iseum, mint helyszín, hiába grandiózus és csodálatos, igazából nem alkalmas szabadtéri előadások befogadására. Ahhoz, hogy a produkciók létrejöhessenek, minden alkalommal újra és újra fel kell építeni a színpadot, a lelátót, ki kell alakítani az infrastruktúrát. Ennek költségei az utolsó rendezvények idején már csaknem kezelhetetlenek voltak, és akkor még nem beszéltünk az elvártan magas művészi szinten megvalósítandó programokról. Úgy vélem, hogy Szombathelyen ki kell alakítani egy olyan – május közepétől szeptember közepéig működtethető – helyszínt, mely az egyéb rendezvények mellett lehetőséget nyújt a szabadtéri szezonban megvalósítható szimfonikus zenekaros előadások befogadására.

I Amikor elkezdte 2020-ban az újabb ötéves ciklusát az együttes élén, említette, hogy nem sikerült előre lépniük a zenekari bérek terén. Hogy áll most a helyzet?

– Elmondhatom, végre pozitív változás történt. Az előadó-művészeti többlettámogatás terhére kialakítottunk egy „spielpénz” rendszert, megemeltük a pozicionális bérkiegészítések összegét és financiálisan is meg tudjuk hálálni kollégáink hűségét, egy a nálunk eltöltött



évekhez igazodó juttatással. Ehhez hozzájött a kormányzat által kezdeményezett minimálbér emelés és a kulturális szférában elrendelt 20%-os fejlesztés is. Így talán remélhetjük, hogy béreink már versenyképesebbek.

■ *Milyen a kapcsolatuk a Filharmóniával, milyen közös rendezvényeik vannak?*

– Viszonylag laza szálak kötnek minket a Filharmóniához, de ezek elég fontosak számunkra. A nyugat-dunántúli régióban a Filharmónia által megszervezett ifjúsági hangversenyek esetében továbbra is megbízható partnerek vagyunk, és fellépésekre is lehetőség nyílik a Filharmónia szervezésében. Ezek száma az elmúlt három-négy évben sajnos jelentősen visszaesett, de remélem, hogy a koncertélet újraindításával sikerül ismét több lehetőséget kapnunk.

■ *Nincs szerencséje a vezetői ciklusokkal, hiszen nehéz anyagi helyzetben vette át a társulat irányítását, a következő időszakban pedig rányomta a bélyegét a Covid, most pedig a világpolitikai helyzet és annak a következményei...*

– Ez így volt-van, de eddig sikerült megoldanom a jelentkező nehézségeket. Amennyire konfliktuskerülő a személyiségem, legalább annyira szeretem megoldani a felmerülő problémákat. Remélem, hogy a zenekar tagjai érzik: a döntések többsége az ő érdekeiket szolgálja, közönségünk visszajelzései pedig azt mutatják, hogy a művészi színvonal nem szenvedett csorbát a gondok eltelére sem.

■ *Mi mindent tanultak meg a Covid időszak alatt, s vannak-e még következményei a világjárványnak az együttes mindennapjait tekintve?*

– Megbizonyosodhattunk arról, hogy a zenekari művésznek lételeme a közös muzsikálás, hiszen ennek hiánya valódi frusztrációt okozott számos kollégánknál. A „zártkapus” online koncerteken rendkívül hiányzott a publikum inspiratív jelenléte, lelkes tetszésnyilvánítása. A közönség visszatérése nagyon sok pozitív energiát jelent művészeink számára. A Covid-járvány enyhülésekor, részben szükségből, számos kamaracsoport alakult, az akkor létrejött új formációk közül több még most is aktív, tevékenységük még színesebbé teszi a helyi és a regionális koncertkínálatot.

■ *Tavasszal hegedű és brácsa próbajátékot hirdettek. Mennyire jártak sikerrel, és sikerült-e vonzóvá tenni a zenekart a fiatal muzsikuskok számára?*

– Még mindig érződik Szombathely földrajzi távolsága Budapesttől. A fiatal művészek hajlandósága továbbra sem túl nagy, hogy Szombathelyen képzeljék el a jövőjüket, szerencsére azonban az elmúlt években érkeztek hozzánk rendkívül értékes kollégák. Remélem, hogy az aktuális próbajátékok segítenek enyhíteni létszámproblémáinkat – már tudunk néhány jelentkezőről –, és most már talán a jövedelem is nyújt elegendő lehetőséget az egzisztencia megteremtéséhez.

■ *Gondolom, sikerült újraindítani a bérletsorozataikat és újra visszahozni a koncertterembe a közönséget. Mennyire tört meg az az ív, amit az utóbbi időben bejár-*

tak, növelve a hangversenyek és a közönség számát? Sikertől visszatalálniuk a megszokott kerékvágásba?

– Bár újraindultunk, még komoly erőfeszítéseket kell tennünk annak érdekében, hogy a közönség létszáma ismét elérje a korábban megszokottat. Jelenleg 50-60% körüli az átlagos látogatottság, bár volt már teltházas előadásunk is. Reálisan nézve a Covid-időszak két, két és fél év közönségre kifejtett leépítő hatását ugyanennyi idő alatt lehet majd annullálni. Hiszem, hogy új tájékoztatási csatornák jobb használatával, a koncerteken nyújtott magasszintű művészi munkával, valamint más művészek által megvalósított kiváló hangversenyek befogadásával ismét visszacsalogathatjuk a közönséget a Bartók Terembe.

■ Említette, hogy országosan és a határon túlról is nő az érdeklődés a koncertjeik iránt. Mit jelent ez pontosan?

– 2020 tavaszától kezdve szimfonikus zenekarként szinte alig tudtunk kimozdulni a Bartók Teremből, a korábban rendszeres hazai és külföldi fellépéseink közel 80% -át nem sikerült megrendezni. A most futó évadban már több a székhelyen kívüli hangverseny, és az előzetes tervek azt mutatják, hogy 2022–2023-ban ismét visszatérhet az az optimális állapot, amikor koncertjeink több mint 60%-a nem Szombathelyen hangzik el. Feltétlenül számítunk arra is, hogy zenekedvelő ausztriai vendégeink a járvány csökkenésével, reménybeli megszűnésével szintén visszatérnek.

■ Amikor két évvel ezelőtt beszélgettünk, akkor arról is szó esett, hogy öt dirigensre támaszkodnak a következő időszakban. Mostanra azonban úgy tudom, döntött a zenekar arról, ki lesz az együttest a jövőben irányító karmester...

– Igen, lezárult ez az átmeneti időszak. Mindannyiunknak lehetősége nyílt több alkalommal koncertezni zenekarunkkal, szinte az összes stíluskorszakban megmutatni jártasságukat. Érdekes volt, ahogy a próbaidőszakokat és a koncerteket követően a zenekari művészek megosztották egymással érzéseiket, tapasztalataikat. Januárban egy anonim szavazáson történt a véleménynyilvánítás, melynek alapján megkezdtuk az egyeztetéseket a kiválasztott művésszel. Már tényleg csak az utolsó pontosítások vannak hátra a karmester úrral, és megállapodásunknak megfelelően májusban, az új évad meghirdetésekor először Szombathelyen, aztán országosan is mindenki megtudhatja majd, ki mellett döntöttünk.

■ Mi alapján választottak?

– A szakmai felkészültség és a tapasztalat mellett rendkívül fontos, talán a legmeghatározóbb volt az együttműködési képesség, a „kémia”. Azt gondolom, hogy kiemelkedő élményeket nyújtó hangverseny csak akkor tud létrejönni, ha karmester és zenekar azonos

módon gondolkodik az adott műsorról. A próbákon szükség van az olyan alkotó párbeszédre, melynek során a karmester meg kell, hogy győzze a zenekar művészeit az általa képviselt előadói koncepcióról. A megfelelő kémia esetén az együttes képes lesz kilépni a komfortzónájából, hajlandó lesz megújulni, le tudja vetközni a gyakorta nem szerencsés, a rosszul értelmezett rutinból fakadó „ezt mi így játsszuk” gondolkodásmódot, és minden energiájával arra fog törekedni, hogy megfeleljen a karmester elvárásainak. Pusztán a név, a szakmai tudás, a rutin nem mindig elegendő egy nagy-szerű előadás megvalósításához... Komoly várakozással tekintünk a közös munka elé, hisszük, hogy jól döntöttünk!

■ Gondolom, már a választottal együtt tervezték a következő szezont. Milyen új irányokat emelne ki az együttes terveiből?

– Mindenképpen színesebb lesz a kínálat, a következő szezonban az előadandó művek szempontjából „magyarabbak és fiatalabbak” leszünk. Arányaiban több magyar szerző alkotása szerepel majd a programban, mint korábban, és a kortárs zene is nagyobb hangsúlyt kap, ám mindezek reményeink szerint úgy lesznek a hagyományos repertoárral mixelve, amivel közönségünk teljes mértékben elégedett lehet.

■ Milyen hangversenyeket, előadókat tart fontosnak a nyári programokból és a szezonindulásból?

– Az évad utolsó „klasszikus” produkciója júniusban Verdi: Rigoletto című operájának előadása lesz, melyet Kesselyák Gergely vezényletével adunk majd elő az AGORÁ-ban. Az énekes szolisták az Operaház testületéből érkeznek, és közreműködik a Honvéd Férfikar is. Augusztusban a Ferences-kertben ismét fellépünk az „Érezd Szombathelyt” fesztivál keretében, majd kiemelt esemény lesz a Történelmi Karneválon bemutatandó koncertünk is.

Az új szezon terveink szerint szeptember 10-én indul. Eötvös Péter: Dialog mit Mozart című művét Mozart I. hegedűversenye követi, Kokas Katalin tolmácsolásában, a koncert második felében pedig Mahler: I. szimfóniája hangzik el. Dirigensként Vajda Gergely lép majd a karmesteri pulpitusra.

■ Ha jól számolom, akkor idén jubileumot ünnepelhetnek, a hatvanadikat...

– Igen, a matematika helyes, hiszen jogelődünket 1962. február 15-én alapították. Miután elődöm, Mérei Tamás 2012-ben kiemelten kezelte az akkori 50. évfordulót, így én a profivá válás 50. évfordulójára, 2024-re szeretnék fókuszálni. Az aktuális évfordulóról természetesen megemlékeztünk az adott időszak hangversenyein, médianyilvánosságot is kapott, ám idén – talán egy kicsit még a Covid miatt – nem rendeztünk kiemelt programokat. Ígérem, 2024-ben ez másképp lesz! ■

„Az átlényegülés zenekarát építjük”

Dobszay Péter a székesfehérvári hangzásépítésről, megyei felelősségről

 Réfi Zsuzsanna

Közös esztétika és hangzásideál, markáns műsorpolitika, ihletett előadások. Dobszay Péter másfél évtizeden át készült arra, hogy zenekarépítő dirigens legyen, s ehhez az építkezéshez hozzá is fogott tavaly májusban az Alba Regia Szimfonikus Zenekarral. Az orgonaművész-karmesterrel az eddigi közös munkáról, a következő időszak terveiről, valamint arról is beszélgettünk, mit tudnak tenni az átlényegülésért, milyen repertoárt játszik a székesfehérvári társulat és milyen feladatok várnak még rájuk a városon kívül.

■ *Egy évvel ezelőtt kapta meg a társulat művészeti vezetői és vezető karmesterei posztjait. Ismerte korábban az együttest?*

– Hallottam őket játszani, de azon három magyar hivatásos zenekar egyike voltak ők, akikkel addig még nem dolgozhattam, bár a muzsikások közül sokakkal ismertük egymást. Szakmabeli ajánlások alapján kerültem Ruff Tamás igazgató látóterébe, s a vele való egyeztetések vezettek el addig, hogy felkérésére igent mondtam. Nem kellett Székesfehérvárott sokat várni a közös zenélésre: rögtön a kinevezésemet követő napon be kellett ugranom próbát vezényelni, a felkért karmester megbetegedése miatt. Azonnal megtaláltuk az együttesrel a közös hangot, a zenészek bizalommal fogadtak. A zenekar az átlagéletkora alapján – még országos összevetésben is – a legfiatalabbak közé tartozik, de akadnak évtizedes rutinnal rendelkező tagok is a társulatban. Muzsikusaink komoly hangszeres erényekkel bírnak, sokan kamarazenészként is aktívak, de akadnak szólista kvalitású muzsikusok is az együttesben. Ugyancsak hamar kiderült, hogy az Alba Regia Szimfonikus Zenekar rendkívül nyitott és gyorsan tűzbe hozható társaság, nincs olyan instrukció vagy kérés, amelyet ne teljesítenének, sőt, ha egy hosszabb próbafolyamat során bizonyos fokú kísérletezésre is lehetőség nyílik, abban is kimondott örömmel vesznek részt. Mindezek nagy részét már első közös koncertünkön megtapasztalhattam tavaly júniusban, s a hangverseny nagy sikert aratott, szeretettel fogadott a zenekar törzsközsége is.

■ *Annak ellenére, hogy nem dolgozott velük korábban, szívesen állt az együttes élére?*



– Örömmel láttam munkához. 17 éves korom óta tudatosan készülök erre a helyzetre, különböző karakterű karmesterei életutak közül mindig is a zenekarépítés folyamatát tekintettem a legmélyebb és legizgalmasabb feladatnak. A pályám első néhány évétől fogva vendégdiregensként évente 80-90 előadást vezényeltem, s ez

alatt folyton azzal a jelenséggel szembesültem, hogy hosszútávú közös műhelymunka híján mindegyik zenekarral minden különálló próbafolyamat azonos nullpontról indul. Én azonban arra vágytam, hogy egy zenekarral létrehozassuk a közös esztétikát, hangzásideált, s ezt karakteres, markáns műsorpolitika mentén tesszük. Amikor egy-egy társulattal rendszeresebben dolgozhattam, akkor – ha csak részben is, de – bele tudtam kóstolni az egymásra épülő próbafolyamatok adta, mély zenei rokonság örömeibe. Még mindig kínzott azonban, hogy a bennem élő, teljes zenekarra vonatkozó hangzási koncepció csak töredékesen tudott megvalósulni. Hatalmas öröm, hogy kitartó és átgondolt munkával Székesfehérvárott lehetőség nyílik majd ennek megvalósítására.

■ Mire helyezi a fő hangsúlyt?

– Globálisan vizsgálódva fájóan hiányolom a zenei előadó-művészetből a teljes átlényegülés képességét. A színészek ebben a tekintetben messze előttünk járnak. Ahogyan közülük sokan képesek a testtartásuktól kezdve a legapróbb szótagok kiejtésének hogyanjában, izomtónusukban, akár még reflexeikben is megváltozni egy új szerep kedvéért, úgy nekünk, muzsikuskoknak is ki kell magunkban alakítanunk a képességet, hogy radikális különbözőséggel tudjunk fogalmazni a hangszereinkben, a komponisták zenei nyelvének és lelki adottságainak ismeretéből, illetve a műveket mozgató egyéni mechanizmusoknak megértéséből fakadóan. Ez a zenélés szinte minden aspektusát érinti, a hangképzési kérdésektől kezdve, az elemi ritmikai képletek eltérő megfogalmazásán át, a zenekaron belül betöltött szerepek változásáig, s azon túl. Ebben gyökerezik a teljes identi-

tású interpretáció lehetősége, ha azt élteti egy őszinte előadói hevület is. Én arra törekszem, hogy az ARSO hegedűsei szinte már a vonót is másképp emeljék fel attól függően, hogy Mendelssohn-, Schumann- vagy épp Schubert-kotta van előttük, és ne csupán a nagy korszakokat különböztessük meg stílusosan. Mélyen tiszteltem a 20. század előadó-művészeti eredményeit, mégis túlhaladott és öntelt jelenségnek tartom azt, amikor egy zenekar, zongorista, vagy hegedűs felvételeit a játszott repertoártól függetlenül mindig ugyanarról lehet felismerni, de a sokoldalúbb előadóktól is csak elvétve találkozik igazán mély, lényegi átalakulással. Mi nem ARSO-hangzást építünk, hanem az ARSO Mozart-hangzását, Schubert-hangzását, Brahms-hangzását, ezeknek eléréséhez pedig a lehető legkonkrétabb művészi eszközöket jelölöm ki, aprólékos műhelymunkával.

■ Az Alba Regia Szimfonikus Zenekar néhány év alatt már komoly előrelépést érhetett el, ráadásul még egy kórus is működik a társulat mellett.

– Dinamikusan fejlődő együttes, amely hamar elérte a kiemelt minősítést, s reményeink szerint intézményi szinten is egyre erősebbé válik. A szervezettség, a távlati tervezés szép útján járunk. Az Ars Oratoria Kamarakórus hatalmas kincse Székesfehérvárnak, s a városban több, jónéhány évtizedes múltra visszatekintő amatőr kórus is működik. A Kamarakórus kiváló kézben van, Pad Zoltán az irányítója, erről meggyőződhettem a fellépéseiken is, hiszen a művészeti vezetői munka része, hogy azokat a hangversenyeket is meghallgassam, amelyeket nem én dirigálok. Az Ars Oratoria egyik fontos célja az a cappella-ritkaságok előadása, de oratóriumokat is tervezünk velük, valamint a város többi kórusával.



Húsvéti koncert

A társulat nagy megbecsülésnek örvend, akárcsak a zenekar. Székesfehérvár büszke az együtteseire, más zenekarokhoz viszonyítva a városi fenntartói támogatás aránya nálunk kiemelkedően magas, a kiegészítő állami hozzájáruláshoz képest. Zenekarunk természetesen számos – a városban és annak környezetében élő – muzsikust foglalkoztat, miközben a budapesti tagokon túl látványosan vonzza magához a Balaton környékén élő zenészeket is. Megyei szinten is átfogó felelősségünk van, rövidesen indul az együttműködésünk Dunaújvárossal, és számos Fejér megyei kastélyban ugyancsak fellépünk.

■ *Milyen programot tervezett arra a három esztendőre, amelyre a felkérése szól?*

– Szívügyem volt az általam megszerkesztett, három évre elosztott, nyolc részes Beethoven-sorozat, melynek keretében a szerző zenekari életművének szinte teljes egészét megszólaltatjuk, szokatlan formában, finoman dramatizálva. Személyes ismerősként igyekszünk az érdeklődőknek bemutatni a zeneszerzőt, a levelei, a kortársak feljegyzései által. De a publikum nem a megszületett ismeretterjesztés keretében ismerkedhet meg a fontosabb eseményekkel, hanem színészek személyesítik meg a szereplőket. A célunk az, hogy úgy hangozzék fel minden tétele a szimfóniáknak, hogy a hallgató értse meg, élje át azokat a lelkiállapotokat, amelyekben Beethoven papírra vetette az adott hangjegyeket. A műsorpolitikánk a zenekar hibrid helyzetéből fakad: közepes méretű, ötven tagú zenekar vagyunk, klasszikus megyeszékhelyi felelősséggel, ugyanakkor a budapesti zenekarok közelsége miatt különösen fontos a világos művészi fókusz. Törzsrepertoárunknak a bécsi klasszikát és a kora romantikát tekintjük, de időről időre felvillantjuk, nagyobb létszám esetén mire vagyunk képesek Csajkovszkij vagy Brahms világában is. Rendszeresen játszunk a karcsúbban hangszerelő 19. századi szerzőket, repertoárunk állandó fűszere Bartók és Stravinsky kisebb apparátusú műveinek sora. Ugyanakkor fontos határokat is meghúztunk: például Richard Strauss, vagy Wagner életművét egyelőre nyilvánvalóan nem feladatunk játszani. Mindenképpen említésre méltó ellenben a most született kortárs zenei centrumunk is.

■ *Van rezidens zeneszerzőjük is...*

– Azaz kortárs zenei művészeti vezetők. Az ötlet az igazgatóinktól, Ruff Tamástól származott. E téren a Dohnányi Zenekar járt az élen, úgy tudom, náluk jelent meg először a rezidens komponista szerepkör, s mivelünk egyidőben a Győri Filharmonikusok társulata is hasonló felkérést adott Balogh Máténak. Úgy látom, hogy hasznos és előremutató együttműködést folytatunk Dobri Dániellel, hiszen célzottan a zenekarunknak komponált művek mellett az átgondolt kortárszenei repertoár kidolgozásában oroszánrészt vállal. Meg kell még említenem a művészeti tanácsadónkat, dr. Szabó Balázst is, aki tősgyökeres székesfehérvári, s elképesztő

zenetörténeti tudással bír, remek javaslatok vannak a műsorválasztás terén.

■ *Szeretnék bővíteni az együttest?*

– Igen, jó volna növekedni. Székesfehérvár szomjazza és megérdemli a kultúrát, s miközben máshol, a Covidot követően még vissza kell csábítani a közönséget, nálunk állandóak a teltházak koncertek... Talán ez is jelzi, hogy a városnak mennyire fontos a zenekara. Ahhoz, hogy ez a növekedés megvalósuljon, született egy kör fehérvári vállalkozókból, lokálpatriótákból, akik anyagilag és erkölcsileg támogatják az együttest. Bízom benne, hogy hamarosan mindezt további álláshelyekre is válthatjuk.

■ *Mi hír a koncertteremről, ami szintén régi vágy?*

– Folynak az egyeztetések. Egy minőségi terem fontos feltétele a markáns hangképnek, és a város is tudatában van ennek az igénynek...

■ *Tavaly tavasszal állt fel az új vezetőség, s ebben a szezonban már új sorozatokkal is bővült a programjuk, új dirigensek is vezénylik az együttest.*

– Próbálunk olyan ritmust találni, amelyben megvalósulhat az az intenzív, rendszeres belső műhelymunka a zenekarral, amire szükség van az átlényegülés képességének eléréséhez és az egyedi arculat kialakításához. De ugyanilyen fontos, hogy a zenekari munkát rendszeresen megfűszerezzék más impulzusok is, így törekszünk rá, hogy idővel a karmesterek színe-java megforduljon majd nálunk. Hagyomány, hogy minden évben felhangzik egy Bach-passió, a János- és a Máté-passió váltja egymást, ezek az előadások szintén lényegesek az együttes életében, de emellett izgalmas újdonságokra is vállalkozunk. A zenészeinket kamarazenélésre, vonósnégyesezésre buzdítjuk. Óvatosan, de folyamatosan feszegetjük a határainkat. Munkánkban a lehető legteljesebb kidolgozottságra törekszünk és fáradhatatlanul keressük az egyensúlyt!

Az éneklés művészete

„Annak idején sokat gondolkodtam a néven – meséli Pad Zoltán, az énekkar vezetője – s az Ars Oratoria azért is remek, mert az oratoria az ékesszólást is jelenti, azaz a szólás művészetét. Nagyon hosszú volt a kórus előkészítésének az időszaka, sok évet ölelt fel. Még az előző igazgató, Major István keresett meg az ötlettel – akkor még a debreceni Kodály Kórust irányítottam –, így tulajdonképpen az első gondolatcsíra, mely szerint Székesfehérvárott életre kellene hívni egy különleges együttest, amely egyedülálló az országban, egy évtizeddel ezelőtt született meg, utána pedig el is kezdtünk ezen gondolkodni, és ezért dolgozni. Végül négy esztendővel ezelőtt adott a város felkérést a húsz fős kamarakórus életre hívására, s ezt követően nem sokra rá már meg is tartottuk



Az Ars Oratoriával elsősorban a korareneszánsz zenéket tartom fontosnak. Nagy öröm részt venni a kórus felvirágoztatásában, s azt tapasztalom, hogy Székesfehérvár élete teljesebb lett a megszületésével. Természetesen a zenekarral is tervezünk további közös fellépéseket, sok ötletünk van Dobszay Péterrel, a társulat új vezetőjével. Személyében egy sokoldalúan képzett muzsikussal, és remek ember érkezett a zenekarhoz, akivel mindig élmény együtt dolgozni, közösen gondolkodni.

Februárban az Ars Oratoria Schein és Schütz műveiből adott koncertet, majd a Máté-passió előadása következett: nagy öröm, hogy a városban évente felhangozhat egy-egy Bach-passió.

A repertoárépítés terén szabad kezmem van, de a tervezésnél mindent megbeszélünk Dobszay Péterrel, Ruff Tamással és

dr. Szabó Balázssal.

az első hangversenyünket. A helyi énekesekre fókuszáltunk, s igyekeztünk a környékbeli művészekből – akikhez budapesti előadók is csatlakoztak – kialakítani a projekt társulatunkat.

Az inspirációt, hogy ilyen jellegű együttest alapítsunk, a külföldi tapasztalataim adták, rengeteget dolgoztam ugyanis ilyen kamarakórusokkal, amelyeket speciális, régi és kortárs zenéből álló repertoár jellemez. Az első motivációt Franciaországban kaptam, ahol egy történelmi zárandokhelyen, Vézelay-ben hívtak életre hasonló projekt kórust. Belgiumtól Németországig kiváló énekeseket toboroztak, akik az együtt töltött két hét alatt nagyszerű koncerteket adtak. Egy ilyen társulat egy évben hat-nyolc programot tanul meg, minden műsort legalább 4-5 alkalommal ad elő – és a folyamat végén általában lemezre is rögzíti azt. A létszám tekintetében is flexibilis, a János-passiót például összesen 12 énekessel adjuk elő, úgy, ahogy annak idején Bach elképzelte, de két-háromkórusos művekhez természetesen nagyobb létszám dukál. A kórusirodalomnak van egy olyan fantasztikus szelete, amely kis létszámmal is nagyszerűen megvalósítható.

Az Ars Oratoria megszületésével Székesfehérvár zenei életébe bekapcsoltuk az énekehangot is, és olyan repertoárt alakítottunk ki, amely ennek a kórusnak jól áll, s amelybe reneszánsz, korabarokk, valamint kortárs darabok tartoznak. Tudomásom szerint olyan énekkar nem született még itthon, ahol kifejezetten a zászlóra tűzték volna a Palestrina-misék bemutatását, mint ez esetben... Nagyon izgalmas feladatok ezek, s azért is vállalkoztam örömmel a felkérésre, mert érdekelték, érdekelnének azok a kislétszámú produkciók, amelyek a Rádióénekkar adta feladataimtól jelentősen eltérnek, hiszen ma már annak az együttesnek vagyok a karnagya.

El kell mondjam, mihelyst elterjedt a híre, hogy megszületett az Ars Oratoria Kamarakórus, sorban érkeztek a felkérések. Nagy megtiszteltetés és öröm, hogy ekkora igény van az énekkarra, hiszen a székesfehérvári mellett akad sok egyéb meghívás is. Habár legutóbb a MŰPÁ-ban egy Verdi-opera előadásában vettünk részt, mégis hiszünk abban, hogy nekünk az elmélyült és kis létszámú a cappella-művek bemutatása az igazi területünk. Az, hogy egy évben nyolcszor-tízszor koncertezünk, az maradjon mindig esemény. Óriási kincs a húsz énekesünk, akikkel a fellépések előtt gyűlünk össze, s akik mindig örömmel vesznek részt a felkészülésben és az előadásokban. Van már tapasztalatuk a különböző stílusok terén: egy nyelvet beszélünk. Bár szabadúszó énekesek, meg lehetett nyerni őket az ügynek. Akad közöttük zene-tanár, mérnök, tanuló, zenész, de alkalmanként mind-mind lelkesen válik Ars Oratoria-taggyá."

„Mi négyen ugyanazt akarjuk: minőséget!”

Ruff Tamás maga is karmester, trombitás és trombitatanár, s akkor döntött úgy, hogy aspirál az Alba Regia Szimfonikus Zenekar igazgatói posztjára, amikor az első kiírt pályázat sikertelenül zárult.

Másfél évtizede vesz részt Székesfehérvár zenei életében, előtte Kaposvárott muzsikált, a pécsi diplomázását követően került a Kaposvári Katonazenekarba. Néhány évvel később, 2006-tól pedig már a Vörösmarty Színházban is vezényelt alkalmanként, ott ismerte meg majd egy évtizeddel ezelőtt Dobri Dánielt. A színházi fellépések a Covid miatt maradtak abba, viszont az igazgatói megbízatást sikerült elnyernie három esztendőre. Bár akadna felkérés a teátrumból, hiányzik is neki a

színház, most az együttesre koncentrál. No meg persze a Székesfehérvár Helyőrségzenekarra, amelynek a karmestere sok éve. Az Alba Regia mellett velük is napi szinten dolgozik, bár ahogy említi, az ottani zenei feladat teljesen más.

Nem zárja ki persze, hogy adott alkalommal az Alba Regia Szimfonikus Zenekart is vezényli majd, de úgy gondolja, az inkább színházi fellépés lesz. A tervek szerint ugyanis a teátrummal folytatódik a korábbi együttműködés, amelynek a Covid vetett véget. A járvány hiúsította meg az első közös fellépését is a zenekarral, a Mágnás Miskát vezényelte volna élükön, ha nincs a kényszerpihenő. Bár néhány muzsikussal próbálhatott korábban, az egész társulattal még nem játszott együtt.

Az Alba Regia Szimfonikus Zenekar élén egyelőre elsősorban igazgatóként kíván helytállni.

A győztes pályázata kapcsán kiemeli, egy fejlődő zenekarnál szükség van állandó művészeti vezetőre, a megfelelő karmester megtalálása volt az elsődleges feladata. Dobszay Péterrel nem ismerték egymást, de kikérte más kollégák véleményét, s az első találkozásuk után biztos volt benne, hogy a dirigens meg kell győznie, hogy jöjjön az együtteshez.

Fontosnak tartotta azt is, hogy kortárs zenei művészeti vezető is erősítse az együttest.

Dobri Dánielre nem csupán zeneszerzőként számít: kortárs szemléletével, igényes, körültekintő válogatásával színesíti a társulat palettáját. A zeneszerző teljes körűen a kortárs projektekért felel, azért, hogy megszervezze a kortárs zenei klubot, felkeltse a közönség érdeklődését a modern művek iránt. Az elmúlt időszakban is kellően színes, érdekes műveket talált. S elmeséli, bár többen féltek tőle, mit szól a publikum a kortárs darabokhoz, a zenekar átalakított próbahelyiségében szervezett klub, ahol 140 ember fér el, hamar népszerűvé

vált. A családi hangulat, az, hogy az érdeklődők betekintést nyernek a zenekar otthonába, sokakat vonz, s az itt szervezett beszélgetős estek – vendégük volt például Fa Nándor is – nagy érdeklődést keltettek. Sikerült vonzóvá, érdekessé tenni a modern műveket, így szeretnék folytatni.

Hozzáteszi, a vezetőség negyedik tagja, dr. Szabó Balázs, aki Székesfehérvárott tanít, alkot, él, művészeti tanácsadóként ad egy globális másik nézőpontot is a zenekarnak. *„Igazi lokálpatrióta, aki saját kutatásokat folytat, s zenei téren elért eredményeit vétek volna nem felhasználni. Óriási a tudása, s kell is a nyitottság a csapatba, fontos a másfajta szemléletmód. Mi négyen különböző karakterek vagyunk, egy dologban azonban hasonlítunk – ugyanazt akarjuk: minőséget!”*

Ahogy az igazgató kiemeli, lényeges a sokszínűség, az, hogy a többi kulturális intézménnyel hosszú távon valósuljon is meg az együttműködés, erről a teátrum mellett már a balettszínházzal is tárgyalnak.

Továbbviszik a két megszokott, s jól működő bérletüket, de emellett újítottak is, s a harmadik sorozatuk az ünnepkörökhöz kapcsolódik. Újszerű az is, hogy rugalmasabbá tették a bérleti kedvezményeket, lehet fél évadra is belépőt váltani, ugyanolyan kedvezménnyel.

A mecénási kört ugyancsak tovább építik. Januárban szerveztek egy támogatói estet, amelyen a zenekar előadása mellett ő maga is tartott egy prezentációt múltjáról, jelenéről és jövőről, s arról, miért fontos, hogy a vállalkozói réteg melléjük álljon, hogyan lesz ebből közösségépítés, és mindennek milyen hatása lehet a város életére. Az estet mindenki nagyon élvezte, újdonságként hatott a jelenlévők számára, és meg is született a tősgyökeres helyi támogatói kör. *„Az önkormányzat stabil háttérrel biztosít, az intézményi és szakmai háttér ugyancsak rendezett, így, ha a civil szféra is mellénk áll, akkor teljes lesz a kép”* – folytatja.

A növekedés kapcsán úgy véli, jelenleg nagyon sok a zenekarban a félállású muzsikos, azt szeretné elérni, hogy az ő státuszaikat is egészen váltsák, hiszen ezáltal a próbák, koncertek szervezése is jóval egyszerűbbé válna.

„A megbízatásom három évre szól, ami egy pillanat alatt elszáll. Szeretném, ha minden olyan szervezeti, intézményi változáson, ami szükséges a jelenlegi vezetés gondolkodása szerint, minél hamarabb túl lennénk. Jó lenne egyesbe kerülni az egész státuszokkal, s ha jól dolgoztunk, akkor persze megnyerni a következő vezetői választást. De elsősorban ezt a ciklust szeretnénk becsülettel végigvinni, és aztán meglátjuk, hogy mit hoz a jövő.” ■

Fotó: SIMON ERIKA



Újraindult a kamarazenei élet is



 Kiss Eszter Veronika

Lassan újraindul a zenei élet a régi kerékvágásban, a Covid utóhatásai azonban még nem múltak el teljesen. A külföldi utak, turnék terén nagy a bizonytalanság, azonban a zenészek bizakodva tervezik fesztiváljaikat, koncertjeiket, bérleteiket. Lapunk ezúttal a kamarazenekarokat kérdezte végig a járványhelyzet nehézségeiről, az újraindulásról és a jövőbeli tervekről.

Egy vendég koncertmesterrel való együttműködéstől frissülhet az egész előadáskonceptió

Interjú Tfirst Péterrel, a Liszt Ferenc Kamarazenekar koncertmesterével



Az is nehezítette a helyzetünket, hogy 2020 januárban lett Várdai István a művészeti igazgatónk, éppen elkezdtünk az új művészeti koncepcióról és stratégiáról tárgyalni. Ebbe a szituációba robbant bele a pandémia, így tulajdonképpen egy teljesen felborult időszakban kellett a terveket megvalósítani. Úgy gondolom, minden nehézség ellenére azért részben ez sikerült. Ennek az az egyik oka, hogy bizonyos tekintetben a mi zenekarunk, mivel kamarazenekar, a kisebb létszámmal megvalósítható produkciói miatt kicsit jobb helyzetben volt, mint a szimfonikus zenekarok. Jobban tudtunk alkalmazkodni pl. a műsor- vagy

helyszínváltoztatáshoz. Bár a két prominens intézmény, a Müpa és a Zeneakadémia időszakosan zárva tartott, mi a koncertjeink egy részét meg tudtuk tartani streamelt, online formában a BMC-ben, az Óbudai Társaskörben, vagy olyan kisebb helyszíneken, ahol erre lehetőség adódott.

Howan vészelte át a Covidot a zenekar, a lezárások, korlátozások, az online koncertek milyen átszervezéseket igényeltek? Mennyire viselte meg a zenészeket? Mennyire csökkentette a közönség számát? Mik az online koncertek tapasztalatai?

– A 2020-as első Covid-lezáráskor a zenekar éppen egy húszkoncertes németországi turnét kezdett meg, amelyből csak 3 koncert valósulhatott meg. A lezárások, a begyűrűző „pánik” miatt hazajöttünk, és utána több mint 3 hónap teljes szünet következett, amikor se koncert, se próba nem lehetett. Nem volt egyszerű időszak, komoly mentális teher nehezedett a zenekari tagokra. Júliusban tudtuk megkezdeni újra a próbákat, természetesen minden egészségügyi óvintézkedést betartva. Az első fellépésünk augusztusban a Kaposfesten volt.

Mik voltak az online koncertek tapasztalatai?

– Személy szerint én nagyon nem éltem meg jól, kicsit a lemezfelvételre hasonlít, amikor kigyullad a piros lámpa, és játszani kell, azzal a különbséggel, hogy a hibákat nem lehet utólag kijavítani. Nagyon hiányzott a közönség, a visszajelzés, és nem kizárólag a tapsra gondolok, hanem arra, hogy az előadás közben lehet érezni a közönség figyelmét, jelenlétét. Egy pozitívumot azért

meg tudok említeni: ebben a formában mégiscsak több emberhez tudtuk eljuttatni ezeket a koncertélményeket.

■ *Várdai István érkezése nagy mérföldkő volt. Melyek a legfontosabb változások, és milyen tervek vannak a jövőre nézve, elsősorban a repertoárt vagy az együttműködéseket illetően?*

– Várdai István kapcsolatrendszere nagyon gazdag, a pályája során találkozott neves szólistákkal, játszott fesztiválokon, tanított, tartott kurzusokat, nagyon sok ismeretségre tett szert, és ezeket bizonyos értelemben beépítettük a zenekar művészeti koncepciójába. Gondolok itt olyan művészekre, akik nemcsak mint szólisták, hanem mint vendég-koncertmesterek, vendégkar-mesterek dolgoznak a zenekarral. Nem kizárólag szólista-zenekar viszonyról van szó, hanem egy összetettebb, sokkal közelebbi kapcsolatról, ami lehetővé teszi, hogy egy adott művész, aki beül koncertmesternek, ne csak egy-két napig, hanem egy hosszabb perióduson keresztül tudjon dolgozni a zenekarral. Ez frissességet, más-milyen szemléletmódot hoz a művészi együttműködésbe. Például egy olyan darabbal kapcsolatban, amit a zenekar egyébként nagyon sokat játszott, frissülhet az egész előadáskonceptió, megszabadulhatunk régi beidegződésektől. Ne feledjük, ez előadóművészet az, ahol erre a frissítésre mindig szükség van. A repertoár tekintetében tulajdonképpen három lábon áll a zenekar. Az egyik a tradíciók. A Liszt Ferenc Kamarazenekartól elválaszthatatlan, emblematisztikus darabok jelen vannak a műsorkoncepcióban, gondolok itt a Bartók Divertimentóra, vagy a vonósnégyes-átiratokra, a vonósszerenádokra, azokra a darabokra, amiket tényleg nagyon sokat játszottunk. Ugyanakkor készülnek átiratok a zenekar számára, tanulunk új darabokat. A harmadik vonal pedig a kortárs művek. Ez a három összhangban és egyenlő arányban van jelen a műsorkoncepcióban, és ebben vannak olyan zenekari darabok is, amelyek adott esetben nagyzenekari bővítést is igényelnek.

■ *A nagy sikerű Mesélő hangjegyek rajzpályázat is ebbe a megújulásba tartozik. A fiatalokhoz milyen egyéb programokkal igyekszik szólni a zenekar?*

– Van ennek most egy folytatása. A Mesélő hangjegyek rajzpályázat a kisebbeknek szólt, idén a középiskolás generációt próbáljuk megszólítani komolyabb, de mégis játékos formában. Nekik egy adott zeneműre kell párperces videót készíteni. Ennek a versenynek az eredményhirdetése formabontó helyszínen lesz, április 30-án, a Csepel Művek területén Szőke Gábor Miklós szobrászművész stúdiójában egy hangverseny keretében ünnepeljük a győzteseket.



■ *A Zeneakadémiával is együttműködnek.*

– Ez egy olyan projekt, amelynek keretében tavaly ősszel egy meghallgatás során zeneakadémista vonós és fúvós hallgatók jelentkezéséből kiválasztottunk jó-néhány növendéket, akiket tulajdonképpen integrálunk bizonyos nagyzenekari produkciókba. Lesz egy minikurzusuk, és további együtt játszási lehetőségeik. Az évad folyamán Beethoven-szimfóniát és más nagyobb lélegzetvételű műveket próbálunk a diákokkal. Velük készülünk azokra a produkciókra, amelyekben az előadás a Liszt Ferenc Kamarazenekar szimfonikus zenekarrá bővítését igényli. Mind a vonósok, mind a fúvósok a zenekaron belül vezető művészek mellé kerülnek, tehát lesz egy mester-tanítvány viszony. Ez egy nagyon különleges, hasznos és motiváló projekt.

■ *Mi a helyzet a turnékkal?*

– Vannak megbeszélés alatt lévő turnék, a legközelebbi azonban véleményem szerint nem tud megvalósulni, májusban mentünk volna Moszkvába, Szentpétervárra, de úgy gondolom, hogy a térségben zajló események miatt ez most bizonytalanná vált. Nyárra hívják a zenekart Bad Kissingenbe, a híres zenei fesztiválra. Ha minden jól alakul, ősszel kilátásban van egy tajvani turné is.

■ *Nemrég új hangszereket vásárolt a zenekar. Mennyire váltották be a hozzájuk fűzött reményeket?*

– Ez óriási lehetőség volt számunkra, mert működésünk során most tudtunk először hangszereket vásárolni. Reményeink szerint ennek a beszerzési folyamatnak még lesz folytatása. Nagyon inspirálóak az új hangszerek, mind a mai napig próbálkozunk a „bejátszásukkal”, váltakozó összeállításban. A hangszer külsőleg a zenész testének a folytatása, belsőleg a lelkének a része, ezért mindenkinek meg kell találnia a számára megfelelő hangszert, és ez idő- és munkaigényes folyamat.

Zenei kíváncsiság és a felfedezés öröme

Interjú Szefcsik Zsolttal, az Erdődy Kamarazenekar művészeti vezetőjével

■ *Milyen változásokat hozott a zenekar életében a járványhelyzet, és milyen tapasztalatokkal gazdagodtatok?*

– Összességében pozitív tapasztalataink lettek. Talán furcsának hangozhat ez, hiszen volt egy időszak amikor egyáltalán nem lehetett koncerteket adni, csak az interneten keresztül. Megpróbáltuk ezt előnnyé transzformálni: egyrészt kialakítottunk egy technikai infrastruktúrát és egy csapatot a zenekar körül, amelynek a közreműködése lehetővé teszi, hogy most már bárhol az országból tudunk élő közvetítést is adni YouTube-csatornánkon keresztül, illetve számos koncertet felvesszünk, és ezeket később tesszük elérhetővé. Elég szép nézettséget értek el ezek a koncertek, a legnagyobb érdeklődés mindazonáltal a Zeneakadémia Nagyterméből közvetített koncertünket kísérte. Természetesen növeltük az aktivitásunkat a közösségi médiában is, és ez még nézőszám növekedést is hozott a korábbi évekhez képest. A lezárások ideje alatt sikerült egy XX. századi műsort tartalmazó lemezfelvételt is tető alá hoznunk, sőt ezt a programot októberben Varsóban, a Lengyel Rádió Lutoslawski termében, immár közönség előtt is eljátszhattuk. Nem panaszkodhatunk tehát: számunkra ez az időszak, dacára az egyébként nehéz körülményeknek, egyáltalán nem volt sikertelen. Amikor a tavalyi év második felétől lehetőség nyílt az élő előadásokra, újabb fellendülést értünk el: az átlagosnál még több koncertet is adtunk. Ez részben annak köszönhető, hogy a múlt évben elkezdtünk két régóta tervezett, több évre szóló hangversenysorozatot.

■ *Ezek különlegessége, hogy épületekkel fűggenek össze.*

– Az Erdődy Kamarazenekar sajátossága, hogy elsősorban magyar vonatkozású művek bemutatására, megismertetésére törekszik, ezek egészen a 18. század második felétől a kortárs művekig terjednek. Nagyon sok művet mi mutattunk be először a saját kutatásaink alapján, és ezeket a kutatásokat a Covid-időszakban is tudtuk végezni, így volt időnk előkészülni a bemutatókra. Segítségünkre volt a Nemzeti Kastély- és Várprogram, amelynek keretében nagyon sok épület megnyílt, amelyeket mi potenciális koncerthelyszínnek tekintünk, és próbáljuk ezeket bevonni a koncertéletbe, így aztán több koncertet adtunk az újonnan megnyílt kastélyokban, például említhetném a tatai Esterházy-kastélyt, vagy a nádasdladányi Nádasdy-kastélyt, és ezt a sorozatot éppen a napokban folytatjuk a bajnai Sándor-Metternich-kastélyban. Ezek elsősorban kamarakoncert-helyszínek, nem túl nagyok, viszont nagyon jó az atmoszférájuk. A különleges repertoár mellett a másik jellemző vonása a zenekarunknak, hogy mindig próbálunk olyan helyszíneket találni, amelyek illenek azokhoz a művekhez, amelyeket játszunk.



Tehát a megfelelő helyre a megfelelő műsort visszük, előzetesen kutatjuk a helyszínek zeneitörténetét. Ez egy nagyon komplex munka, talán a normál koncertstruktúrán túlmutató elképzelés, de olyan különlegesség, amire – tapasztalataink alapján – a közönség vágyik is. Így koncertjeink mindig teltházasak. Ezen kívül indítottunk egy másik sorozatot is. Az elkövetkezendő időszakban sorban be fogjuk mutatni az érdeklődők számára zenei szempontból Magyarország főpapi rezidenciáit. Ezek a paloták többnyire barokk vagy klasszicista épületek, amelyeknek gyönyörű dísztermei kevésbé ismertek, de kiváló koncerthelyszínek. Az első koncertet már meg is tartottuk a szombathelyi püspöki palotában múlt év októberében, amely szintén jelentős közönséget vonzott. E sorozat keretében is próbáljuk összekötni a zenét az építészettel, a művészettörténettel. Ez szintén egy olyan speciális terület, amire úgy látom, nagyon fogékony a közönség.

■ *Elkezdte működését a Haydneum, amelynek kifejezetten profiljába illik mindaz a kutatás és repertoár, amelyet a zenekar képvisel. Tervezték együttműködést?*

– Igen, már megkeresett minket a Haydneum. Az új régizenei központ a 17. század második felétől a 19. szá-

zad harmincas éveig vállalja fel a korszak magyar vonatkozású zenéinek kutatását, bemutatását. A 18. század végétől a 19. század első harmadáig tart az az időszak, amivel az Erdődy Kamarazenekar behatóan foglalkozott eddig, és nyugodtan mondhatom, elég sok mindent sikerült bemutatnunk ennek a korszaknak a magyar vonatkozású repertoárjából. Együttesünk azok között van, amelyek a legtöbbet foglalkoztak a korszak hazai zeneirodalmával. Ha lehetőséget kapunk rá, szeretnénk ezt a Haydneum keretében is prezentálni. Az időszak magyar vonatkozású szerzőitől – Michael Haydn-tól, Hummeltől, Licklől vagy Druschetzkytől – összességében talán a legtöbb lemezünk jelent meg, s az ezeken szereplő műveket repertoáron is tartjuk. Mindenesetre folyamatosan kutatunk, elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában, de a püspöki levéltárakban is, és folyamatosan kerülnek elő olyan darabok, amelyek kiválóságuk ellenére nem ismertek. E téren még sok lehetőségünk van, és ezeket szeretnénk is kihasználni.

■ *Ugyanakkor a repertoárotok a kortárs művekig terjed, és a XX. század terméséből is számos magyar művet játszatok.*

– Ennek a gyümölcse volt a lengyel turné és a tavaly év végén megjelent új lemezünk is, amelynek „1948” a címe. Négy 1948-ból származó darabot mutat be, két magyar és két lengyel művet. Az egyik magyar darab, Sugár Rezső Divertimentója – noha rejtély, hogy miért, hiszen kiváló mű –, még soha nem szerepelt lemezfelvételen. Új terveink is vannak: szerencsére nagyon jó a kapcsolatunk Lengyelország legnagyobb lemezkiadójával, a Dux-szal. Már négy lemezt rögzítettünk velük, és máris megfogalmazódtak újabb tervek a jövőre nézve.

■ *A kortárs repertoárotok egy részét kifejezetten nektek írják a magyar szerzők.*

– Igen, Orbán György írta számunkra, nekünk ajánlva eddig a legtöbb vonószekari darabot: Mivel idén lesz 75 éves, ebben az évben mindenképp tervezünk egy Orbán György-művet is bemutató műsort. Egyébként tavaly is játszottuk a Nemzetközi Eucharsztikus Kongresszus keretében a XI: miséjét. Nemrég írt Gyöngyösi Levente is új darabot számunkra. Éppen tárgyalunk egy esetleges nyári erdélyi turnéról – meglátjuk, hogy az ottani Covid-helyzet mit tesz lehetővé –, de ha ez létrejön, akkor Erdélyben mindenképp műsorra tűznénk Orbán-, Gyöngyösi- és Selmeczi-darabokat is, hiszen mind a hárman olyan erdélyi szerzők, akiknek műveit rendszeresen játsszuk. Ha már szóba került az Orbán-mise, azt is megemlíteném, hogy az utóbbi időszakban nagyobb egyházi ünnepek alkalmával most már rendszeresen működünk közre a Magyar Szentek templomában Budapesten, ahol ritkábban elhangzó, de kvalitásos klasszikus repertoárba tartozó miséket szoktunk előadni. Az utóbbi másfél évben játszottunk egy Michael Haydn-

misét, két ritkán hallható Mozart-misé, és ezt a sorozatot Húsvétkor fogjuk folytatni, amikor Mozart „Piccolomini” miséjét adjuk majd elő. Az Erdődy Kamarazenekar immár 28. éve működik, budapesti nagyzenekarok professzionális zenészeiből, illetőleg zeneakadémista, doktori iskolás hallgatókból áll, akik azért jönnek szívesen ide, hogy a lehető legmagasabb színvonalon szólaltassanak meg együtt egy olyan repertoárt, amit sehol máshol nem tudnak eljátszani. Nemcsak új műveket, de új helyszíneket is felfedezünk. Ha visszatérünk eddigi tevékenységünkre, nagyon sok helyen voltunk első: tucatnyinál több kastélyban és templomban mi adtuk az első koncertet, de mi vettük fel az első klasszikus zenei lemezt a diósi stúdióban, a Festetich Palota Tükörtermében, vagy a BMC-ben is. A zenei kíváncsiság és a felfedezés öröme – talán így jellemezhetném együttesünk karakterisztikus vonásait, melyek megerősödve segítettek át minket az elmúlt időszakon, és amelyeknek létjogosultságát a közönség töretlen érdeklődése immár évtizedek óta igazolja.

A CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR próbajátékot hirdet

KONCERTMESTER pozícióra

A próbajáték időpontja: 2022. május 20. (péntek) 15.00

A próbajáték helye: Concerto Budapest Zeneház 1094 Budapest, Páva utca 10-12.

A próbajáték anyaga:

I. forduló: Bach: g-moll Adagio és Fuga
vagy C-dúr Adagio és Fuga
vagy a-moll Grave és Fuga
vagy d-moll Chaconne
Egy szabadon választott Paganini: Caprice

II. forduló:

Bartók, Beethoven, Brahms, Csajkovszkij, Dvořák, Sibelius verseny-műveiből

– első tétel kadenciával, illetve második – harmadik tétel kadenciával, 2nd round Bartók, Beethoven, Brahms, Tchaikovsky, Dvořák, Sibelius concertos first movement with cadenza, second and third movement with cadenza 3rd round Beethoven sonata of your choice Orchestra solos: Rimsky-Korsakov: Scheherazade – solo parts Beethoven: Missa Solemnis – Sanctus Richard Strauss: A Hero's Life – solo parts Orchestra excerpts: Bartók: Concerto Beethoven: Symphony No. 9. Mendelssohn: A Midsummer's Night Dream suite Mozart: Symphony No. 39 in E-flat major, K. 543 Strauss: Don Juan

III. forduló:

Egy szabadon választott Beethoven szonáta

Zenekari szólók: Beethoven: Missa Solemnis – II. tétel
Rimsky-Korsakov: Scheherazade – szóló részletek
R. Strauss: Hősi élet – szóló részletek
R. Strauss: Zarathustra – szóló részletek

Zenekari részletek: Mozart: Esz-dúr szimfónia KV 543 – II., IV. tétel
Beethoven: IX. szimfónia – III. tétel
Mendelssohn: Szentivánéji álom szvit – Scherzo
Schumann: 2. szimfónia – II. tétel
R. Strauss: Don Juan
Bartók: Concerto V. tétel

Jelentkezés: 2022. május 13-ig e-mailben, rövid szakmai önéletrajzzal Sóvágó Éva zenekari menedzsernél: sovago.eva@concertobudapest.hu
A zenekari állások kottaanyagát az önéletrajz beérkezése után válasz e-mail-ben (pdf mellékletként) juttatjuk el a jelentkezőknek.

Keller András
Zeneigazgató
Budapest, 2022-03-31

„Kényszer-elmozdulásból” nagyobb ívű gondolkodás és bérletes rendszer

Interjú G. Horváth Lászlóval, az Animae Musicae kamarazenekar művészeti vezetőjével

■ *Milyen nehézségeket, változásokat okozott a zenekarnak a Covid-helyzet?*

– Egy zenekar esetében jó előre meg kell tervezni mindent. A jelenleg működő szisztéma egy bonyolult, áttételes rendszer, elsősorban abból a szempontból, hogy a tervezés idején nem ismert még, mekkora összegben érkeznek majd be a pályázati pénzek, amelyek jellemzően később futnak be. Vagyis a zenekarvezető abban a nehéz helyzetben van, hogy megálmodik egy évadot, és a költségvetési helyzetét jóval később tudja meg. Amikor nyer a pályázaton, akkor viszont egyfajta köteletségvállalás következik be, ez alapjáraton is tud problémákat okozni, amit a Covid tovább nehezített: nekünk is volt olyan 2019-es hangversenyünk, amelyre már a pénz is beérkezett, mégis önhibánkon kívül csak 2021 decemberében tudott megvalósulni. Az ilyen kötelezettségvállalásokból rengeteg bonyodalom keletkezett, ezek a koncertek feltorlódtak, amíg nem lehetett koncertezni, ezeket aztán meg kellett tartani, úgy, hogy az aktuálisan megtervezett évad is megvolt már, és azokat a hangversenyeket sem akartuk lemondani. Ez egy nem várt nehézség volt, és több hullámban jelentkezett, mert ugyan az első lezárást követő nyitás után sokat tudtunk játszani 2020 nyarán, sok kötelezettségnek eleget tudtunk tenni, például az ifjúsági koncerteknek, de aztán szépen apránként megint egyre több korlátozás jött, majd 2020. november 7-től 2021. június 1-ig nem lehetett közönség előtt játszani. Azzal szembesültünk, hogy amit eddig csináltunk, azt gyakorlatilag nem tudjuk folytatni. Erre különböző alternatív ötletekkel, megoldásokkal állt elő minden együttes, és mindig más volt a megközelítés. A mi kamarazenekarunk számára kiemelt fontosságú volt, hogy a műhelymunkára koncentráljuk. Bizonyos értelemben ez a fajta szabadság, hogy nem kell minden héten a pódiumon játszani, megnyitotta az elmélyült munka terepét. Természetesen nem arra az időszakra gondolok, amikor be sem mehettünk próbálni és nem találkozhattunk, hanem azokra a későbbi lezárásos periódusokra, amikor végezhattük a munkánkat, csak a közönséggel nem találkozhattunk élőben. Nyilván a mi esetünk is egyedi, hogy most belekerültünk az előadóművészeti szervezetek minősítéses



Fotó: Szakács Domonkos

rendszerébe kiemelt kategóriában, és ez eleve hozott egy változást a zenekar életében.

■ *Mi volt az online-koncertek tapasztalata?*

– Kinyílt az online tér, ennek vannak jó és rossz hozadécai. Ami az elmúlt időszakban egy jó irány volt, még ha kényszerűen is, az, hogy rengeteg felvételt készített a zenekar. Ez tényleg más megvilágításba helyezte a munkafolyamatot, növelte a koncentrátságot, rengeteg anyag keletkezett rólunk, és ezeket most kezdjük majd rendszerezni. Azt leszögezném, hogy egy online közvetítés semmi esetre sem tudja pótolni a tradicionális koncertet, vagy ugyanazt az élményt nyújtani, viszont

tud sok olyan más lehetőséget biztosítani, amire eddig nem gondoltunk volna. Itt az elért, vagy inkább elérni vélt közönség számát említeném elsőként. Ugyan játszunk a Zenekadémián és egyéb nagyobb helyszíneken is, de kamarazenekarként főként a 200-300 főt befogadni képes kisebb termekben koncertezünk, mint az Óbudai Társaskör vagy a BMC. Teltház esetén az ember azt látja, hogy a produkció, amire rengeteget készült, 200-300 emberhez jut el. A Covid óta ráadásul a teltház szinte lehetetlen. Az online tér megnyitásával lehetett látni, hogy ugyanannak a műsornak az interneten való közvetítésével, vagy koncertfilmre való rögzítésével ennek a többszörösét, 1000-1500 embert is el lehetett érni a megosztás pillanatában, amely tovább nőtt a rákövetkező időszakban. Persze, tudom, hogy nem lehet komolyan venni a statisztikát, mert az is előfordul, hogy egy gépet többen néznek adott esetben, viszont sokan nem elmélyülten hallgatják végig a művet, érdeklődve odakattintanak, behallgatnak egy kicsit, aztán mennek is tovább. Mégis az a tapasztalatunk, hogy több helyre és könnyebben tudott eljutni a koncertünk. Azt azért érzékeljük, amíg még itt van köztünk a vírus, hogy a koncertre járó közönségünk, akik eddig rendszeresen követtek minket, most kétszer meggondolják, hogy jöjjenek-e zárt térbe, egy zsúfolt koncertre. Most pedig a legtöbb műsor esetében lehetőség, hogy otthonról is végig tudják követni már egész jó minőségben. Bár tényleg nem pótolja az élő koncert élményét az online tér, de valamennyire azért kielégíti az igényeket, mi nézőszámban ezt abszolút érezzük.

■ *Mi a helyzet a külföldi koncertekkel?*

– Korábban nyitottunk külföld felé, és elég sok megkezdésünk volt több európai országból is, általában évente néhány alkalommal megyünk is külföldre játszani. Ezek a lehetőségek nagyon megcsappantak, lényegében a mi esetünkben a harmadára csökkentek. Az a felfelé ívelő tendencia, amit a Covid előtt érzékelünk, teljesen megtorpant. Nekünk több konkrét felkérésünk volt adott műsorral, szólistával különböző európai országokba, először eltoltuk azokat későbbre, aztán végül elmaradtak, és még mindig nem tért vissza az a fajta bizalom, hogy érdemben tudnánk ezeknek az újra megvalósításáról tárgyalni. Természetesen van egy-két olyan külföldi koncert, amely ennek ellenére megvalósult, de az a tervezési metódus, ami eddig működött, most elakadt.

■ *Milyen tervek vannak a hazai koncerteket illetően?*

– Összességében át kellett alakítsuk a gondolkodásunkat és az eddigi gyakorlatot. Az Anima Musicae koncertjeinek a nagy része felkérés. Ennek egyrészt az



Francisco Varela próbál a kamarazenekekarral (fotó: Váray Domi)

az oka, hogy kevés az állami támogatásunk, nincsen szponzorunk, sem fenntartónk, ezért nem is rendelkezünk a saját szervezésű koncertekhez elég költségvetéssel. Ugyanakkor nagyon populáris zenekar a miénk, talán azért is, mert minden stílusra nyitottak vagyunk, ezért rengeteg felkéréssel tudtuk ezt ellensúlyozni. A Covid-helyzet és a korlátozások miatt viszont most éppen ezek, a koncertévadunk gerincét alkotó felkérések váltak bizonytalanná. Úgyhogy a saját kezünkbe vettük az ügyet a 2021-22-es évadban, és meghirdettünk három olyan sorozatot, amelyek eddig ebben a formában nem voltak jelen a zenekar életében. Korábban egy sorozatunk és néhány, hagyományosnak mondható saját szervezésű koncertünk volt, ilyen például a születésnap koncertünk. Most három bérletet indítottunk, egyet a Zenekadémián, egyet a BMC-ben és egyet a Nádor teremben. Természetesen a Zenekadémiára a világhírű szólistáinkat hívtuk meg: Alexander Sitkovetskyt, Kirill Troussovot, Kelemen Barnabást, a többi saját szervezésű koncert műsorába pedig különböző tematikát próbáltunk vinni, a BMC-ben például a kortárs zenére fókuszálunk. Nagyjából egyenletes a repertoárunkban a különböző korok jelenléte, és bár modern hangszeresek vagyunk, barokk zenét is játszunk, de a XX. századi és kortárs zene is fontos szerepet tölt be nálunk az évad során. Ezt a változtatást „kényszer-elmozdulásnak” is nevezhetjük, viszont így nagyobb ívben tudunk gondolkodni, és a most bevezetett bérletes rendszert hosszabb távon szeretnénk folytatni. Bízunk abban, hogy előbb-utóbb megszűnik a járványhelyzet, és ismét teltház előtt játszhatunk. Továbbra is az a cél, hogy minél jobb előadásokra tudjunk törekedni. Nagy segítség, hogy bekerültünk a rendszerbe 10-11 év munka után. Mivel nem projekt-zenekar-ként működünk, hanem mindennap együtt dolgozunk, a minél nagyobb minőségű szakmai munkafolyamat mellett megpróbálunk állásokat kialakítani a zenekarban. Ez lesz a következő időszak feladata és nehézsége, de egyben reménysége is.

Jövőre Veszprém lesz Európa kulturális fővárosa, 2023-ban az Auer fesztivál is kiteljesedik

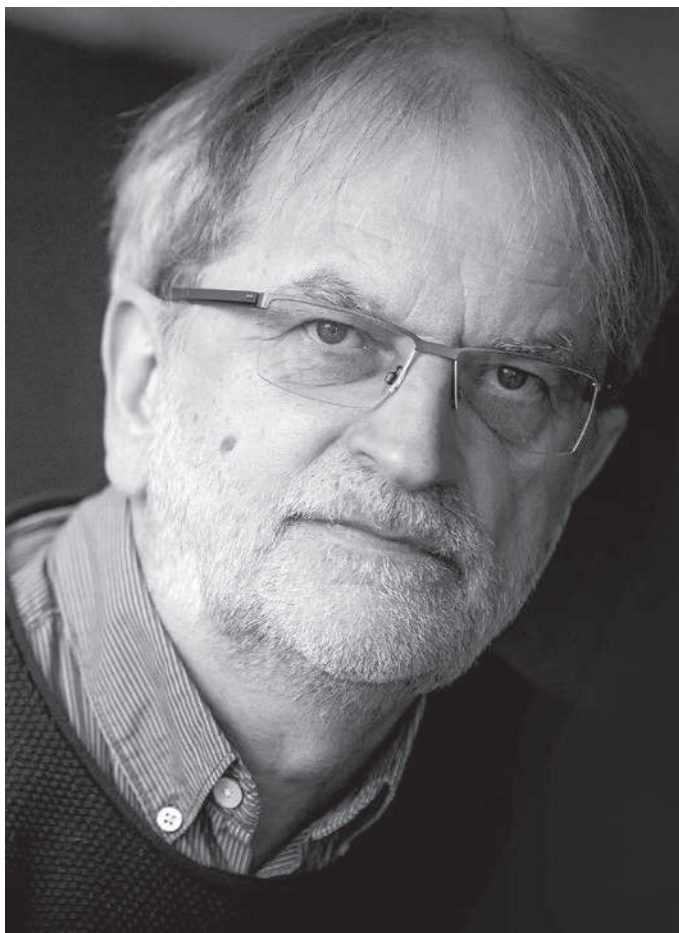
Interjú Kováts Péter Bartók–Pásztory díjas hegedűművésszel, a Mendelssohn Kamarazenekar művészeti vezetőjével

■ *Mik voltak a Covid-időszak legnagyobb nehézségei és tapasztalatai?*

– Mi sem voltunk kivételek, nagyon sok koncertet veszítettünk el, és a pandémia pontosan ugyanúgy érintett minket is, mint minden más embert. Nem is csak a zenészekre gondolok itt persze, hiszen az élet más területén dolgozókat, a legkülönbözőbb közösségeket is hasonlóan megviselte ez a helyzet. Nehéz időszakon vagyunk túl, most már így mondom, hogy túl vagyunk, hiszen muszáj, hogy az optimizmus és a bizakodás hatalmasodjon el rajtunk ahhoz, hogy legyen erőnk folytatni. Lassan már a régi kerékvágásba kezd visszatérni az élet. Az online koncertezést, ami azért elég népszerű lett ebben az időszakban, mi nem annyira forszíroztuk. Természetesen nekünk is volt néhány közvetítésünk, de valahogy úgy éreztük, hogy még ebből a sok online koncertből akár baj is lehet. Aztán hogy igazunk volt-e, vagy sem, azt nem tudom, ahogy azt sem, hogy emiatt is csappant-e meg a közönség létszáma a nyitás utáni élő koncerteken. Azt azért nagyon sok helyről hallom, hogy a közönség jelentős része rászokott az online koncertnézésre, hiszen otthonról mindez kényelmesebb. Nem kell kimozdulni otthonról, és most még biztonságosabb is, hiszen még itt van velünk a vírus. Az online közvetítés kicsit kétélű fegyver. Egyrészt ugyanis rászoktatjuk a közönséget arra, hogy csak maradjon otthon, a kényelmes nappalijából is követheti a koncertjeinket, de másrészt viszont nyilvánvalóan a közönséggel való kapcsolattartásnak egy nagyon jó eszköze lehet az online tér. A mi tapasztalatunk az volt, hogy amikor az elmaradt koncerteket pótolhattuk, akkor bejött a közönség, természetesen elővigyázatosak voltak, az idősebbek közül többen otthon maradtak, de meg tudtuk tartani ezeket a hangversenyeket. Az újonnan meghirdetett műsoraink viszont újból teltházzal mentek. Nagyon kellemes élmény ez, és egyértelműen érezzük, hogy várja a közösségünk a folytatást.

■ *A külföldi turnékkal kapcsolatosan még sok a bizonytalanság.*

– Ez így igaz, a külföldi kapcsolatok – bár nemcsak a Covid miatt –, már korábban is úgy vettük észre, hogy problematikusabbá váltak, viszont a Covid miatt szinte teljesen leálltak a turnék. Nekünk is volt lekötött kon-



certünk például Szlovéniában, először mindig csak halasztották, aztán végérvényesen lemondták, most újra tárgyalunk, hogy mikor lehetne megtartani.

■ *Mi a helyzet a hazai koncertek tervezésével?*

– Egy tavaszi bérletet most indítunk Veszprémben a Hangvillában, ugyanolyan rendszerrel, ahogy korábban szoktuk, két egymást követő este játszunk el minden műsort. Ezenkívül ami szintén nagy öröm, hogy a Covid ellenére a nyári fesztiválunkat, a veszprémi nemzetközi Auer Fesztivált meg tudtuk tartani mindkét évben, még 2020-ban is, bár akkor némi időpontmódosítással, de 2021-ben már az eredeti tervek szerint, augusztus első hetében. Nagyon nagy érdeklődés övezte, azok a vendégművészek el tudtak jönni, akiket szerettünk volna meghívni, egyetlenegy koncertet kellett csupán beutaztatási nehézségek miatt elhalasztani, de azt is pótolni

tudjuk az idén. Emellett teljes erővel készülünk a 2022-es augusztus eleji Auer Fesztiválra.

■ *A fesztiválok jegyeladásaival kapcsolatban országos szinten voltak negatív hírek. Ezzel kapcsolatban mi a tapasztalat?*

– Attól is függ, hogy hol, milyen teremben, milyen jellegű a program. Sokfelé azt lehet látni, hogy vannak üres széksorok, és bizony sajnos nem lesz egy rövid időszak, amíg visszaszokik újra a teljes létszámú közönség. Ugyanakkor azt elmondhatom, hogy az Auer Fesztiválon ennek a problémának a leghalványabb jelét sem lehetett tapasztalni, pontosan olyan jó jegyeladásaink voltak, mint a korábbi években.

■ *2023-ban Veszprém lesz Európa kulturális fővárosa. Erre mivel készül a zenekar?*

– A Mendelssohn Kamarazenekar számos projekttel készül erre a kiemelt évre, nem beszélve arról, hogy 2023-ban az Auer fesztivál is ki fog teljesedni. Nemcsak augusztus első hetében zajlik majd, hanem végighúzódik az egész éven, különböző profillal természetesen, bizonyos időszakokban a kamarazenén lesz a hangsúly, bizonyos időszakokban pedig a zenekari zenén, de lesz jazz, népzene és világzene is. Auer Lipót személye kapcsán az orosz hegedűiskola és a hegedű, mint hangszer továbbra is fontos szerepet kap, rendezünk mesterkurzusokat és konzultációkat is, hiszen a fiatalok támogatása mindig is a céljaink között szerepelt.

Idén ünnepeljük fennállásunk 10. évfordulóját

Bánfalvi Béla Liszt- és Bartók-Pásztory-díjas hegedűművész, a Magyar Kamarazenekar alapítója, koncertmestere

■ *Mi történt a Covid alatt, hogy sikerült átvészelnünk a bezártságot, majd az online tér időszakát? Mik a tanulságai ennek az időszaknak?*

– A Covid-járvány a kulturális területen, a zenei életben rendkívül negatív következményekkel járt. A Magyar Kamarazenekart sajnos szintén negatívan érintették az elmúlt két évben történtek. Külföldi turnénkat és vendégszerepléseinket visszamondták, hazai felkérési koncertektől estünk el, és a saját szervezésű hangversenyeinket, programsorozatainkat sem tudtuk a tervezett időben és módon megtartani. Ez komoly anyagi kieséssel járt ránk nézve, és sajnos a támogatóink által rendszeresen érkező anyagi lehetőségek is megcsappantak. Azt is megéreztük, hogy a közönség részéről is utolsó helyre kerültek a kulturális programokra szánt kiadások, hiszen rengetegen veszítették el az állásukat, a rendszeres jövedelmüket, és a legtöbben nagyon megnézték, mire adják ki a pénzüket. Szerencsére mind a támogatók, mind a koncert- és rendezvényszervezők igyekeztek segíteni bennünket abban, hogy mielőbb megtaláljuk a helyünket az új



helyzetben is. Szinte minden kiesett koncertünket sikerült új időpontra áttenni, így idővel mindent be tudtunk, illetve tudunk majd pótolni, lassan elkezdtünk újra stabilizálódni. Mivel a Magyar Kamarazenekar nemcsak koncerteket tart, hanem egyéb művészeti, oktatási projekteket is rendez, a járvány alatt online formában továbbra is tudtunk dolgozni. Az online koncertek mellett webes ifjúsági programokat, online



hegedű mesterkurzusokat is tartottunk. Természetesen ezek nem szolgálták akkora élményekkel a résztvevők és a közönség számára, mintha valóban ott ültek volna egy koncertteremben, de átmeneti megoldásként szükségesek voltak, és bátran mondhatom, sikeresek. Köszönetet kell, hogy mondjak a zenekari tagjainknak is, akik rendkívül lojálisak és segítőkészek voltak a nehéz helyzetekben is.

■ *Mik a tervek, mik a lehetőségek a következő időszakra nézve?*

– Most éppen az az időszak zajlik nálunk, amikor próbáljuk utolérni magunkat: az áttett időpontú koncerteket megtartani, valamint a saját szervezésű programjainkat is lebonyolítani. Így többek között tavaly már felemásan ugyan, de sorra került az általunk létrehozott IV. Fővárosi Palotakoncertek megszervezése, ennek első hangversenye még online zajlott a Magyar Rádió segítségével, a többi koncertet viszont már élőben élvezhette a közönség. Idén az V. Fővárosi Palotakoncertek programsorozatunkat már újra teljes mértékben élőben tervezzük, ennek nyitókoncertje április 30-án lesz a Festetics Palotában, amely esemény egyébként egyben a Magyar Kamarazenekar 10. születésnapjához is. A következő időszakban felkéréses és saját kon-

certjeinkre készülünk, ifjúsági programokat és mesterkurzust tartunk, valamint újra le tudunk szerződni a külföldi vendégzerepléseinkre is. Így pont egy év múlva éppen Németországban turnézunk majd egy hónapig a Magyar Kamarazenekarral.

■ *Mennyire sikerült megtartani, visszahozni a közönséget a koncertterembe? Mik a tapasztalatok?*

– Azt látjuk, hogy a közönség nagy része még mindig bizonytalannak érzi magát anyagi téren, és bár már a sokadik Covid-hullámnál tartunk, és megtanultunk ilyen viszonyok között is létezni, az emberek még mindig félnek nagy tömegbe járni, illetve sokkal kevesebbet költenek koncertjegyekre. De ugyanez a tendencia figyelhető meg a mesterkurzusok terén is. Míg 3-4 évvel ezelőtt pillanatok alatt beteltek a helyek, most többször annyit kell ugyanazért a teltházért dolgoznunk, akár koncertről, akár oktatási projektről van szó. Reméljük, hogy ez idővel visszaáll a Covid-előtti időszakban megszokottra. Addig is, idén ünnepeljük fennállásunk 10. évfordulóját. Igyekszünk eleget tenni a számtalan felkérésnek, saját programjaink megvalósításának, és a szűkös piac ellenére is megtartani az elmúlt évtizedben kivívott nemzetközi elismerésünket a kulturális-művészeti életben.

A helyi erők sajnos mellőzötté váltak

Kosztándi István Liszt-díjas hegedűművész, a Szegedi Kamarazenekar vezetője

■ *Mi újság a zenekarral, mik a lehetőségei, milyen feladatok előtt áll?*

– A Szegedi Kamarazenekar a Szegedi Szimfonikus zenekar tagjaiból áll, ez azt vonja maga után, hogy teljes

mértékben alkalmazkodnunk kell a szimfonikus zenekar programjaihoz. Mivel nagyon sűrű lett a szimfonikus zenekar naptára, ezért gyakorlatilag nullára redukálódott a működésünk, mint kamarazenekar. Ez sajnos

azért is történt meg, mert annak ellenére, hogy Szegeden nincs másik állandó professzionális kamarazenekar, úgy érzem, mintha nem lenne ránk igény itt a városban, vagy a környéken.

■ *Pedig amikor bejöttek a korlátozások, éppen a kisebb zenekarok voltak előnyben, mert jobban szét lehetett őket ültetni.*

– A pandémia alatt a zenekar tagjaiból sok kisebb együttes alakult, vonósnégyesek, fúvóegyüttesek, ezekkel lehetett járni a környéket, de úgy látszik, a kamarazenekar nagy létszámnak számított akkoriban. Több mint egy éve nem volt külön kamarazenekari koncertünk, mivel nem volt rá felkérésünk. Hogy úgymond a semminek dolgozzunk, vagyis felkérés nélkül összeüljünk műhelymunkára, arra lenne igény, csak nincs rá idő. Akkor tudunk összeülni, ha felkérés van, és mivel az nincs, nem tudunk dolgozni.

■ *A Covid alatt sikerült valamit csinálni?*

– A Covid alatt 3-4, maximum 5-6 tagú kis együttesek dolgoztak, amelyek a szimfonikus zenekaron belül alakultak, és próbálták fenntartani az érdeklődést a közönségekben, hogy ne szokjanak el az élő zenétől. Persze mindenki igyekezett a szakmai színvonalat megőrizni, gyakorolni otthon, és kis csapatokban dolgozni. Ahogy lehetőség nyílt szabadtéri koncertek rendezésére, ki is használtuk a lehetőséget és egy – az egész együttes számára is – emlékeztető koncertet játszottunk a Városháza udvarán.

■ *A közönség mennyire tért vissza a koncertterembe?*

– Sajnos jó páran hiányoznak azok közül, akik régebben jártak, személy szerint is ismerek olyanokat, akik korábban minden koncertünkön ott voltak, és a járvány áldozataivá váltak. Mivel a törzsközönségünk soraiban sok az idős korú, sokan a mai napig nem mernek kimozdulni otthonról, mondják, hogy szívesen jönnének, de még félnek, hogy elkapják a vírust. Ha sikerül extra jó műsort összeállítani, jó szólistát hívni, akkor szinte telt házuk van, de alapjáraton azért hiányoznak a nézők a járvány előtti időszakhoz viszonyítva.

■ *Mi az oka annak, hogy amíg Budapesten sok zenekar megél, beleértve a kamarazenekarokat is, addig egy vidéki nagyvárosban ez egynek is ekkora nehézséget okoz?*

– Régebben, amikor még a Filharmóniának megvolt a kamara-bérlete, nekünk is rendszeres fellépési lehetőségünk volt a Filharmónia szervezésében, máig sokan emlékeznek a hagyományos karácsonyi kamarakoncertje-



inkre. Pesten valószínűleg könnyebb támogatót találni, több cég van, több helyszín és több lehetőség. Ugyanakkor mi a Szegedi Szimfonikus Zenekar kiségyütteseként működünk, nincs önálló költségvetésünk és menedzsmentünk. Minden pénz, amit a kamarazenekar működésére költene, a Szimfonikus Zenekar amúgy sem bőséges, igencsak megtépzott költségvetését terhelne. A koncerteket nálunk nem a zenekar, hanem a Filharmónia szervezi, mely ilyen értelemben egyeduralkodó. A kamara-bérlet megszűnt. Helyette lett egy másik bérletsorozat, hazai és nemzetközi híru közreműködőkkel. Inkább lehívják a Liszt Ferenc Kamarazenekart, vagy sorolhatnék más együtteseket is Budapestről. A közönség jól jár, én is szeretem és szívesen hallgatom őket, de valahogy a helyi erők ezáltal sajnos mellőzötté váltak. Természetesen mindez nem annyira releváns, hiszen a pandémia két éve után a koncertélet valamiképpen át- és újra alakulóban van. Hogy merrefelé tendál majd, ezután derül ki. Mi a Szegedi Kamarazenekarral most még itt tartunk.

Szükségesek-e a kvóták a zenei életben?

„Évtizedekig nem vettek fel nőket a karmesterképzőbe, de ez egy rossz hagyomány volt, a társadalompolitika eleme, semmi köze a szakmához vagy az alkalmassághoz”

 Kiss Eszter Veronika

Zeneszerzőként és karmesterként is sikeres Dobszay-Meskó Ilona, aki nemrég vehette át az Erkel Ferenc díjat. Nőként az egyik úttörő a szakmában, különösen a karmesteri dobogón, így elsősorban arról beszélgettünk, hogy látja a nők helyét, szerepét a zenei életben, és mi az oka annak, hogy régebben nem, vagy csak mutatóban voltak nők a zenei életnek ezen a területén. Dobszay-Meskó Ilona a még a pandémia előtt elkezdett, de most különösen aktuálissá vált békemiséjéről, a Missa da Pacemről és a témaválasztáshoz vezető folyamatokról is mesélt.

I Zeneszerzőként és karmesterként hogy látod, nőként mik a pálya buktatói?

– Nem nevezném buktatónak, de vannak olyanok, mint a családalapítás, kisgyermekes időszak miatti kihagyás, ami nyilvánvalóan megtöri a karmesteri pálya ívét, meg persze egy családanya nem dolgozhat utazó karmesterként, ez azonban nem feltétlen baj. Nem a pálya buktatója, hanem egyenesen akadály volt azonban, ha nőnek született az ember 1990 előtt, hiszen évtizedekig nem vettek fel nőket a karmesterképzőbe, de ez egy rossz hagyomány volt, a társadalompolitika eleme, természetesen semmi köze a szakmához vagy az alkalmassághoz. Ez szerencsére már nincs így, de a köztudatban még él a sztereotípi a férfi karmesterről. Általában véve persze temérdek buktatója van a karmesteri pályának, mint mindennek, csak az nem nőspecifikus.

I Miért pont 1990 a határ?

– Azért, mert a '90-es években születettek a 2010-es években lettek felnőttek, amikor már nem illett valakit a neve miatt diszkriminálni, sértegetni. Ugyan végül nem a feminista mozgalmak érték el, de ide is hatott az érzékenyítés és az utóbbi évek különböző botrányai, illetve egy-egy eltúlzott lobbitevékenység más ügyben, és bizony elindult egy társadalmi változás e tekintetben is. Ha cinikusan akarnék fogalmazni, azt mondanám, anynyi mindent lehet ma már, akkor végül is egy nő is lehet karmester... Ez persze korántsem olyan vicces. A női egyenjogúságra való törekvések eddig úgy festettek, hogy az összes láthatatlan/fizetetlen munka mellett az asszony elmehet 8 órában munkahelyre is dolgozni, sőt odahelyezték a nehéz fizikai- illetve veszélyes munkákhoz is. Ez nyilvánvalóan további rombolása a női létezésnek. Mostanra viszont lassan eljutottunk oda, hogy az egyenlőség azt jelenti, hogy a férfiak is kiveszik a részüket a gyermekek körüli – és háztartási feladatokból. Az igény megfogalmazódott az egyenlő anyagi megbecsülésre is. Tudniillik iszonyatos teher van a férfiakon, ami

az anyagi javak előteremtését illeti. Egyszerűen kénytelenek voltak a jól fizető foglalkozásokat kisajátítani. Különben hogy számolnak el a létükkel, a családfenntartó szereppel? Egy férfinak kell hazavinnie a pénz javát, így mindig azt a munkát választja, amivel több fizetség jár – mert rá van kényszerülve –, és mindig a nőre marad az, amiért semmi, vagy jóval kevesebb, és ezért nincs otthoni munkamegosztás sem. Ez egyfajta társadalmi elvárás, ami nyomásként nehezedik a férfiakra, senkinek nem jó és nincs is már értelme. Azokban a szakmákban, ahol nagyon sokat lehet keresni, épp ezért igyekeztek is mellőzni a nőket. Az alulfizetett munkakörökben pedig vagy ahol sok volt a láthatatlan munka, állítólag női kvalitásra volt szükség. Lenne egy gondolatkísérletem. Mi lenne, ha az óvodapedagógus lényegesen, mondjuk négyszer-öttször magasabb fizetést kapna, mint az úszóedző? Biztos vagyok benne, hogy rövid úton megérkezne hozzá az ideológia, hogy nemcsak nő lehet óvodapedagógus, sőt, kifejezetten szükséges a férfi jelenlét, a férfi példa az óvodában, az edzők közül meg elszívárognának a férfiak. Ugyanígy szórakoztató lenne megfordítani a kórusvezető és karmester honoráriumot is. A nők csodálatos pályát futottak be ott, ahol teret kaptak a kibontakozásra, például a pedagógia terén. Főként a kapitalizmus hozadéka, hogy pénzzel értékeli a társadalmi megbecsültséget. Egy szakmán belül arra a munkakörre, amiért több pénz jár, kötelezően van ideológia, hogy miért férfias és ezt el is hisszük. Például főzni mindenki tud, de az ötcsillagos étterem mesterszakácsa mindig férfi. Ez rettenetesen átlátszó. Az lenne az ideális, és a valódi egyenjogúság, még ha nagyon távolinak tűnik is, ha mindenki tehetségéhez és ambícióihoz mértén választhatna munkát, a láthatatlan munkát is megfizetve, megbecsülve, függetlenül attól, hogy nő vagy férfi végzi. Ez számomra szorosan összefügg azzal, hogy hogyan lehet egy nő karmester. Ez egy társadalomnak pontos tükrre. Ha az ott-honi munka, a családra fordított energia anyagilag honorálva lenne, akkor biztosan akadnának férfiak, akik

örömmel választanák. Tulajdonképpen az lenne az ideális, ha mindenki azzal foglalkozna, amit élményként tud megélni. Komolyan azt gondolom, hogy nemzetgazdasági szempontok alapján is ez lenne a helyes út. Ma már, ha jól tudom, a döntéshozók is kutatják – teszem hozzá –, a GDP kapcsán. Sokan törték, sokan törjük az utat, ma már senki nem mondja, hogy egy nő ne vezényeljen. Szerintem biztató a helyzet. A zenész kollégák és a szakma abszolút haladó, kortárs szemléletűek, őket a társadalom krémjének tartom. A laikus az, aki egyelőre a női karakterben keresi a választ arra, hogy miért nincs annyi női karmester. És még mindig a női –férfi agyműködés eltéréseiben keresik a választ a jelenségre. Ezért teszek meg mindent a történelmi háttér megismertetésében, mert enélkül a jelenséget tárgyalni nem lehet.

■ Zeneszerzőként van-e ilyen különbség? Ott mintha hamarabb megtörtént volna ez a váltás, hiszen mi is a Bartók Konzi zeneszerzés szakán találkoztunk először a kilencvenes években.

– Valóban ez a kulcsmondat: hamarabb megtörtént a váltás. Abból, hogy hány női zeneszerző van ma, pontosan tudunk következtetni arra, hogy hányat nem engedtek régen a pályára. A változás ezen a területen annyira élesen következett be, hogy ha összeírjuk a női zeneszerzőket születési évszám alapján, akkor számszakilag is pontosan látni, hogy mikortól engedtek nőket zeneszerzőként érvényesülni – nem zenét szerezni. A '70-es évek végéig egyetlen női tagja volt a Magyar Zeneszerzők Egyesületének, Szőnyi Erzsébet. Pócs Katalin és Tallér Zsófia halála óta mi, a mai negyvenesek vagyunk a legidősebb zeneszerzőnők. Innentől viszont 10 zeneszerzőből 3-4 nő. Ma 90 komolyzenei szerzőt számlál az Egyesület, és ebből kilenc nő. Mondhatnánk, hogy ez nem sok, de hibás volna a teljes tagságot összevetni, hiszen az 50 év alattiak között teljesen életszerű a nemek aránya. Azok a tanárok, akik az ezredforduló környékén tanítottak – Petrovics, Vidovszky, Orbán, Jeney, Vajda –, egytől-egyig nőpárti tanárok voltak. Mindegyiküknek volt lány tanítványa, így megszűnt ez a probléma, egyszerűen megtörtént a változás. Ugyanakkor a karmesterképzőben Csányi Valéria, Váradi Katalin, Dömötör Zsuzsa, Doman Katalin óta nem végzett nő, hiszen néhány más tanszakhoz hasonlóan nem vettek föl nőt. 25 év maradt így ki, ami már nagyon komoly időintervallum egy mesterségben. Így egy-egy professzor tudatos döntése értelmében jó ideig nem is lehetett női karmester, női trombitás, ahogyan pár évtizeddel azelőtt női orvos vagy tudós sem. Egyébként teljes körű választójoggal is csak 70 éve bírunk, mi nők – csak úgy mondom. Nyugaton hamarabb áttört a gát. Világos, hogy tudatlanságról árulkodik a biológiával meg a különbségekkel jönni ahelyett, hogy kimondanák: egyszerűen nem engedték oda a nőket. Úgy, ahogy a zeneszerzésben megtörtént a változás, és sem küzdenünk nem kell a figyelemért, sem megalázó pozitív diszkrimináció része-



Fotó: SZÉCHENYI MÁRK



FOTÓ: GYENES KATA

sei nem vagyunk mi, zeneszerzőnők, reméljük, hogy a karmesterképzésben is ez lesz. Ugyanakkor a mai napig nem is nagyon felvételiznek lányok, annyira erős ez a sztereotípa. A mai professzorok biztos állíthatom, hogy támogatják a hölgyeket, de pillanatnyilag jelentkező hiányában nincsenek lányok a tanszakon. Egy kislánynak, ha jól zongorázik, zenét szerez, összehozza a kis kórust, betanítja a zenészeit, még mindig nem mondja senki, hogy beadhatná a jelentkezését a karmesterképzőbe is. Az a legnagyobb baj, hogy a lányok többsége maga is elhiszi, hogy ez a pálya nem nők való. A saját példámban emiatt is óriási felelősséget látok, mert megmutathatom, hogy nem kell választani a női élet nehézségei, szépségei, illetve a karmesteri pálya között.

■ Említetted, hogy szerencsére nincs pozitív diszkrimináció. Találkoztál azért ilyenekkel?

Sajnos a genderpolitika nekünk többet árt, mint segít, ez meggyőződésem. Nemzetközi szinten kvótákat állítottak fel természetesen a nőkkel kapcsolatban is.

– Így például a Magyar Zeneszerzők Egyesületét majdnem komoly pénzbírsággal és az ECSA-ból (Az Európai Zeneszerző és Dalszerző Szövetség) való kizárással fenyegették azért, mert egy tökéletesen súlytalan pályázatra csak férfi kollégáink pályázatait juttattuk ki

Magyarországról. A pályázatokat, kiírásokat minden tagunknak továbbítjuk és ennél az ominózus esetenél örülünk, hogy egyáltalán van anyag, mert ez épp senkit nem mozgatótt meg a nyár közepén. Női zeneszerzőtől érkezett anyag hiányában megállapították, hogy Magyarországon rossz a nők aránya a szakmában, ugyanis létezik egy erre vonatkozó kvóta, itt éppen négyből egy lett volna az elfogadható. Magam is ott vagyok az elnökségben, nevetséges maga a feltételezés is, hogy ma negatív diszkrimináció érne hölgy tagjainkat, bármelyikünket. Ez viszont egy szimbolikus üggyé nőtte ki magát, és óriási botrány lett belőle, állásfoglalást kellett írunk. Régi és új elnökünk, Hollós Máté és Balogh Máté kénytelen volt végigszámolni, leírni, magyarázni, innen tudjuk pontosan az adatokat. Én is ebből a statisztikából ismerem a váltás pontos paramétereit. Tehát összefoglalva valóban kevés a nő, de ennek okai a múltban lezáródtak. Személyes élményként mondom, hogy mikor a Bartók Konziba mentem Kocsár Miklós tanár úrhoz zeneszerzést tanulni, tárt karokkal fogadott, és bizony abban az időben ugyanannyi lány tanult nála, mint fiú. Remélem, látja odafölről, milyen fontos szerepet töltött be az életünkben! Én négy év alatt az óráin azt a szót, hogy „lány” a nemek vonatkozásában nem hallottam, nem volt téma. Sem az, hogy „lány létedre”, vagy „ahhoz képest, hogy” nem hangzott el, ezek tudnak ugyanis nagyon mélyre hatni egy ember személyiségfejlődésében. Ezért is érzem nagyobb súlyúnak, amit egy lány magáról gondol, vagy a saját lehetőségeiről. Ha valaki magáról nem hiszi, hogy képes valamire, akkor nyilván meg sem próbálja. Én szerencsés voltam ebben a tekintetben, kicsi gyermekko-

romtól kezdve mindenki csak bátorított. Azt nagyon sajnálom, hogy az előttem járó tehetséges lányok, nők, asszonyok, akik hasonló adottsággal és a zene iránti szenvedéllyel voltak megáldva, nem csinálhatták, amire születtek. Aki mégis, azt persze kuriózumként múzeumokban mutogatják. Ez nem biológia, hanem egy másik kor szemléletének eredménye volt. Visszakanyarodva a kvótára, elítélem és nagyon ártalmasnak tartom. Isten mentsen attól, hogy valaki azért kapjon lehetőséget, mert nő. Az úgynevezett kedvezmény, ha több nő végezne karmesterként – mostantól a hölgyeken múlik – ez majd lassan alakul. Lesznek kisebb és nagyobb tehetségek, ügyesebb szakemberek, nagyszerű színházi korrepetítorok, vezénylő karmesterek, világhírű karmesterek, legendás tanárok, mindenféle, és lesz sokszínűség, lesz választék, pont úgy, mint a férfiaknál.

Én sem szeretnék prototípus lenni.

Férfiből is széles a skála, nőből is legyen széles, és én ebből csak az egyik legyek. Amíg kevés van, könnyebb általánosítani, pedig a női karmesterek között is ugyanolyan különbségek vannak, mint a férfi karmesterek között. Sorolhatnánk hosszan a maestrokot, ahányan vannak, annyiféle karakter, jobb, rosszabb, alaposabb, érzékenyebb, keményebb, barátságosabb, erősebb vezető, jobban vagy rosszabbul kommunikáló, mindenféle. Mégsem emelünk ki egyet, és mondjuk, hogy a férfi karmester ilyen. A női paletta nem az én életemben fog megvalósulni, de a felelősséget érzem. Amit nagyon fontosnak tartok, az az, hogy tisztázzuk, milyen folyamatok okozták a jelenséget a múltban, de nehogy azokon a férfiakon verjük le, akik kortársaink, intelligensek, érzékenyek, akik most viszont maguk is a társadalom harmonikus működésén dolgoznak. Sőt, ami még fontosabb, az az, hogy ne akarjuk hirtelen mesterségesen behozni a nők lemaradását, hiszen akkor nem működik a természetes szelekció, mint eddig a zenetörténetben. Akkor joggal lehet azt mondani egy nő munkájára, hogy lám-lám, hol van ez ettől meg attól.

■ *Beszélgünk kicsit a kortárs zene jövőjéről is. Az a személyes tapasztalatom, hogy ha a 2000 előtti zenei irányzatokat és a mostani műveket összevetem, mintha egy stílushatáron lennénk. te hogy látod ezt?*

– Régen, ha azt mondtuk, hogy barokk, vagy klasszika, mindenki ugyanarra gondolt, a romantikán belül azért már jóval nagyobb különbségek vannak, de még ott is pontosan meg tudjuk fogalmazni a főbb jellemzőket. A XX. század zenéjéről, mint gyűjtőfogalomról viszont már nem lehet megmondani, hogy pontosan mit is takar, mert a preparált zongorától, jazz-en, szerializmuson, a Rock and Roll-on át az elektronikus zenéig hosszan sorolhatnánk az irányzatokat. Ezért is butaság, ha valaki azt mondja, hogy ő nem szereti a XX. század zenéjét. Melyiket nem szereti? A dodekafóniát vagy a filmzenét?

Ezek között annyira nem volt átjárás, hogy egyfajta klikkesedés történt. Mintha az egyik fajta értékesebb lenne, a másik meg silányabb. Amit most a kérdésedben megfogalmaztál ebből, azt én úgy mondanám, hogy ez a fajta klikkesedés megszűnt. Azt gondolom, kellően rálátok a zeneszerző szakma belső folyamataiba, és állítom, hogy ezek az egymással szembe feszülő, egymás ellen alkotó körök megszűnőben vannak. Gond nélkül el tudunk beszélgetni a zenéről, úgy, hogy nem kell kínosan kerülni kortárs zenei stílusok témakörét.

Itt látok egy gondolkodásbeli változást, ahogy a tolerancia bekúszott a közgondolkodásba, úgy bekúszott a művészetekbe is. Most már az, aki keményvonalas kortárs zenét ír, elfogadja, hogy érték lehet a filmzene is, és ez fordítva is igaz.

Azért fontos, hogy a zeneszerzők mit gondolnak, mert a közönség is hasonlóan fog hozzáállni. Mindenkinek van egy kis közege, amelyik őt szereti, szívesen hallgatja. Ha ebben a közegeben egyfajta elvárás, hogy a másikat megvetjük, lenézzük, akkor ez a gondolkodás akaratlanul is átragad a közönség magatartására. Régebben világosan követhető volt az, hogy a kortárs zene rettenetesen szűk közönségből ki melyik fajtára jár, és melyikre nem, most ez nincs, sokkal nyitottabb a közönség is. Már aki jár, mert a fiatalok nem látogatnak komolyzenei kortárs koncerteket, egészen drámai az érdektelenség, aki viszont érdeklődik, az felbukkan mindenféle kortárs happeningen. Ha az én véleményemet kérdezed, mi a kortárs zene, akkor azt mondom, hogy minden zene, ami most születik.

■ *Milyen tapasztalata van a Covid-időszaknak?*

– A Covidnak ugye koránt sincs vége, csak a korlátozásoknak. Vannak újra koncertek, de azok a változások, amik a mi szakmánkat érintették, például a közlési kényszer a kis videók gyártásán keresztül továbbra is tart. Mindenki próbál a világ felé nyitni interneten keresztül is. Gyakrabban szólítja meg a publikumot, mint a bezártság előtt. Nekem olyan érzésem van ezzel kapcsolatban, mintha pont visszafelé sülné el: egyre inkább bezárulunk, otthon maradunk, és az internetre korlátozódik a külvilággal való kapcsolat. Új művem kapcsán meghirdettem, hogy szeretnék egy videót készíteni, és zenészeket keresek. Elmondtam, hogy a béke szándékra írtam egy misét és ennek egy tételével szeretnék erőt adni azoknak az embereknek, akiknek most romokban az életük. Tömegek jelentkeztek. Az emberek szeretik az ilyesfajta dolgokat, mert működik. Nagyon szeretném, ha egyszer újra az offline eseményre is tömegesen mennének el az emberek a koncertre, a templomba, a

szabadba. Most látjuk, hogy küzdenek a színházak, a zenekarok a közönségért, de az emberek elmaradoznak. Rákaptak arra, hogy megnézik, meghallgatják, de közben megvacsoráznak, kiteregetnek. Megváltoztunk, talán kicsit le is lassultunk. Most vissza lehetne térni a régi kerékvágásba, de nem tesszük. A pandémia alatt karmesterként minden fellépésem ugrott, sokat komponáltam. A gyermekeink végig itthon voltak, ez nyilván nehezített pályát jelent, mégis csodálatos időszak volt, nagyrészt ezalatt készült el a már említett oratórikus művem, a Missa „Da Pacem”. Ez egy úgynevezett fogadalmi mise, béke szándékra. Amikor elhatároztam, hogy a békéért szeretnék misét írni, sem pandémia, sem háború nem volt, csak töméredek vészjósló jel. Mégis összeszedtem magamnak a Szentírásból, hogy mire vonatkozik a béke vagy a béke hiánya.

■ És mit jelent a béke ebben az aspektusban?

– Béke ember és ember közt, béke ember és Isten közt, béke ember és a természet között. Ez a három lényegében. Közben bejött a Covid, és mindjárt az elején felerősödött a tudósok hangja, hogy az ember belepiszkált a természetbe, az állatokat kiszorította a természetes közegükből, azok bekényszerültek a városokba és hogy régóta lehetett tudni, hogy ez a folyamat megspékelve a globális felmelegedéssel elhozza a vírusok korát. A globális felmelegedés is az ember és természet közötti diszharmóniának a következménye, szajkózzák is már jó ideje. Aztán kitört a háború ugye ember és ember között, ez sem a semmiből jött.

A hitbéli válság a legelkeserítőbb, az emberek alig járnak templomba. Nincs párbeszéd az ember és Isten között. Bajban vannak az emberek az Istennel való viszonyukkal, okot keresnek arra, hogy miért ne az egyházban gyakorolják a hitéletet, teljesen össze vannak zavarodva még azok is, akik a vallásos utat próbálják követni.

Ahogy elkezdtem a művet írni, a három békedefiníció sorban megsérült, pontosabban végzetesen tovább sérült. Nem tudok most fontosabb feladatot az életemben zeneszerzőként annál, mint hogy békemisést komponáljak és bemutassuk. Amikor kitört az orosz-ukrán háború, a negyedik nap azt mondtam, hogy legalább a Miatyánkot vegyük fel. Láttam a facebookon a különböző imaláncokat, tényleg óriási az igény a lelki táplálékra. Nekünk alkotóknak kötelességünk ebben segíteni, az elmélyülést támogatni. Nem a vígjáték fogja a vigasztalást, enyhülést hozni, mint azt még 2020-ban jóslták. Már látjuk, a filmiparban és minden más művészeti ág-

ban is bebizonyosodott, az emberek magyarázatot keresnek, mélységet és gyökeres változást kívánnak. Csak ez iszonyatosan nehéz. Az én Miatyánk-om tíz nyelven szólal meg, háborús zene. Azért is gondoltam, hogy fel kéne venni, mert aki zenél, kétszeresen imádkozik. A formátumról pedig annyit, hogy a videó, mint műfaj a pandémia óta szinte elvárás már, hiszen a videó tud megosztással legjobban terjedni a közösségi médiában.

■ Mikor hallhatjuk?

– Nemsokára föl vesszük. Nagyon sok muzsikussal jelentkezett, egyénileg is, de még komplett kórusok, zenekarok is. Végül a Debreceni Kodály Filharmónia fogja felvenni. Az egész mű egy másfél órás oratórium 12 tételben, a bemutatása egy későbbi nagy vállalkozás lesz. Visszatérve a kortárs zenére, én azt tartom nagyon fontosnak, hogy az ember alkotóként minden érzékszervével figyeljen a világra, önmagát a saját kora, környezete aspektusában is meg tudja határozni, nyitott legyen az aktuális problémákra. Nem jó csukott szemmel járni és csak l'art pour l'art gyártani a preludiumokat. Próbálok ráérezni, milyen zenék kellenek. Pont úgy, mint a békemisével, ahol már a háború előtt bántottak ezek a problémák, a rossz folyamatok. Az a jó alkotás, ami ad valamit az embereknek. És reménykedem egy igazi békeidőben, amikor csak gyárthatom a preludiumokat.

A CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR

TROMBITA próbajátékot hirdet

– tutti feladatokra váltó első kötelezettséggel –

A próbajáték időpontja: 2022. május 9. hétfő, 15.00

A próbajáték helye: Concerto Budapest Zeneház
1094 Budapest, Páva utca 10-12.

A próbajáték anyaga:

I. forduló (parván mögött):

J. Haydn: Esz-Dúr Trombitaverseny I., II. tétel B trombitával, kadencia nélkül
Beethoven: Nr. 3. Leonora szignál
Mahler: V. szimfónia (elejétől a 24. ütemig, 278-293. ütemig)

II. forduló:

Zenekari állások:

Bizet: Carmen Vorspiel
R. Strauss: Alphei szimfónia III. trombita (65-ös ziffertől a 67. ziffer utáni 3. ütemig)
R. Strauss: Sinfonia Domestica, III. trombita (89-90-zifferig)
Mahler: III. szimfónia, 3. tétel (postakürt szóló, 14-16-os zifferig)
Sztravinszkij: Petruska, (Balerina tánca)
Ravel: G-Dúr zongoraverseny, I. tétel (2-es ziffertől a 3-as zifferig)
Bartók: Concerto, V. tétel 1. trombita (211. ütemtől a 255. ütemig), 2. trombita (201. ütemtől a 234. ütemig)
Bach: Karácsonyi Oratórium No. 8-as ária

Részvétel visszaigazolása: 2022. május 2. hétfőig e-mailben, rövid szakmai önéletrajzzal Tóth Lajos zenekari asszisztensnél: lajos.toth@concertobudapest.hu

A zenekari állások kottaanyagát az önéletrajz beérkezése után válasz e-mailben (pdf mellékletként) juttatjuk el a jelentkezőknek.

Keller András
Zeneigazgató
Budapest, 2022-03-31

Társadalmi figyelem, mint a legnagyobb nevelő erő

Kerekasztal-beszélgetésen értékelték az alapfokú zeneoktatás helyzetét

 Kiss Eszter Veronika

Bár sikeres volt a hangszercsere program, komoly problémát jelent, hogy a hangszerek karbantartási költsége nem szerepel az intézmények éves költségvetésében. Nem megoldott a népszerű hangszerek, mint például a gitár szaktanári ellátása, és a zenekaroknál is jelentkező probléma, a hiányhangszerek kérdése sokkal mélyebbre vezet, mint a zeneiskolák lehetőségei, ezen a téren óriási hátrányban van a vidék. Helyben elérhető szaktanárok híján egy átlagos vidéki gyerek a zeneiskolában ugyanis nem is találkozik oboával vagy fagottal, így nem is tudja ezt a hangszer választani.

A Magyar Zenei Tanács 2022. február 26-án szakmai kerekasztal-beszélgetést tartott az alapfokú zeneoktatás helyzetéről, kihívásairól és lehetőségeiről a nemrég megnyílt Magyar Zene Házában. A beszélgetésen Ember Csaba, a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének (MZMSZ) elnöke, Magyar Margit, MZMSZ általános elnökhelyettese, a Tóth Aladár Zeneiskola AMI igazgatója, Kocsis Zoltán, a Nagykátai Liszt Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézmény intézményvezető helyettese és Nagy Sándor, a Balmazújvárosi Alapfokú Művészetoktatási Intézmény intézményvezetője válaszoltak azokra a kérdésekre, amelyeket előzetesen elküldhettek az érdeklődők a témában. A beszélgetést Dr. Váradi Judit egyetemi docens, a Magyar Zenei Tanács elnökségi tagja vezette.

Magyarországon 70 éve, 1952 óta van alapfokú állami zeneoktatás, jelenleg 740 állami fenntartású művészeti iskola működik, amelyek ősz óta már hat művészeti ágon oktatják a gyermekeket. A Covid hatásait a növendéklétszáma nem ismerjük, de az kiderült egy korábbi felmérésből, hogy 2016 és 2020 között érdemi változás, sem drasztikus csökkenés, sem növekedés nem történt a Magyarországon zenét tanuló gyermekek számát illetően.

Magyar Margit hangsúlyozta: az iskolák mindent megtesznek annak érdekében, hogy elérjék a gyermekeket, a baba-mama foglalkozásoktól kezdve az úgynevezett hangszersimogatókig. A beszélgetés fontos témája volt az elmúlt években lezajlott hangszercsere program, amelyért 16 évet küzdöttek a szakemberek és a szervezetek. Abban minden résztvevő egyetértett, hogy ez a program óriási segítséget nyújtott a zeneiskoláknak, ugyanakkor Magyar Margit arra hívta fel a figyelmet, hogy a megérkezett hangszerek karbantartását tervezni kell, és ez egy forrásigény. Beszült arról is, hogy az intézmények attól tartottak, hogy évekig nem lesz újabb hasonló lehetőség, ezért a nagyobb értékű hangszerekre koncentráltak, azonban ezekhez a tartozékok, a vonók, tokok beszerzésére is szükség volt, illetve a XXI. század igényeihez alkalmazkodva szükség lenne zenei IKT-eszközökre is az oktatásban, példaként említve a zenei előképzőben a tapintás-érzés fejlesztése érdekében a Handsonic elnevezésű zenei elektroakusztikus hangszer. Nagy Sándor felhívta a figyelmet arra, hogy ez a hangszercsere program normatív támogatásként működött, vagyis a növendéklétszám határozta meg a maximális összeget, ezért a kisebb zeneiskolák szá-

mára lehetetlenné vált a nagyobb értékű hangszerek, például a zongora megvásárlása. Ember Csaba elmondta: egy intézményvezetőnek bár pontosan kellene tudnia, mégsem látja az éves költségvetésben a karbantartásra használható összegkeretet. „Az nem lehet, hogy mindig egy minisztériumi programban kelljen olyasmire várni, amit az éves költségvetésnek kellene a része legyen” – fogalmazott. Arról is beszélt, hogy ha a művészetoktatást segíteni akarjuk, akkor az a segítség, hogy világosan kimutatható a bérköltségek és a rezszi, a fűtés-világítás mellett a felújítási-karbantartási költség, amely természetes feladata minden fenntartónak.

Téma volt a hiányhangszerek és bizonyos hangszerekre való túljelentkezés kérdése is. A túljelentkezés problémája a tanárhány, és hogy a tanárképzés nem követi a hangszerek népszerűségének változásait, a hiányhangszerek kérdése azonban nagyon összetett probléma része és távolabbra mutat. „Mind a felsőoktatásba, mind a zenekarokba begyűrűzött az a probléma, hogy vannak hiányhangszerek, mint például az oboa, a fagott vagy a nagybőgő. A tapasztalat az, hogy a körülmények elég sok esetben felülírják a szándékot. Hiába szeretnék én oboa vagy fagott tanzakot indítani Nagykátán, nem tudnék – mondta Kocsis Zoltán, aki azt is hozzátette: azért nem tudna, mert helyben nincs olyan szakember, aki a feladatot el tudná látni. Ugyanakkor ez tovább gerjeszti a folyamatot, hiszen emiatt egy átlagos vidéki gyerek a zeneiskolában nem is találkozik oboával vagy fagottal, így nem is lesz belőle a hangszernek sem játékos, sem tanára, akkor sem, ha egyébként a zenei pályát választja. Ember Csaba utalt arra, hogy ez összefügg a hangszeres tanárok társadalmi és anyagi megbecsülésével is, hiszen, ha az oboatanári pálya nem tudja a biztos megélhetés képét mutatni, akkor az oboán tanuló gyermek nem megy oboatanárnak, így aztán az utána következő generáció már ha szeretne sem tud ezen a hangszeren tanulni. Elhangzott az is: hangszerrel függetlenül probléma, hogy a szülő a zenetanári pályát nem látja biztos egzisztenciának a gyermeke számára, ezért a tanársággal fontos lenne foglalkozni a felsőoktatásban is.

Lapunk következő számában a felmerült kérdésekről részletesen is beszélgetünk Dr. Váradi Judit egyetemi docenssel, a Magyar Zenei Tanács elnökségi tagjával, aki a kerekasztal-beszélgetést vezette.

A legnagyobb magyar hegedűkészítő, Nemessányi Sámuel



Gombos László

Az elmúlt években sok szó esett Nemessányi Sámuelről (1837–1881), a leghíresebb magyar hegedűkészítőről. Hangszereit világszerte igen nagyra értékelik, alakja pedig a hazai mesterek számára jelent közös hivatkozási pontot, lehetőséget az összetartozás hangsúlyozására és a több évszázados magyar hagyomány felvállalására.

„A magyar Stradivarius”

Mint minden szakmai csoport a világon, a magyar vónóhangszer-készítők is sokrétűen tagozódott, stílusok, technikák, érdekek és barátságok mentén differenciált társaságot alkotnak. Kevés dologban értenek egyet valamennyien, talán csupán abban, hogy értéktéremtésre, minőségi termékek előállítására törekszenek, valamint hogy Nemessányi a magyar hangszerkészítés páratlan csillaga volt, aki mintakép lehet a jelenlegi és az elkövetkező generációk számára. Jelentősége mindig is vitán felül állt szakmai körökben, személye nem megosztó, hanem egyesítő tényezőként működött. Az utókor – talán már a századfordulón, talán csak az 1920-as évektől

– „magyar Stradivarius”-ként emlegette, aminél nagyobb dicséret el sem képzelhető egy hegedűkészítő számára.

Nemessányi piedesztálra emelésében a nyilvánvaló pozitívumok – a hangszerek kiváló tulajdonságai – mellett negatív tényezők is szerepet játszottak. A 20. századra az időbeli távolság miatt már senkinek sem jelentett konkurenciát az a mester, aki nem nevelt olyan tanítvány-gárdát, amely egy vagy több klikket alkotva kisajátíthatta volna magának Nemessányit. Ráadásul se az életéről, se a munkáiról sem maradt fenn számottevő megbízható információ, így bárki szabadon, saját szájíze szerint szólhatna tovább a legendák szálait. Közel másfél évszázad során kevés olyan szakértő akadt, aki akár csak feltucatnyi hangszerét a kezébe vehette, hiszen – ebben is megvan az egyetértés – nagyon kevés Nemessányi hegedű, brácsa vagy cselló került közgyűjteménybe vagy ismert személy birtokába, bukkant fel a hangszerpiacon vagy egy-egy műhelyben javítás céljából. Munkáinak egy része feltehetően megsemmisült, a legjobbak mint olasz mesterművek (főként mint Guarnerik és Stradivarik) vannak forgalomban. A kevésbé ismert vagy kevésbé jelentős kortársak hangszereit pedig utólag gyakran Nemessányi-cimkével látták el, így még a meglévő választék esetében is nagy a bizonytalanság a hitelesség szempontjából. Ebben esetben marad a távoli, legendás példakép, akire büszkén hivatkozhatunk, miközben életművéről csak keveset tudunk.

Nemessányi-reneszánsz a 20–21. században

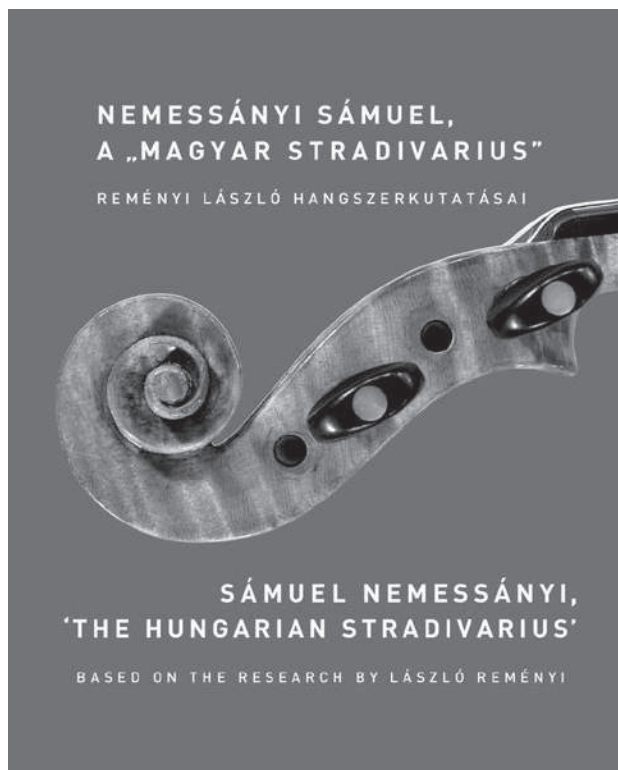
Az elmúlt évtizedekben 2018–2019 hozott olyan jelentős változást Nemessányi recepciójában, amellyel csak az előző évszázad legkiemelkedőbb eseményei mérhetők össze. Utóbbiak között említhetjük az 1925-ös *I. Országos Kézművesipari Tárlatot*, amelyen a Reményi cég egy teljes kvartettet mutatott be a mestertől, Reményi Mihálynak az 1928-as kiállítás katalógusában megjelent írását, valamint a 20-as évek végének próbálkozásait, hogy Nemessányiról monográfia jelenjen meg, tiszteletére köztéri szobrot állítsanak, illetve hogy az utódok



Nemessányi Sámuel (1837–1881)

méltó síremléssel tisztelegjenek a nagy előd előtt. Reményi László 1950-ben alapvető írást publikált Nemessányiról a chicagói *Violins and Violinists* folyóiratban,¹ 1968-ban nyolc hangszerét állították ki az Iparművészeti Múzeum dísztermében, a Magyar Nemzeti Múzeum által megvásárolt „Pálóczi Horváth” hegedű 1985-től 2002-ig volt látható a Zenetörténeti Múzeum állandó kiállításán, 1993-ban pedig emléktábla került Nemessányi utolsó lakóhelyére a Nagyuvaros utcában, és tiszteletére ugyanekkor megemlékezést rendeztek a Zene tudományi Intézet Bartók termében.

Az említett 2018-as fordulatban meghatározó szerepet játszott, hogy Baranyi Anna, a Zene tudományi Intézet Zenetörténeti Múzeumának vezetője *A Reményi család öröksége* címmel készített kiállítást, és a munka során egy különösen értékes anyag érkezett a múzeumba. Reményi László (1895–1964) hegedűkészítő mester és nagyhírű vonóhangszer-szakértő hagyatékáról van szó, amely jelentős Nemessányi-dokumentációt is tartalmaz. A dokumentumok az 1960-as években Erdélyi Sándorhoz (1930–2008) kerültek, majd az ő örökösein, a Szentés családon keresztül jutottak végül a Zenetörténeti Múzeumba. Baranyi Annában már ekkor felmerült, hogy közreadja Reményi Nemessányi-jegyzeteit és a hangszereiről készített fotókat. A tervezett Nemessányi-katalógus 2021 végére impozáns tanulmánykötetté nőtte ki magát, és Baranyi Anna, Michael Reményi, Reményi Mihály, Reményi László, Gombos László, Radnóti Klára, Benedek Péter és Guminár Tamás írásaival együtt jelent meg magyar és angol nyelven, Gombos László szerkesztésében.²



Ezzel párhuzamosan a Magyar Hangszerész Szövetség tagjai – többen közülük, Guminár Tamással az élen, anyagilag is támogatták a kötet kiadását – egy másik, világraszóló esemény szervezésében is részt vettek: Baki Róbert kezdeményezésére és az ő vezetésével 2019 őszén meghírdették a Nemessányi Sámuel Nemzetközi Hegedűkészítő Versenyt. Ennek tárgya az 1865-ös „Halász-Fischer” hegedű tökéletes kópiájának elkészítése. A hangszer Halász-Fischer Annie-ről, Hubay tanítványáról kapta a nevét, mivel 1933-tól évtizedekig ő játszott rajta (jelenleg Michael Reményi és James Warren tulajdona, 2019 óta a Zenetörténeti Múzeumban látható). A 30 ezer Eurós díjazású versenyt, amelyre mintegy hetven hangszerkészítő jelentkezett a világ minden részéből, a vírushelyzet miatt többször is el kellett halasztani. Most, a járvány csillapodásával remélhetően végre megrendezésre kerülhet a Zene tudományi Intézetben és a Zeneakadémián 2022. június 30. és július 2. között, Nemessányi-konferenciával, könyvbemutatóval és kiállítással egybekötve.

Forrásaink

Amint említettük, a „magyar Stradivarius”-ról igen kevés hiteles forrással rendelkezünk. A legtöbb adatot Reményi Lászlónak köszönhetjük, aki az 1920-as évektől haláláig gondosan gyűjtötte a dokumentumokat és információkat, és ő volt az, aki felkutatta a hangszereket is, hogy amennyire csak teheti, megvizsgálja, lemérje, értékelje és lefényképezze azokat. Hagyatékában 40-nél is több mesterműről maradt fenn leírás, többségében részletes leírókárton, olykor csak rövidebb feljegyzés a jegyzetfüzetekben. Ha valaki ítéletében megbízhatunk a Nemessányi-hangszereket illetően, akkor az nem lehet más, mint e páratlan tudású szakember, aki mindenkinél többet tudott a nagy előd életművéről. Információit unokája, a Torontóban élő Michael Reményi, a müncheni Benedek Péter és a budapesti Holló Bence egészítette ki Baranyi Anna most megjelent katalógusa számára.

Reményi Lászlónak még megvolt a lehetősége, hogy Nemessányi életének néhány tanuját kikérdezze: akár segédjét, a Bécsben letelepedett Carl Hermann Voigtot (1850–1925) vagy egykori inasát, Szepessy Bélát (1856–1925), aki Londonban lett sikeres. A pályatársak mellett ott volt maga Reményi Mihály (1867–1939), László édesapja: 1881-től két évig Nemessányi tanítványánál és sógoránál, a műhelyt átvevő Bartek Edénél (1852?–1883) volt inas, majd Pilát Pálnál is dolgozott, aki Bartek utóda lett (így kerülhetett Nemessányi munkaasztala a Pilát-Sáránszky-hagyatékkal együtt 2014-ben, Földesi Lajos ajándékként a Zenetörténeti Múzeumba). Még a 2. feleség, Bartek Anna (1852–1929) is mesélhetett Lászlónak a 20-as években: Baranyi Anna nemrég megtalálta az özvegy elérhetőségét a Reményi-címjegyzetekben. A harmadik fiú, az 1866-ban született Béla is élt



Nemessányi: „Halász-Fischer” hegedű, 1865

még a II. világháború előtt, és minden bizonnyal Reményi László kérésére készítette el apjára vonatkozó visszaemlékezéseit.

A memoárokból Erdélyi Sándor közölt részleteket könyveiben, ahol Nemessányi anyakönyvi dokumentumait is megjelentette.³ Utóbbiakat valószínűleg még Reményi László rendelte meg 1941-ben (kivonat Nemessányi születéséről és első házasságáról), illetve ő szerezte meg a családtól a 2. házasságlevelet (az 1872-es bejegyzés kivonata 1873-ból). Néhány kéziratos dokumentum, Nemessányi-névjegy és egy fényképfelvétel talán még Reményi Mihály gyűjtőszenvédélyének az eredménye. A Reményi-hagyaték forrásanyagait, László feljegyzéseit, valamint Mihálynak és Lászlónak a *Nemessányi Sámuel*, a „magyar Stradivarius” kötetben megjelent három írását már alig tudjuk kiegészíteni közvetlenül Nemessányira vonatkozó, érdemi információkkal. A korabeli sajtó, a szakirodalom, a memoárkötetek és a kortársi hagyatékok természetesen számos további adattal szolgálnak a mester környezetéről és működésének hátteréről.

Félig telt vagy félig üres a pohár?

Az alapvető ismeretek hiánya vezetett ahhoz a tipikus jelenséghez, hogy Nemessányiról számos, egymásnak ellentmondó kijelentés látott napvilágot az elmúlt száz évben. Sokan hangsúlyozták, hogy ő az egyetlen világhírű hegedűkészítőnk, akit mindig nagy tisztelet övezett és

akire mindig is büszkék lehettünk, míg mások (vagy éppen más alkalommal ugyanazok) azon sajnálkoztak, hogy balsorsának köszönhetően teljesen ismeretlen volt és maradt (csak itthon, csak külföldön vagy mindenütt), és zsenialitását a szűkebb szakmán kívül nem ismerték fel. Hol arról írtak, hogy a mester egy-egy hangszerért vagy javításért sokszoros árat kérhetett, elhalmozták jól fizető megrendelésekkel és állami megbízásokkal, máskor viszont arról, hogy – magyar átok – nem becsülték meg hazájában, ezért nélkülözések között, szegénységben kellett élnie. Halála után teljesen elfeledték, még a lexikonokból is kihagyták, sírját nem gondozták és az enyészeté lett – mások szerint a halás utódok összegyűjtötték a róla szóló információkat, új síremléket emeltek és évről évre megemlékeztek róla. Mindez igaz, ahogy mindennek az ellenkezője is: hogy a pohár félig üres vagy félig tele van-e, csupán nézőpont kérdése.

Valóban meglepő, hogy egy ilyen jelentős mesterről – néhány tucatnyi említéstől és kisebb jelentőségű híradástól eltekintve – szinte semmit sem írtak a korabeli lapok, tudomásunk szerint nem készültek vele interjúk, a társasági rovatok nem közöltek róla történeteket, elhunytáról nem jelentek meg nekrológok, és az elkövetkező évtizedekben sem hivatkoztak rá rendszeresen. 1881. március 5-én bekövetkezett haláláról az *Ellenőrben* találtam a legbővebb híradást: „Nemesányi [sic] Samu, egyike legjelesebb hangszerkészítőinknek, kinek hegedűit több közkiállításon kitüntették, elhunyt.” 9-én a *Fővárosi Lapok* már csak ennyit közölt: „Nemesányi [sic] Samu jeles hegedűkészítő elhunyt s részvétellel temették el.”



Reményi László (1895–1964)

Írások Nemessányiról

Megdöbbenő, hogy a hazai lexikonok döntő többségében egyáltalán nem találunk szócikket Nemessányiról: se a 16 kötetes *Magyar lexikon*ban, se a *Pallas*, a *Révai* és a Tóth Aladár és Szabolcsi Bence által szerkesztett *Zenei lexikon*ban (itt csupán egy felsorolásban említik), ahogy a *A magyar feltámadás lexikon*ában, az *Új Idők lexikon*ában, a *Hungária zenei lexikon*ban, az *Új magyar lexikon*ban és a *Brockhaus–Riemann zenei lexikon*ban sem. Pedig az újabbak szerezhettek volna némi információt Willibald Leo von Lütgendorff *Die Geigen- und Lautenmacher vom Mittelalter bis zur Gegenwart* (1904) című munkájából, Geyer József *Magyar hegedűkészítők* című könyvéből (1913) és Sztudinka Ferenc *Egy régi híres hegedűkészítő Pesten* című írásából (*Magyar Ipar* 1913. január 5.). Az 1965-ben megjelent *Zenei lexikon* is beírta két mondattal: „kiváló magyar hegedűkészítő, *1841 (1837?) Liptószentmiklós, †1881 Bp. Magyarországi mestereknél és Bécsben (Zach műhelyében) dolgozott, majd Pesten önállósította magát. Kitűnő mesterhegedűinek nagy része külföldre került; idehaza kevés elismerésre talált s mellőzötteen, nyomorban halt meg.”⁴ Ezzel szemben Reményi László egészen másképp írta le Nemessányi környezetét: „Nagy tudása és szeretetreméltó modora azonnal nagy vevőkört biztosított neki. Kivételesen minden oldalról elismerték te-

hetségét. Művészek, zenetanárok, nagynevű cigányprímások és a zenét kedvelő amatőrök kegyeikbe fogadták. Új hangszerek készítésében és javításokban elhalmozták rendelésekkel.”

Lütgendorff, Geyer és Sztudinka írásai, valamint a *Zenei lexikon* (1965) és a *Magyar életrajzi lexikon* (1982) rövid szócikkei mindössze néhány tucatnyi információ-morzsára épülnek, készítői ezeket adták tovább hol lecsupaszítva, hogy legendákkal fűszerezve és saját képzeletük szerint kiszínezve. Nem tett mást Reményi Mihály és László sem, de jóval körültekintőbben és saját kutatásaikkal kiegészítve. 1925-ben például az *I. Országos Kézművesipari Tárlat* katalógusában – Lütgendorffhoz, Geyerhez és Sztudinkához hasonlóan – Reményiék is Eperjest jelölték meg Nemessányi szülőhelyeként, de miután László megszerezte az anyakönyvi dokumentumokat, már Liptószentmiklóst írt az 1950-ben Chicagóban megjelent cikkében.⁵ Eperjes mint téves információ még a *Magyar életrajzi lexikon* legújabb kiadásában is olvasható. A félreértés nyilván abból ered, hogy a család nevét adó Nemessány (Nemešany, Nemesan, Nemessán, Namessany) község az eperjesi kerületben található. Az viszont merő spekulációnak tűnik László részéről, hogy a Nemessányi név a nemességre utaló nemes jelző és a feltételezett Csányi név összeolvadásából keletkezett volna. Ha ez elképzelhető lenne, akkor az ezernyi kisnemesi család révén tucatjával lennének Nemes előtagú neveink (a 2009-es *Régi magyar családnevek névgyémontató szótára* mindössze három hasonlókat tartalmaz, és valamennyi helynévből ered).

Elfeledett híradás az elfeledett mesterről

Különös azonban, hogy az említett írások szerzői nem vettek tudomást egy olyan forrásról, amely még Nemessányi életében jelent meg, és amelynek információi talán magától a hegedűkészítőtől származnak. Teljes terjedelmében közöljük Ság József 1879-es *Magyar zenészeti lexicon*jának szócikkét:

„Nemessányi Samu, szül. 1837. febr. 12. Liptó-Szt.-Miklóson. 14 éves korában Komáromba küldetett, hogy ott valami mesterséget tanuljon; azonban négyheti tartózkodás után Bpestre jött, hol meglelte azt a pályát, melyen eddig is annyi érdemet vívott ki magának. Ő ugyanis Schweitzer János nagy hírre emelkedett hangszerkészítőhöz szegődött s három évi szorgalmas munkálkodása után, miután Schweitzer meghalt [visszavonult] s Zách [Zach] vette át az üzletet, még két évet töltött az üzletben mint legény. Zách látván a fiatal munkás ügyességét, még egy évig tartotta magánál s így négy év után fölszabadította.

Mint legényt a tanulási vágy Bécsbe vitte, hol azonban nem igen jól találta magát, majd visszatért hazájába s az egyházakban kezdte a vonós hangszereket javítgatni; míglen 1863-ban állandóan Budapestre tette át lakását.



Nemessányi munkasztala a Zenetörténeti Múzeum kiállításán

A magyar fővárosban csakhamar első lett szakmájában, s kitűnő hegedűi nemcsak a hazában keltettek nagy fel-tűnést, hanem külföld előtt is nagyobb elismeréssel ta-lálkoztak. A legjelesebb művészek, mint Joachim, Remé-nyi, Laub stb. mind többször vették igénybe az ő ügyességét, sőt gyakran játsztak az általa készített hege-dűkön nyilvánosan is.”

Tények, események

Ságh József szócikke számos alapvető adatot tartalmaz Nemessányiról – a következőkben ezeket a többi forrás tényszerű információival vetjük össze és egészítjük ki. Ságh helyesen közölte a születési helyet és dátumot (Liptószentmiklós, 1837. január 12.), amelyek a követke-ző század közepéig tévesen jelentek meg. Szülei: András cipésmester és Missak Zsuzsanna, testvérei: János (ta-nár, közismert tanfelügyelő) és Sándor (szerszámko-vács). Édesapja üvegesnek szánta, de ő inkább asztalos-nak tanult. Talán erre a pályaváltásra utalt Ságh a rövid komáromi kitérével.

Nemessányi az 1850-es évek első felében került Pestre asztalossegédnek, majd 1855 áprilisában Schweitzer Já-nos (1790–1865) tanítványa lett a Magyar utcában. Schweitzer a következő év decemberében Zach Tamás-

nak adta át a műhelyt, ahol Nemessányi 1858. április 5-én szabadult fel, de még egy évet Zachnál töltött. Egyik hangszerének datálása (*Csinálta Nemessány Samu / Liptó: Sz: Ivánban 1859-ki Marc havában*) talán csak egy felvidéki családlátogatásról tanúskodik. 1859. április 9-én váltotta ki „vándorkönyvét”. Reményi és Ge-yer szerint egy évre Prágába ment a szintén Schweitzer-tanítvány Sitt Antalhoz. Ságh és a *Zenei lexikon* csak Bécset ír, Sztudinka Bécset, Münchent és Prágát is. Per-döntő bizonyítékul az említett vándorkönyv szolgál-na, amelyet egy sajtóperben Mogyoróssy Gyula be is muta-tott a bíróságon annak igazolására, hogy Nemessányi sosem tanult Prágában, azt azonban nem tudjuk, a do-kumentum mit tartalmazott.⁶

Nemessányi 1860. április 5-én egész Európára kiter-jesztette vándorkönyve érvényességét, de Reményi sze-rint közvetlenül ezután Szegedre költözött, ahol 1861. január 21-én házasságot kötött Boldizsár Magdolnával, a helyi templomi karnagy leányával. A következő biztos adat: a Pesti Hangszerkészítők Céhe 1863. április 4-én felvette tagjai közé, és műhelyt nyitott a Hajó (ma Fe-hérhajó) utca 7-ben.

Az 1860-as hazatérés és a pesti letelepedés közé eső három év – a házasság tényét leszámítva – a legendák homályába vész. Reményi szerint „1861-ben Pécssett járt, melyről egy 1861-ben jelzett hegedű tanúskodik. 1862-

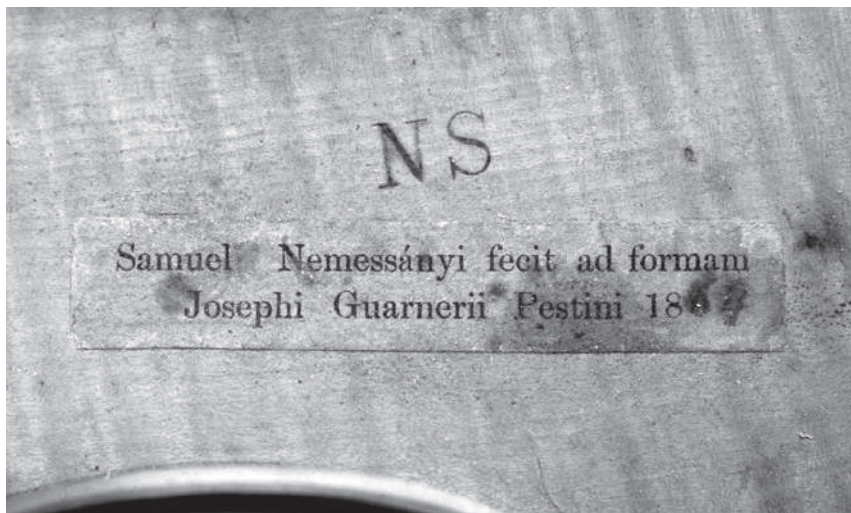
ben Kassán járt és állítólag Debrecenben is megfordult.” Általában a mester megromlott házasságával, nyugtalan természetével magyarázzák a helyváltoztatásokat, pedig ennél is kézenfekvőbb az, amit Ságth írt: „az egyházakban kezdte a vonós hangszereket javíthatni”. Talán a pécsi, kassai és szegedi templomi együttesek felkérésére utazott néhány hétre vagy hónapra a vidéki városokba, Pécssett befejezhetett egy saját hegedűt, Szegeden pedig így ismerhette meg jövődöbelijét, a templomi karnagy lányát.

A Pesten töltött 18 évről is alig van adatunk. Felesége, akitől négy gyermeke született, 1870-ben elhunyt. Két évvel később elvette tanítványa, Bartek Ede testvérét, Annát, aki azonban két gyermek születése után elköltözött tőle. Első anyósa, Boldizsárné folyamatosan segítette: előbb magához vette az unokákat, majd 1875 körül Pestre költözött, hogy ő vezesse a háztartást. Miután Nemessányi életmódja miatt végzetesen összekülönböztek, a hangszerkészítőt 1877 végén testvére özvegye, Hornow Lujza fogadta be Nagyfuvaros utcai lakásába. Házasságon kívül három gyermekük született. Magánéleti és állandó pénzügyi problémáinak okát Reményi így magyarázta: „minden tudása és jó külső körülményei ellenére, anyagilag sohasem boldogult. Könyvnyelvű bohémtermészetéhez nem illett a meghitt családi élet. Ital, nő, mulatság, jóbarátok – kikkel szemben a tékozlásig adakozó volt, és akik ezt alaposan ki is használták, állandó pénzzavarban tartották.”

Nemessányi életművének jelentőségéhez mérten elenyészően kevés további információt tudhatunk meg az újságokból: neve szerepelt az 1867-es párizsi világkiállításra jelentkezők listájában, a következő évben kiválóan megjavította Ridley-Kohne Dávid Stradivariusát, és új hangszert is készített (vagy csupán ígért) a számára. 1870-ben hatéves állami megbízás alapján 120 hegedűt adott át a tanítóképző intézeteknek, 1873-ban két hegedűjéért kitüntetésben részesült a bécsi világkiállításon, és ekkor lépett be az országos ipartestületbe. Egy 1870-es hirdetés szerint nemcsak ritka olasz hegedűk, hanem tárogatók, fuvalák és tilinkók kereskedelmével is foglalkozott, 1874-ben ő javította a verbunkos zene híres alakja, Csermák Antal egykori Amatiját, és készült az 1878-as párizsi világkiállításra is.

Nemessányi műhelyei

A fővárosban belül történt vándorlásainak útvonalát, lakásainak és műhelyeinek címét a korabeli híradásokból, címjegyzékekből csak fő vonalaiban tudtuk rekonstru-



Az 1864-es „Zöllner” hegedű cédulája

álni: a Szervita tér környékétől indult, és az Astoria magasságában lassan kelet felé távolodott. A Hajó (ma Fehérhajó) utca 7-ből a 60-as évek közepén költözött az Úri utca 2. alatti Trattner-házba (ma Petőfi Sándor u. 3.), 1870-ben, felesége halálának évében már az Ősz (Szentkirályi) utca 16-ban, majd a 70-es évek első felében a Gránátos (ma Városháza) utca 4-ben találjuk. Amikor 1874-75 körül 2. felesége elhagyta, akkor lakhatott rövid ideig a Síp utca 5-ben és talán a Váci utcában is. 1875 körül gyerekeivel és anyósával költözött a Hatvani (Kossuth Lajos) utca 7-be, és az összekülönbözés után, 1877 körül pedig egy ideig a Kerepesi (Rákóczi) út 69-ben lakott. Amint említettük, utolsó három évében sógornőjétől kapott szállást és helyet a munkához a Nagyfuvaros utca 18-ban.

Másolat vagy hamisítvány?

A vonóshangszer-készítők évszázadok óta egymással közeli rokonságban lévő modellek után dolgoznak, és ezektől csak minimális mértékben térhetnek el, különben a hangszer eladhatatlanná válik. Meglévő típusok vagy konkrét instrumentumok másolása hallatlan tudást és invenciót igényel, és a szakmában kihívásnak számít, nem pedig elítélendő cselekménynek. Csak akkor tartozik a büntetőjog kategóriájába, ha a vásárlót megtévesztve egy alacsonyabb „árfolyamú” mester munkáját más név alatt, magasabb áron értékesítik (itt is igaz: nemcsak a minőséget kell megfizetni, hanem a márkanévét és a történeti értéket is).

Nemessányit általában kiváló kopistaként emlegetik, akinek fő modelljei – amint Reményi írta – „Stradivarius és Guarneri del Gesù voltak, melyeket azonban nem szolgai módon másolt, hanem minden munkájába belevitte egyéniségét.” Fennmaradt hangszereiről – egyetlen kivétellel – nem tudjuk, hogy pontosan mi lehetett a mintája, talán többnyire nem is konkrét hang-

szert másolt, hanem egy-egy típust kívánt új életre keltetni (a kivétel: 1870-ben Joachim József 1737-es Guarnerijéről készített kópiát; jelenleg Michael Reményi tulajdona).

Ha azonban egy mester valamely ismert stíluson belül tökéleteset alkot, az a tevékenységét azonnal a hamisítás büvköre felé sodorja: a hangszer olykor eleve a megtevesztés szándékával készül, máskor a kereskedők próbálnak anyagi előnyhöz jutni a hasonlóság révén, a címkék cseréjével. Már Lütgendorff 1904-es jellemzése hangsúlyozta ennek lehetőségét: „*korának legjelentősebb magyar mestere volt; tehetséges művész, akinek az olasz mesterek műveiről, különösen Guarneri del Gesù hegedűiről készített másolatait alig lehet megkülönböztetni az eredeti hangszerektől, és hangjuk is nagyon közel van azokéhoz. Éppen ezért ritkák, mert sokat közülük olasz munkaként címkéztek át és hitelesítettek.*”

Reményi László egyik kijelentésével látszólag megvédte Nemessányit a szándékos hamisítás vádjától, azonban ennek ellenkezőjéhez is érvekkel szolgált: „*Kópiába néha az eredeti mester céduláját ragasztotta, de ilyenkor a tetőn belül mindig szerepel a sajátkezű aláírása (pl. ex Salamon 1862, Szeged).*” Az általánosító „mindig” aligha bizonyítható, mivel Reményi feljegyzéseiben sem szerepel több ilyen eset az általa említett 1862-es Guarneri-kópián kívül. Ha pedig a mester olykor mégsem írta bele a nevét a hangszer belsejébe, sosem derülhetett ki, hogy az tőle származik, legfeljebb annyi, hogy biztosan hamisítvány (az is sok kérdést vet fel, hogy a szóban forgó „Salamon”-t a nagytekintélyű londoni szakértő, Hill eredeti Guarneriként hitelesítette: ha ő is tévedett, akkor kinek hihetünk?). Persze több olyan legenda kering, hogy egy kiváló hangszert hosszú időn át mint Stradivarit vagy Guarnerit használtak, majd egy javítás alkalmával vették csak észre a belsejében a Nemessányi-aláírást...

Eredeti hamisítványok

Vannak szép számmal olyan Nemessányi-hangszerek is, amelyeket maga a mester látott el saját céduláival, mégsem tekinthetők eredetinek. Az elmúlt száz évben gyakran megjelentek a hangszerpiacon, olykor megtévesztő képet festve Nemessányiról. A zeneiskolák és tanítóképezdek számára eladott példányokról van szó, amelyek többnyire olcsóbb cseh vagy osztrák termékek voltak, Nemessányi és segédei csupán „feljavították”, majd lábbal és húrokkal ellátva adták tovább a szegedi, sárospataki, losonci, csurgói, lévai és budai oktatási intézményeknek. Senki sem várhatott mesterhangszereket alig egytized áron, egy újsághír szerint mindössze 10 (mai áron kb. 25 ezer) forintért. Nemessányi ezen esetekben eltérő címkéket alkalmazott „*Az állami tanítóképezde számára készítette Nemessányi Samu Pesten*” felirattal és az adott intézet leltári számával.

A mesterművek

A legkiválóbb Nemessányi-hangszerek ma is ritka kincsnek számítanak, tulajdonosaik nem szívesen váltanak meg tőlük. Főbb jellemzőiket az arra méltó szakember, Reményi Mihály (talán fiával, Lászlóval közösen) így foglalta össze: „*Stradivarius után készült hangszerei teljesen egyenértékűek (és rendkívül hasonlóak is!) a nagy francia mester, Vuillaume műveivel, míg egyes, Guarnerius del Gesù után készült hangszere olyan tökéletességgel van megépítve és lakkozva, hogy a valódiakkal téveszthető össze. Éles szeme és biztos keze uralkodik a munka technikai készsége felett. Gyönyörű lágy szélek, boltozat, rendkívül éles FF-ek, mesés, laposan szúrt jellegzetes csiga, tiszta berakás nála magától értetődő. A lakk alatti alapozás (Grund) Nemessányi különlegessége, melyet egyetlen más magyar mesternél sem találhatunk meg ilyen szépségben. A felséges szín mint aranylávát ömlik el a hangszeren, mely fölött kitűnően érvényesül a nagyszerű minőségű sárga, barna vagy vörös lakk.*”⁷

- ¹ László Reményi: Samuel Felix Nemessányi of Budapest. *Violins and Violinists* (Chicago, USA) 1950. február, 52–56; 1950. március–április, 107–137 (Ernest E. Doring előszavával). Eredeti magyar változata megjelent Baranyi Anna közreadásában: Reményi László: Nemessányi Sámuel, 1837–1881. In: *Nemessányi Sámuel, a „magyar Stradivarius”,* szerk. Gombos László, Bp. 2021, 34–55.
- ² A katalógus-fejezetek az említett kötet túlnyomó részét teszi ki: Michael Reményi a Nemessányi-hangszerek listáját készítette el (56–61), Baranyi Anna pedig a katalógust (62–161) és az újabban előkerült hangszerek adatait adta közre (162–169).
- ³ Erdélyi Sándor: *A hegedű*, Bp. 1982; *Magyarországi hegedűs kincsek*, Bp. 1996. A Nemessányi-fejezetek a 61–113, ill. 87–96. oldalakon találhatók.
- ⁴ A hibás 1841-es születési év Lütgendorff első kiadásából származik, a másodikban már javították. Nem tudjuk, hogy tanulóéveiben Nemessányi töltött-e valamennyi időt Bécsben is, de biztosan nem Zachnál, aki ekkor még Budapesten működött.
- ⁵ Az 1941-ben másoltatott születési anyakönyvi kivonaton „Werbicz-Husták” szerepel, azaz a Liptószentmiklós déli és nyugati külvárosából, Verbicből (Verbicéből) és Husztákból összevont helynév.
- ⁶ A pert 1928-ban Reményi László indította, mivel hegedűkészítők egy csoportja Nemessányi „elcsehesítésével” vádolta. Bár nyert és támadóit helyreigazításra kötelezték az őt ért sérelem tárgyában, az a gyanúnk, hogy a vándorkönyv vagy munkakönyv nem tartalmazott prágai bejegyzést, különben Reményi hivatkozott volna erre nyilatkozataiban és írásaiban.
- ⁷ Reményi Mihály: Nemessányi Sámuel. *III. Országos Kézművesipari Tárlat. Betűrendes és helynévsor* [katalógus], Bp. 1928, 23. Újra megjelent: *Nemessányi Sámuel, a „magyar Stradivarius”,* 26.

Koncertekről

Fittler Katalin

Budafoki Dohnányi Zenekar

2022. február 26.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Hollerung Gábor már az újrakezdés gálakoncerten „beharangozta”, hogy az évad második fele, tehát a januártól kezdődő időszak számos érdekességet fog tartalmazni. Ebbe a kínálatba tartozik a BDZ és a Műpa közös koncertsorozatának, a ZenePlusz bérletnek a február 26-i estje, amelynek műsorán szcenírozott formában Smetana vígoperája, Az eladott menyasszony szerepelt.



A BDZ időszaki magazinjának, a Hangolónak a tavaszi számában olvasható interjúból kiderül, Hollerung Gábornak régi vágya volt, hogy elvezénylje a világszerte sokat játszott cseh vígoperát, melyből korábban csak zenekari részletek szerepeltek együttese koncertjeinek műsorán. A szórakoztató operák színrevitelében az elmúlt években mind több tapasztalatot szerzett együttes produkciójához zenei partnerként a Szabó Soma által vezetett Nyíregyházi Cantemus Vegyeskar társult, valamint többségükben ismert énekművészek. Rendezőnek Sente Vajkot választották, aki kamatotzathatta filmművészeti tanulmányait, amennyiben felfedezte a belső, tartalmi rímelés lehetőségét a 20. századi cseh filmes újhullám mozgalmával. A Smetana-opera bemutatója 1866-ban volt, 101 évvel később Milos Forman remeklése, a Tűz van, Babám! – tudatosan törekedett tehát egyszerre az „emberközeliségre” és az „elrajzoltásra”. Segítségére volt ehhez, hogy magyar nyelvű előadást terveztek, azzal a dramaturgiai módosítással, hogy a recitatívókat – pergőbb – prózai szövegekkel helyettesítették. Volt idő új – jól énekelhető, ugyanakkor mai hangvételi – szöveg elkészítésére, és a fordító Turcsányi Ildikó dramaturgként való köz-

reműködésével több szempontból átgondolt produkció születhetett.

Népoperát terveztek, a szónak abban az értelmében, hogy a legszélesebb közönségréteget szólítsa meg – Sente Vajk tervei szerint „Ah, de ott lennék én is! – gondolja a néző”. Mondjuk, ha abba az életközegbe nem is vágyott mindenki, külső szemlélőként egy operányi időre szívesen vettünk részt benne.

A Műpa pódiumán gyakran a koncertszerűnek hirdetett előadások is némiképp szcenírozottak – a kétes tartalmú és értékű „félszcenírozott” szerencsére kikapott a meghatározások sorából. A ténylegesen szcenírozott produkciók között is megkülönböztetett helyet érdemel ez az előadás, komplex-végiggondolt kivitelezéséért. Néha már-már a „jóból is megárt a sok” mondás jutott eszünkbe, amikor kezdett zsúfolttá válni a színpaddá tett pódium. Tegyük hozzá: a különböző minőségű szereplők nagy száma még nem teszi „népoperává” a szó másik jelentése értelmében. Viszont lehetőséget ad pompás színpadképekre, mozgalmas látványvilág életre hívásához (valamennyi munkatárs nevét feltüntette a Műpa-magazin téli száma). A tudatosan szöveg-központú előadás megvalósítását segítette az énekesek érthető éneke és szövegmondása (ráadásul az énekelt szöveg kivetítőn is olvasható volt), a cselekmény pedig „megbírta” az epizódokat. A Magyar Légtornász Egyesület artistái külön élményt jelentettek!

A sajátos fénytöréssel ábrázolt élet-darab (a történet helyszíne egy 60-as évekbeli cseh kertmozi) teljes „jelrendszerét” vette a közönség – díjazva a frappáns szövegi replikákat, a kommentáló látványelemeket, sőt, a gegeket is!

Legintenzívebb érzékszervünk a szem – így nem csoda, ha az előadást komplex élményként őrzi meg az emlékezet, pillanatképek és rövid klip-jelenetek gyűjteményeként. Színházi élmény lett tehát, zenés színházi – ahol a zenének akkor jutott volna csak kiemelt ráfigyelés, ha valami hibádzik. Így viszont a zenekari kíséret illeszkedett a bizonyos tekintetben összművészeti koncepcióba, más megközelítésből: háttérbe szorult. Igazi koncerttermi figyelem szinte csak a nyitánynak jutott – amelynek a megítélését nehezítette, hogy a hallásnak alkalmazkodni kellett a szokatlan, süllyesztett zenekarból felhangzó muzsikához.

Az énekesek az előadás idejére éneklő színészekké váltak, többüknél átütő erejű volt a játék-öröm. És nem kárhoztatható, aki az előadást követően sem nézett utána a szereposztásnak (a korábbi és a későbbi előadó-tervezet néhány eltérése további nyomozómunkát igényelt

volna). A később megjelent Hangadót tekintve „megbízhatóbb” forrásnak, Mařenka alakítását Heiter Melindának tulajdonítjuk, Jenikét pedig Ódor Botondnak). Osztatlan elismerés fogadta az ügyvéd alakításáért Cser Krisztiánt, akit könnyű volt felismerni. A másik „közönségkedvenc” Vašek volt, akiben nehéz lett volna felismerni Megyesi Zoltánt. Figuraként jelenség volt – ugyanakkor zeneileg az egyik legszínvonalasabb alakítást nyújtotta.

A látvány harsánysága jól illett a film-analógiás koncepcióba, ám a hangversenyterem remek akusztikáját figyelmen kívül hagyó, mikroportos énekhangok néha musical-közelivé tették a produkciót. Ami nem értékét illetően minősítés, hanem csupán stílusának jellemzőseként.

Összességében üdítő élményt jelentett ez a produkció – arra inspirálva a nézőt-hallgatót, hogy más színrevitelben is keresse Az eladott menyasszonyt.

Malina János

Liszt Ferenc Kamarazenekar

2022. március 5.

Várszínház

Haydn 1800. március 8-i budavári vendégszereplésére emlékezett a *Liszt Ferenc Kamarazenekar* a Karmelita Koncertek sorozat március 5-én rendezett hangversenyén a Karmelita rendezvényteremben, más néven Beethoven-teremben, amely a magyar kultúrtörténet egynémely fényes lapjain Várszínház néven szerepel. Maga a Haydn által vezényelt Teremtés-előadás a nádori palota (a mai Nemzeti Galéria) trónt sohasem látott tróntermében – funkcióját tekintve inkább: báltermében – zajlott egykor ott, ahol manapság a középkori szárnyasoltárokat szoktuk megcsodálni. De a Várszínház annál is alkalmasabb színhelye egy kamarazenekari méretű emlékhangversenynek, mivel Haydn éppen ott próbálta a Teremtést a helyi előadókkal.

A Liszt Ferenc Kamarazenekar szép és testhezálló programot választott: a koncert első felében Haydn két csellóversenye szólalt meg az együttes művészeti igazgatója, *Várdai István* szólójával, majd a szünet után Haydn *A Megváltó hét utolsó szava a keresztfán* című besorolhatatlan – bár egyre népszerűbb – remekművét adták elő vonószekari átiratban. A zenei irányítás – mellesleg teljes összhangban a Haydn-korabeli gyakorlattal – a versenyművekben a szólista és a koncertmester, *Tfirst Péter* között oszlott meg, a zenekari tételsorozatban pedig egyedül Tfirst vállán nyugodott, aki – hogy megelőlegezzem a későbbieket – abszolút szuverén módon és szuggesztíven látta el feladatát.

Az 1783 körül komponált *D-dúr csellóverseny* (Hob. VIIb:2) igen érdekes darab, egyfelől sok intim, kamarazeneszerű vonással, másfelől a szólistával szemben tá-

masztott magas technikai követelményekkel, amelyek azonban nem teszik látványos bravúrdarabbá a versenyművet, hanem inkább a komponista és a szólócsellista (mint valamely Fröhlich tanár úr és Steinmann, a grófnő) közötti emelkedett párbeszédhez járulnak hozzá. A mű intim karakterét már az első pillanatokban jól érzékeltette a zenekar puha és gömbölyű, már-már édes hangzása és a darab csevegő hangjának remek megragadása. Várdai, lebilincselő szépségű cantabile játéka mellett, a nyaktörő futamokat is stílusos eleganciával, itt-ott kedves félmosollyal teljesítette, s a párbeszéd intimitását hangsúlyozta a zenekarral való nyilvánvaló zenei összeforrottsága is. A lassú tételben csak fokozódott az érzelmek intenzitása, míg a zárótétel kecses, rokokó hajladozását és boldog hangvételt reprízét természetes könnyedséggel tolmácsolták Várdaiék.

Ha a későbbi versenymű lényege az elegancia és a kifinomultság, akkor a mintegy két évtizeddel korábban keletkezett *C-dúr csellóverseny* (Hob. VIIb:1) a fiatalság kirobbanó életörömeinek és szerelmes elragadottságának megnyilvánulása. Ritka pillanat ez Haydn életművében, és megkésettnek is mondhatjuk, hiszen az ifjúság amolyan mendelssohni hímporát magán viselő darabot 30 éves kora táján komponálta. Mindenesetre Várdaiék maradéktalanul érzékelték a mű báját és robbanékony-ságát, már-már eksztatikus jellegét. A lassú tétel menő tempója messziről kerülte el az érzélgősség csapdáját, ám Várdai István játéka a maga egyszerűségében éppen így vált maximálisan gyengéddé és költőivé. A száguldó zárótételben pedig a finom részletmunka és a szólista koncentrált és érzékeny hangindításai keltették a hallgatóban a tökély érzetét.

A nyolc lassú és egy viharos tételből álló nagypénteki szertartási zene – a zárótételtől eltekintve – nemigen szolgál könnyű fogódzókkal, látványos kontrasztokkal az előadó számára. Pontosabban a változatosság, az elmentétek természetes jelen vannak a zenében, csak éppen a lassú tempók, az ünnepélyes, emelkedett hangvétel szűkebb határain belül. Kibontásuk, ezáltal a zenének a hallgató számára elérhetővé, gyönyörködtetővé tétele így a zenei anyagban való, a szokásosnál is intenzívebb elmélyülést, elemző munkát követel meg az előadóktól. Csak akkor hat igazán ez a zene, ha legapróbb gesztusai is életre kelnek a hallgató számára, ha a krisztusi szavak valóban elősugároznak a gondos prozódiaival megkomponált dallamokból, s a sóhajok, a fájdalom, a szomjúság, a mennyei szféra látomása mind konkrét élménnyé válik, a jelenet festői-képszerű elemeivel egyetemben. Nos, Tfirst Péter tökéletesen tisztában volt azzal, hogy a zenekart nem csak technikai, hanem művészi értelemben, teljes értékű karmesterként kell vezetnie. Ennek tudatában valóban a partitúra mélyére hatolt, és a Liszt Ferenc Kamarazenekart a mű ritkán hallhatóan izgalmas és lebilincselő előadására vezette, amelyet nem lankadó feszültség, festőiség és

dramaiság jellemzett; egy pillanatra sem juthatott eszünkbe, hogy túl sok lassú tételt hallunk egymás után. A záró Földrengés pedig egyetlen hatalmas robbanás erejével hatott.

Erre az emlékezetesen szép hangversenyre csupán a tájékoztatás pontatlansága és esetlegessége vetett némi árnyat. Örvendetes, hogy a közönség a karmelita terem ízléses évad-programfüzetéből, a koncert szórólapjából, egy – a zenekar által előállított – külön szöveg-mellékletből és a két félidő „élő” szöveges bevezetőjéből is információkhoz juthatott, ezek azonban több esetben is tévesek voltak vagy ellentmondtak egymásnak. A sokáig elveszettnek hitt C-dúr csellóversenynek például természetesen nem csupán „töredékei” kerültek elő Csehországban 1961-ben, ahogy az élő bevezető szerzője gondolja (ha így lett volna, akkor a mű most sem hangozhatott volna fel), hanem a *szólamai*, közelebbről a teljes szólamanyaga; a szerző talán az angol „parts” szó különböző jelentései között nem tudott eligazodni. A D-dúr koncert az élőben elmondott bevezető szerint az Eszterházán működő Anton Kraft csellóművész számára íródott; valójában ma már biztosra vehetjük, hogy londoni megrendelésre készült, és ott mutatta be 1784 márciusában egy James Cervetto nevű ünnepest virtuóz. Emellett a füzet és a szórólap nem értett egyet a két csellóverseny sorrendje tekintetében sem; a műsorismertetés a szórólap (és a keletkezés) sorrendjét követte, de a valóság végül a műsorfüzetet igazolta, és az előadók a későbbi, D-dúr koncerttel nyitották a műsort.

A szünet utáni műsorszámnak azután a címét sem találta el egyik forrás sem. A mű mindhárom verziójának eredeti címe magyarul „A Megváltó hét utolsó szava a keresztfán” lenne, ám a műsorfüzet, a szórólap és az élő ismertetés „Krisztus” hét utolsó szavát említette (ez természetesen nem mindegy: Liszt *Krisztus* című oratóriumának sem „A Megváltó” a címe), míg a szöveg-melléklet az „utolsó” szót felejtette ki a címből. Emellett az sem vált világossá, hogy a több változatban megkomponált műnek voltaképpen milyen verzióját hallhatjuk. A felolvasott bevezető szöveg helyesen sorolta fel a zenekari, a vonósnegyes- és az oratórium-változatot, viszont azt állította, hogy a vonószene-kari verziót halljuk. Ilyet azonban Haydn nem írt, s a műsorfüzet és a szórólap által megadott műjegyzékszám is a kvartett-változathoz tartozik. Ami felcsendült, az a vonósnegyes-verzió idegen kéztől származó vonószene-kari *átírata* volt; az ilyesmit illik pontosan tisztázni. De az sem tette világosabbá a képet, hogy a kiosztott szöveg-melléklet a Megváltó szavainak olyan kommentárjait tartalmazta, amelyek az eljátszott változat keletkezésekor még nem léteztek, ugyanis egy évtizeddel később, az oratórium-változat kórustételeinek szövegeként íródtak. Haydn művét tehát eredetileg *nem ezek a szövegek*, hanem maguk a bibliai eredetű krisztusi szavak ihlették, amelyek ezeknek a megzenésítésre írt verseknek csupán ez első

egy vagy két sorát képezik. Igaz, hogy tartalmilag ugyanabba az irányba mutatnak, mint a kompozíció liturgikus keretek között történő előadásai alkalmával elhangzó – és természetesen alkalomról alkalomra változó – papi meditáció; a jelentős funkcionális, formai és terjedelmi különbségre azonban utalni kellett volna, mert így a hallgatónak fogalma sem lehetett a kiosztott szöveg és a hallott darab voltaképpen – közvetett – viszonyáról.

Kár volt ezért a sok bakiért, de örömmel szögezem le, hogy együttesen sem vontak le semmit a lényegből: a zenei élményből.

Malina János

Gödöllői Szimfonikus Zenekar

2022. március 12.

Művészetek Háza Gödöllő

A „Remekművek Gödöllőn” bérletsorozat keretében március 12-én Gyöngyösi Levente és Johannes Brahms egy-egy remekművét adta elő a *Gödöllői Szimfonikus Zenekar* a Művészetek Házában az együttes vezető karmestere, *Horváth Gábor* vezényletével, a *Talamba Ütőegyüttes* közreműködésével. A csaknem zsúfolásig megtöltött nézőtér előtt tartott hangverseny mindkét félideje előtt maga a karmester szolgált bensőséges hangulatú, rokonszenves és tömör műismertetéssel.

2022. március 12. szombat, 19.00
Művészetek Háza Gödöllő

Remekművek Gödöllőn

Borúra derű?

A Gödöllői Szimfonikus Zenekar és a Talamba Ütőegyüttes koncertje

Vezényel: **Horváth Gábor**

Gyöngyösi Levente: Sinfonia Concertante

J. Brahms: III. F-dúr szimfónia Op. 90

40 ÉVE KÖZÖS ÉRTÉK
Gödöllői Szimfonikus Zenekar

A koncert a 2019/2020. évadra megvásárolt bérlettel is látogatható.

Jegyár: 2.500 Ft
Művészetek Háza Gödöllő jegyirodája
www.jegyhu

Az esemény nyilvános, melyen kép- és hangfelvétel készíthető.
A hangverseny az aktuális járványügyi szabályok szerint látogatható.
A változás jogát fenntartjuk!

Tárgasztó:
EMERUS FILMCHERÁKON MINISZTERIA

A művelődési ház színházterme bizony nem ideális helyszín zenekari koncertek számára. Ez a probléma persze sokkal nagyobb városok számára is ismerős, és úgy tetszik: rövid- vagy inkább középtávon is együtt kell élnünk vele. Mindenesetre az akusztikailag ugyancsak problematikus városi színházaknak, amilyen a székesfehérvári vagy a szegedi, legalább a színpaduk elég tágas ahhoz, hogy egy kisebb-közepes méretű zenekar még egy ütőegyüttes hangszereivel együtt is kényelmesen elférjen rajta. Itt sajnos nem ez volt a helyzet, és a nyitószámhoz, Gyöngyösi Levente *Sinfonia concertante* című ütőegyüttes-versenyéhez szükséges hangszerek mintegy eltorlaszolták a zenekarhoz vezető utat, no meg a zenekarból eredő hanghullámok nézőtérre vezető útját. Azért írom le a helyzetet ilyen részletesen, mert a sanyarú körülmények nem csupán a zenei élményt befolyásolták, de az előadók teljesítményének megítélését is erősen megnehezítették. S ez valamivel kisebb mértékben a hangverseny második felében előadott Brahms-szimfóniára is érvényes.

Gyöngyösi darabjának műsorra tűzése öröndetes jele annak, hogy kortárs magyar szerzőket még egy bizonyára konzervatívabb közönség előtt is érdemes bemutatni. Gyöngyösi műve műsorválasztási telitalálat volt: a *Sinfonia concertante* a keletkezése óta eltelt jó nyolc évben újra meg újra sikert arat, és pedig nem csupán a populárisabb stílusok és ritmusok beszűremkedésének, hanem hangzásbeli eredetiségének, igényességének és ihletett pillanatainak köszönhetően is. A gödöllői székhelyű Talamba ütőegyüttes pedig nem csupán a helyi érintettség révén volt kézenfekvő választás, hanem azért is, mert a művet (a pécsi zenekarral karöltve) megrendelő Amadinda Ütőegyüttes fellépéseinek megritkulásával ez a formáció vált a darab standard előadójává.

Ami a mostani előadást illeti, az ütőegyüttest egyértelmű dicséret illeti precíz és fegyelmezett játékaért és a hangok eljátszásában és a hangszerváltásokban tanúsított virtuozitásáért. Ha zenélésükben nincs is meg talán az Amadinda vagy a Strasbourg-i Ütősök játékának magasfeszültsége, abszolút megbízható partnernek bizonyultak a zenekar számára, és megkönnyítették Horváth Gábor karmester dolgát, aki így sikeresen és biztosan tudta segíteni az amúgy korlátozottan hallható zenekart rendkívül nehéz feladatának sikeres ellátásában.

A hangverseny második felében, Brahms 3. *szimfóniájának* előadásához a zenekari zenészek végre a pódium előterét foglalhatták el. Így azért realisabb képet alkothattunk az együttes hangzásáról. Alapvető – ismétlem: egy rossz akusztikán átszűrte – benyomásom szerint a vonóskar egészében véve némileg diffúz, intonáció szempontjából kissé dekoncentrált módon szólalt meg (ezen belül a csellószólam színben és intonációban határozottan jobb volt az átlagnál), míg a fúvósok kifejezetten tisztán, de jellemzően egy kicsit félénken, kevés extroverzióval játszottak. Itt is volt kivétel: az első kürtös több ízben is felhívta magára a figyelmet, különös-

képpen ott, ahol a III. tétel elején a kürt veszi át a széles ívű dallamot.

Horváth Gábor derekasan irányította a zenekart tételtől-tételre, meggyőző tempókat diktálva, és – talán a zárótétel egyes részeitől eltekintve – precízen fenntartva a rendet. Művészi hatás, szuggesztivitás szempontjából azonban inkább ingerszegény volt ez az előadás: a karmester inkább vitette magát a zene hullámaival, mintsem hogy ő gerjesztette volna őket. Volt valami halványosság az egészben, pedig talán nem feltétlenül kellett volna ennek így lennie. Horváth Gábor ugyanis érezhetően felszabadultabbá vált a szimfónia végének közeledtével, és a Poco Allegretto tétel második felétől kezdve fel-felcsillantak érzelmileg telítettebb, átszellemlibb pillanatok. Éreztük, hogy a zenészek nagyobb élvezettel, koncentráltabban játsszák ki a hangokat, hogy a karmester beavatkozik a dolgok folyásába, s hogy kiemel bizonyos izgalmasabb részleteket. Azt remélem, hogy Horváth Gábor más esetben bátrabban utat enged majd felfedezőkedvének és ezúttal háttérbe szoruló expresszivitásának.

Malina János

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara 2022. március 16.

Zeneakadémia

Március 16-án, a Dohnányi-bérlet 4. hangversenyén Vajda Gergely vezényelte a Rádiózenekart a Zeneakadémián. A Lisztől Orbán Györgyig terjedő műsor nyitó- és zárószáma a tengert ábrázoló két klasszikus 20. századi zenekari ciklus, Debussy és Britten egy-egy kompozíciója volt. A tenger képe megjelent Liszt művében is, amelyet az Orbán-darabbal Assisi Szent Ferenc alakja kapcsolt össze. A múlt és a jelen zenéje, a közismert és a ritkán hallott változatos és inspiráló módon találkozott össze, mint olyan gyakran Vajda Gergely hangversenyein.



Britten *Négy tengeri közjátéka* a Peter Grimes című operából a kelet-angliai partokhoz kalauzolja a hallgatót. A ciklus egy a természet iránt különlegesen fogékony, de tragikumra és a komorságra hajló, jelentős szerző szemével láttatta az est legkevésbé barátságos tengerét. A kép mindenesetre megragadónak és fenségesnek bizonyult, és Vajda a Rádiózenekarral maradéktalanul felidézte előttünk e nagyszabású tablók megbabonázó erejét. A mély, erős színek szinte a tenger sós illatát is felidézték, a vihar olyan ijesztően tört ki, hogy szinte már fedezéket kezdtünk keresni, a hangsúlyozottan súlyos basszusvonalak folyamatosan valamiféle sötét erők jelenlétét sejtették, s a holdfényből csontig ható hidegség áradt.

Liszt *Két legendája* (az 1763-as zenekari változat jegyzékszám a S 354) közül az elsőben (amelyet a zongoraváltozatot követve másodikként játszottak – valamiért egyébként a szórólap eltekintett az egyes legendák címének megadásától), a „Paolai szent Ferenc a hullámokon jár” címűben azután egészen másfajta tengerrel találkozunk. Bár a viharok a Messinai-szorosban sem ismeretlenek, igazi, napfényes, mediterrán tenger ez, s persze a kép is pozitív, győzedelmes, a hit mindenható erejét hirdeti. A telt, zengő, erőt sugárzó zene képszerűen, kristálytisztán, élményszerűen hangzott fel. Az „Assisi Szent Ferenc prédikál a madaraknak” erőteljes ellentéte volt a tengeri képeknek, a prédikációt megtestesítő gyönyörű angolkürt-szólókkal, a kíséret nélkül megszólaló fuvolahármas erőteljes effektusával, az egyre éteribbé váló, hallatlanul kényes hangzások finom megformálásával.

Orbán György *Cantico di Frate Sole* (Assisi Szent Ferenc naphimnusa) című zenekari dala, vagy ha tetszik, egytételes kantátája igen expresszív, megragadó zene, a wagneri énekbeszéd kései leszármazottja. Az énekszólista, *Bátori Éva* rendkívül szép, sötét színekben gazdag szopránja, maximális átélése és élményszerű formálása, dallamépítkezése valamelyest veszített hatásából azáltal, hogy az öblös rezonancia, az érzéki vibrato és a más-salhangzók rendkívül puha képzése a szöveg érthetőségét jelentős mértékben korlátozta. Olyannyira, hogy a nyelvet sem tudtam biztosan azonosítani, miután a cím olasz, a darab nyomtatásban kiadott kórusmű-változata viszont latin nyelvű.

A hangversenyt záró Debussy-darabot, *A tengert* a Földközi-tenger egy másik szöglete, Korzika nyugati partvidéke ihlette. A remekmű szemmel láthatólag lelkesítette és maximális odaadásra, koncentrációra készítette az előadókat. Az eredmény varázslatos volt: a szólamok precíz és áttetsző megszólaltatásán túl valamiképpen a színek, a hangszerkombinációk is összeérlelődtek, s a teljes – karmesteri és hangszerjátékosai – kontroll egyáltalán nem gátolta az összhatás spontaneitását, azt az érzésünket, hogy a bonyolult és polifon ritmikai és metrikai játékok *valóban* a hullámok, a vízcseppek mozgását, a szél pillanatonként változó irányát és erősségét érzékeltetik velünk.

A három tétel közül a zárótételben – „A tenger és a szél párbeszéde” – jelenik meg leginkább – ha áttételeken is – az ember, tudniillik a zárórész himnikus ki-csengésében. Miután korábban a rövid ideig tartó szélcsend, a tenger lenyugvása olyan átszellemült nyugalmat sugárzott, Vajda és a zenekar olyan impozáns fokozással juttatta el a tételt a tetőpontjára, amelyből hiányzott mindenfajta művi pátosz vagy külsőségség. Az előadók magától értetődően tudták megmutatni a darab legmélyebb tartalmát: egy egészen rendkívüli, szemérmes művésznek a természettel való teljes azonosulását.

Malina János

Kodály Filharmonikusok 2022. március 22.

Debrecen, Kölcsey Központ

„Remény és bizalom” – ezt a címet kapta a keresztségben a debreceni Kodály Filharmonikusok március 22-i hangversenye, amelyet a zenekarnak otthont adó Kölcsey Központ nagytermében rendeztek. Az est karmestere és szólistája egyaránt az együttes főzeneigazgatója, Somogyi-Tóth Dániel volt.

A műsor két számból állt: Dvořák 9., „Újvilág” szimfóniájából és Mozart K 537-es, D-dúr „Koronázási” koncertjéből. Somogyi-Tóth Dániel nem csupán kitűnő orgonaművész, de zongoristaként is rendszeresen bemutatkozik, elsősorban versenyművek szólistájaként. Ez merész dolog egy ízig-vérig profi karmestertől, hiszen, ha zongoristaként nem tenne tanúbizonyságot főlényes biztonságról, könnyen komolytalannak tűnhetne fel a kegyetlen közönség szemében. Nos, többedszerre hallva őt ebben a szerepben, egyértelműen kijelenthetem, hogy mégiscsak jól megfontolta döntését, mert rosszindulattal sem lehet úgy beállítani ezeket a kiruccanásait, mintha helyzetével visszaélve arra használná fel zenekarát, hogy saját kedvére éljen hobbijának. A közönség ugyanis teljes értékű Mozart-produkciót hallott,



sőt olyat, amely jól érzékelhető egyéniséggel és bájjal is bírt – márpedig, ha ez visszaélés, akkor remélem, lesz belőle több is.

A zongoraverseny zenekari bevezetőjében rögtön ráismertem a debreceni zenekar egyik vonzó arculatára, arra a barokkos-karcsú-kamarazenei karakterre, amelynek alapját a példásan homogén vonós szolamok jelentik. S a zenekari hangzás finomsága tökéletesen megfelelt a zenekari expozíció végeztével belépő zongora gyöngyházra emlékeztető csengésére, már-már nőies karcsúságára és lekerekítettségére, miközben a szólista másrésztől nagyon is erőteljesen hangsúlyozta a szolamok egyéni karakterét, önálló életüket. Ez talán paradoxul hangzik egy olyan darab esetében, amely nem csupán messze eltávolodott a barokk gondolkodástól, de ahol a kísérő szolamok jelentős részét Mozart le sem jegyezte fennmaradt kéziratában. Mégis: az előadó orgonista-gyökerei és a Mozartot érő kései Bach-hatások ebben a rendkívül transzparens és harmonikus megközelítésben mintha egymásra találtak volna.

Valamifajta „nőiességet” emlegettem az imént, és nem biztos, hogy a legszerencsésebben fogalmaztam. Jelzőm semmiképp sem a férfiasság hiányára utalt, hanem arra a mozarti teljességre, amelyben maradéktalanul benne rejlik a női és a férfi princípium is, jóllehet az utóbbi ereje azonban sohasem jelent erőszakosságot. E kései zongoraverseny előadásából nem hiányzott tehát sem a férfias erő, sem az akcentusok robbanékonyága, sem pedig a billentés határozottsága. Csak éppen a torzulás, az aránytalanság veszélye kerülte el messze Somogyi-Tóth és a Kodály Filharmonia zenélését. Ha valami apróságot mégiscsak kifogásolni lehet, hogy a briliáns és gyönyörű futamokban, illetve a cadenzákban a szólista olykor-olykor elsietett valamelyest. De azért szeretném minél többet hallani őt ebben a szerepkörben is.

Legyezőszerűen szétterülő nézőtere ellenére a – koncertteremnek tulajdonképpen nem nevezhető – Kölcsey Központ nézőtere kifejezetten kellemes akusztikai környezetet nyújtott a Dvořák-szimfónia jóval nagyobb együttese számára; mindenesetre a pódiumon sem kellett úgy szoronganiuk, mint ahogyan akár a Zeneakadémia nagytermében kellett volna. A zenekar itt persze egészen más arcát mutatta, mint az első félidőben, ám a szinte hibátlanul precíz játék, a tiszta, összeérlelt színek itt is megmaradtak alapvető erényként. A salakatlanul csengő vonós szolamok a hangzásképebe kifogástalanul beleolvadó, biztos alapot jelentő rezekkel és a – színben és intonációban egyaránt – feltűnően tiszta fafúvósokkal együtt kitűnő nyersanyagot jelentettek a pódiumra visszatérő Somogyi-Tóth Dánielnek ahhoz, hogy ezt az erőteljes, mégis idilli darabot a maga harmonikus és behízelgő mivoltában, mégis az édeskéség veszélyét elkerülve tudja megmutatni. Az előadásnak tartása volt, és ebben persze sok olyan körülmény játszott szerepet, amely már Mozart-játékukat is jelle-

mezte. Tetszett még a nyitótételben a főtéma jól előkészített berobbanása, az artikuláció világossága, a zenei folyamat szuggesztív egyszerűsége, a játékukban folyamatosan ott lüktető energia; a lassú tétel igazán ritkán hallható, megigéző nyugalma; az, hogy a III. tétel főrészében a ländler-ritmusú anyag egyszerre volt rusztikus, szénaillatú, és mégis kecses és elegáns; és lefegyverzően őszinték voltak a zárótétel hatalmas gesztusai, hasítóan élesek és mégis pozitívak, sodró erejűek a disszonanciák. Nyugodtan megállapíthatjuk: a Kodály Filharmonikusok első vonalbeli zenekar, s ez ma még inkább igaz, mint valaha. Mindenesetre ők is messze-menően kiérdemelték már egy pécsi színvonalú koncerttermet.

Kovács Ilona

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara 2022. február 27.

MŰPA – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Vásáry Tamás és a Rádiózenekar Lehel-bérletük 4. koncertjén Johannes Brahms két – időben viszonylag egymáshoz közeli – alkotása, a D-dúr hegedűverseny (op. 77, 1878) és a 4. (e-moll) szimfónia (op. 98, 1884–1885) hangzott el. Az est több szempontból is kötődött a 2021 szeptemberében elhunyt Ligeti Andrásához, az együttes korábbi karmesteréhez, 1990–1992 között a Rádiózenekar zeneigazgatójához. Egyfelől, a koncertet az ő emlékének ajánlotta az együttes, másfelől a szólista, Oláh Vilmos (aki 2010 óta a zenekar koncertmestere) egy különleges – bizonyára a számmisztika hívei szerint is szerencsés napon – 2022. február 22-én kapta meg a magyar államtól a Ligeti által használt nagyjértékű 17. századi olasz mesterhegedűt, mely immár az Ex-Ligeti nevet viseli.

Oláh Vilmos nagy bátorságról tett tanúbizonyságot azzal, hogy az alig pár napja birtokba vett és megismert hangszer bemutatására a hegedűirodalom egyik legnehezebb versenyművét választotta. Még akkor is merészség ez, ha pályafutása során nem ez volt az első alkalom, amikor nyilvánosan szólaltatta meg Brahms remekét. Érdekes, hogy a megszokottal ellentétben a szólista most kottából játszott, míg a karmester az egész koncertet fejből vezényelte. Vásáry Tamásnak, a magyar karmesterek doyenjének nemcsak ez a két mű van meg fejben, hanem a zeneirodalom nagy része – zongoraművek, kamarazenei alkotások, zenekari művek. Ennek a tudásnak köszönhetően érti és érzi annyira magától értődőnek a zenei összefüggéseket és allúziókat. Persze nemcsak érzi, hanem meg is mutatja, nemcsak a zenészeknek, hanem az ő játékuk által a hallgatóságnak is. Brahms 4. szimfóniája például tele van az előző korokra való utalásokkal: a középkori egyházi hangnemek éppúgy megjelennek, mint az

utolsó tételben egy barokk variációs forma, a passacaglia. Bizonyosan óriási élmény lehet a vele való próbafolyamat, melynek során Vásáry Tamás hosszú élete alatt összegyűjtött tapasztalatait adja át és osztja meg a zenekari muzsikussal. Ez az óriási tudás tetten érhető a dinamikában, az agogikában, egy-egy tétel indításában is. Vásáry visszafogott mozdulatokkal vezényelt, melyek részint habitusából, részint életkorából adódnak. (Ne feledjük, idén augusztusban ünnepelheti 89. születésnapját.) A „tornagyakorlatokat” mellőző, kevés mozdulattal való vezénylés üdvöztető is lehet, hiszen nem vonja el a közönség figyelmét a zenei történetéről, azonban egy brahmsi méretű zenekar esetében – ahol ennyire sűrű a zenei szövet, ahol ennyire figyelni kell a tempóváltásokra, a hangszerek belépésre – olykor szükség lehet a dirigens látványosabb testmozgására és határozott intéseire. Talán a visszafogott karmesteri jelzések okozták a hegedűverseny elején a szétcsúszást, amit – mindenki dicséretére legyen mondva – hamar korrigáltak a Rádiózenekar tagjai. A koncertmester ezután a kis incidens után előlépett a karmester asszisztensévé, és mikor „ideje engedte”, a vonójával segítette – főleg – a fafúvósok belépéseit. Oláh Vilmosnak lenyűgöző a technikája, mindkét keze kiművelt, virtuózan pergeti a hangokat. Megbízonyosodhattunk arról is, hogy a zeneszerző nem mindig volt tekintettel Joseph Joachim intelmeire, aki szakmailag segítette őt a komponálás folyamán. Joachim például szeretett volna kihagyatni a zeneszerzővel a technikailag túl nehéz részeket, ám Brahms nem mindenben engedett. A versenymű így tele van olyan kettőshangzatokkal, nagy ugrásokkal és nyaktörő futamokkal, melyek egyáltalán nem hangszerszerűek. A szólista remekül állta a sarat, és sok szép pillanattal ajándékozta meg hallgatóit, bizonyítva, hogy jó kezekbe került Ligeti mesterhegedűje. Csupán a kettősfogásoknál tapasztalhattunk intonálási bizonytalanságokat, ami talán a hegedű méretének tudható be: az Ex-Ligeti minden bizonnyal egy kicsit nagyobb, mint Oláh Vilmos előző hangszere. Még egy dolog. Illeg komolyan venni, hogy a 2. tétel elejére Adagio-t írt ki a zeneszerző. (Erre a tételre mondta Sarasate: „Azt hiszik, annyira kivetkőztem a jóízlelésből, hogy majd kiállok a pódiumra, mint hallgató, hegedűvel a kezemben, míg az oboa az egész mű egyetlen dallamát játszsza?”) Ez a dallam valóban adagiót kíván, ami ezúttal jóval gyorsabb, feszültebb, vibrálóbb volt, mint ahogy azt egy adagiótól elvárnánk. A gyorsabb érzet részint a karmester indításából adódott, részint pedig a szólista időkezelése miatt éreztem nyugtalanabbnak a tételt. A ráadás szintén egy Adagio tempójelzésű tétel volt: Johann Sebastian Bach g-moll szólószonátájának 1. tétele.

A koncert második felét kitevő 4. szimfónia pazar élményt adott a közönségnek, láthatóan a művet megszólaltató muzsikuskoknak is. Különösen emlékeztetésekre maradtak azok a részek, melyekben szinte kamara-

zenészként, vagy éppen szólistaként mutatták meg magukat a zenekari tagok a nagyszabású szimfónia folyamában. A hangversenyt a Bartók Rádió élőben közvetítette.

Kovács Ilona

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

2022. március 3.

Pesti Vigadó

A Nemzeti Filharmonikusok műsorának háromnegyedét Haydn D-dúrban komponált művei alkották. Két kései D-dúr – a 86-os és a 93-as – szimfónia fogta keretbe a zeneszerző D-dúr zongoraversenyét, a fennmaradó egynegyedben pedig nem D-dúr és nem Haydn-kompozíció, hanem Petrovics Emil 1. kantátája hangzott el. A D-dúrnak sajátos aurája van: hangszereles szempontjából már a barokktól kezdve ezt a hangnemet tartották a legragyozóbbnak, különösen a vonósokon. Nyilvánvalóan hangszertechnikai okai voltak annak is, hogy a C-dúr mellett a D-dúr darabokban alkalmaztak rendszeresen trombitákat, ez pedig ünnepélyességet adott a műveknek. Nem véletlen, hogy Johann Sebastian Bach a Magnificat végső változatát Esz-dúrból D-dúrba tette át, és mindkét D-dúr zenekari szvitjére jellemző a méltóságteljes ünnepélyesség. A bécsi klasszika zeneszerzői is megőrizték ezt a hagyományt, hangnem-szimbolikájuk a pompás, fényes hangszínnel társította a tonalitást. Ha csak Haydn szimfónia termését nézzük, jó pár D-dúrt találunk a 104 szimfónia között. Sokáig tartana az összeset listázni, de például D-dúrban írta az első és az utolsó szimfóniáját, a londoniak közül a hangversenyünket záró 93-as mellett még a 96-os Csoda, és a 101-es Óra szimfóniát, és bizonyára abszolút tudatos volt Haydn részéről, hogy a Napszak-szimfóniák közül a Le Matin (A reggel) címet viselőt szintén D-ben komponálta.

Érdekes volt megtapasztalni, hogy bár a két szimfóniát mindössze öt év választja el egymástól, mégis tapintható szerkezeti különbségek vannak a két alkotás között. Csak egy példa: a 86-os, Párizs számára komponált szimfónia 1. tételének lassú bevezetése jóval rövidebb, és kevésbé súlyosveretű, mint a 93-as szimfóniáé, hiszen utóbbinál már nemcsak egy főúri szalon, hanem egy nagy hangversenyterem közönségét kellett csendre inteni. Éppen ezért különösen az utóbbiban játszott főszerepet a timpanista, aki remekelt a szólamában, de nem csak itt, teljesítményével az egész estén hozzájárult ahhoz, hogy a zenekar hangzását erőteljesnek, teltek és fényes hangzásúnak érezzük. Persze a különbségek mellett hasonlóságok is akadnak a két szimfónia között, például a 3. tételekben: bár mindkettőben műnüttet írt ki a zeneszerző, ezek a tételek már nagyon messze vannak a kis, apró lépésekből álló francia tánc-

tól, sokkal inkább az osztrák néptáncok világát idézik fel. A Nemzeti Filharmonikusok Zenekara gazdag hangszínekkel, széles skálájú dinamikai árnyalatokkal, erőteljes karakterizálással mutatott rá e tételek hangulatára. S ha már dinamika: a fagottos rendkívül hatásosan adta elő a 93-as szimfónia 2. tételének haydn-i tréfáját: a tétel vége felé az egyre halkuló hangzásba egyszer csak váratlanul, fortissimo robbant be a fagott. A hatás nagyon hasonló, mint a 94-es szimfónia szintén lassújában, ahol az üstdob kelt meglepetést. (Ezért hívják az angolok Surprise- Meglepetés-szimfóniának a darabot.)

Hontvári Gábor, az est karmestere és a zenekar láthatóan és (persze hallhatóan is) remekül megértette egymást. A dirigens mozdulatai világosak, jól követhetők voltak, gondosan választott tempók és akcentusok tettek élvezetessé Haydn zenéjét, nemcsak a szimfóniákban, hanem a zongoraversenyben is. Utóbbi szólóját Boros Misi játszotta, aki 2014-ben nyerte meg korosztályában a Virtuózok tehetségkutató versenyt. Jelenleg Baranyai László tanár úr irányításával tanul a Zeneakadémián. S bár a műsrolapon a nevét komoly Mihályként tüntetik fel, sőt, nemsokára papírja is lesz róla, hogy ő a zongora művésze, azért – engedélyével – egy ideig még szólíthatjuk Misinek. A D-dúr zongoraverseny tételeiben tanúbizonyságot tett makulátlan

technikájáról, pregnáns billentéséről, fölényes hangszeres tudásáról, de ami őt igazán különlegessé teszi, az a lényge: ahogy mosolyog zongorázás közben, ahogy rácsodálkozik a zenére és örül minden egyes hangnak, és megél minden pillanatot, mindemellett pedig maximum tud figyelni az őt kísérő zenekarra is. Látszott, hogy szeret Haydnt játszani. Természetesen vastapsot kapott, a ráadásban pedig két másik kedves zeneszerzőjének hódolt: Liszt átiratában hallhattuk Mozart Ave verum corpus-át.

Az est másik szólistája Pasztircsák Polina volt. Az énekesnő teherbírását mutatja, hogy az Operaházban jelenleg futó Debussy-opera egyik főszerepében lép fel, és két Melisande-alakítás között még arra is van ideje és energiája, hogy elénekelje Petrovics 1. kantátájának meglehetősen igényes szólóját. Az 1956-ban született mű alcíme Egyedül az erdőben, mely a zeneszerző egyik diplomadarabja volt. A remek piccolo és oboaszóólókkal a természetábrázolás is jelen volt e zenében, de itt első sorban mégis a lélek belső vívódásait meséli el a szöveg és a zene. Pasztircsák Polina kiművelt énektechnikával, elmélyült muzikalitással és nem utolsósorban érthető szövegejtéssel nyerte meg a közönséget, a Nemzeti Filharmonikusok muzsikusa pedig kiváló játékkal járult hozzá a darab szenvedélyes zenei világának interpretációjához.

TISZTELETJEGGYEL

PRÖHLE GERGELY

Csoda az árokbán



Mivel kora gyerekkoromtól kezdve számos estét töltöttem az Operaház, de leginkább az Erkel Színház nézőterének első sorában, különleges viszonyom alakult ki a zenekari árokhöz, úgy is, mint a zenekari muzsikussal természetes élőhelyéhez. Ennek az volt az oka, hogy szüleim, ha szolgálatban voltak, este gyakran nem tudtak kire hagyni, így nem volt más hátra, mint hogy magukkal vittek a színházba. Ott aztán a színpadhoz vezető vasajtó előtt a jegyszedő nénik gondjaira bízta, akik mindig találtak nekem egy üres helyet az első sorban. Ennek megvolt az az előnye, hogy én is láttam a szüleimet, és ők is láttak engem, ami mindnyájunknak biztonságérzetet adott a hosszúra nyúló felvonások alatt is.

Tévedés volna azt gondolni, hogy már négyéves koromtól az opera- és balettirodalom végtelen szeretete, vagy a színpad csillogása babonázott meg annyira, hogy fegyelmezetten végigültem az előadásokat, egy-egy da-

rabot többször is. A kitarítás legfőbb oka az a változatos életkép volt, amit a zenekari árokba meredve láttam. Anélkül, hogy minden kulisszatitkot kitergetnék, a hosszabb tacetek alatt keresztretjvényt fejtő, egymással amőbát játszó, a kijáráshoz közel ülők esetében ne adj' Isten a büfébe, vagy dohányozni távozó muzsikuskok mikrokozmosza egy, a színpadon történeknél sokszor jóval izgalmasabb dramaturgiát kínált. De az is marandó élmény volt, hogy a karmestereket, apró gesztusaikat, a partitúrába írt ilyen-olyan jelzéseket, megjegyzéseket egész közről láthattam. Medveczky Ádám, Lukács Miklós, Fráter Gedeon, Kórodi András mozdulataira máig élénken emlékszem.

Aztán persze tágabb összefüggésben is megértettem a zenekari árok jelentőségét. Bayreuthban járva a Wagner-i koncepciót, ahol a „mysthischer Abgrund”, vagyis a titokzatos mélység már-már mesébe illő jelentőséget kap, vagy 1982-ben, amikor Jurij Ljubimov a Don Giovannit rendezve a zenekart kihozta a zenekari árokból, ahogy az a XVIII. század végéig a zenés színházi előadások esetében általában volt. Emlékszem az akkori zenekari zúgolódásra is, ami nehezményezte az állandó láthatóságot.

A hosszúra nyúlt bevezető után azonban olyan fejleményekről számolhatok be, amelyek az évtizedekkel korábbiakhoz képest egészen más benyomásokat ébresztenek az árok, mint a zenekari játék helyszíne kapcsán. Az utóbbi időben több olyan emlékezetes operai

Kovács Ilona

Concerto Budapest**2022. április 3.**

Zeneakadémia

A Concerto Budapest szervezésében április 3-án került sor idén az immár hagyományosnak mondható koncertsorozatukra, melynek keretében kizárólag Wolfgang Amadeus Mozart művei szólaltak meg. A zenekar zeneigazgatója, Keller András kezdeményezésére és művészeti vezetésével 2018 óta hódolnak egy teljes napot Mozart művészetének, melyen ezúttal is számos kiváló együttes és szólista lépett fel. A mostani rendezvénysorozat hat felnőtt- és egy gyermekeknek szóló koncertet foglalt magába, melyekre a Zeneakadémia Nagytermében és a Solti Teremben került sor, Simon Izabella zongoraművésznő „varázsórát” ígérő gyermekmatinéjára pedig a Kupolateremben gyűltek össze az érdeklődők. Egy nap természetesen nagyon kevés, hogy Mozart életművét a maga teljességében bemutassa, arra azonban mindenképpen elegendő, hogy a változatos műfajoknak köszönhetően némi betekintést nyerhessünk az 1756–1791 között élt „égből pottyant” zseni művészetébe. Számára mindegy volt, hogy a megnyilatkozás műfaja szonáta, vonósnégyes, szimfónia, verseny-

mű, opera, vagy éppen mise, ő mindenben remekművet alkotott.

A 14.00 órakor kezdődő hangversenyen az Anima Musicæ Kamarazenekar (művészeti vezető: G. Horváth László) két B-dúr kompozíciót kínált, melyek még Mozart szülővárosában, Salzburgban keletkeztek. A Baráti Kristóf szólójával felhangzott B-dúr hegedűverseny (1775 – K. 207) az öt Mozart-hegedűverseny közül a legkorábbi és a legkevésbé játszott. A hegedűművész nyilván ezért (és talán sűrű hangversenyprogramja miatt) játszott a kottából a Mozart-concertót. Játéka a legteljesebb pompájában állította eléink a salzburgi mestert. Tökéletes frazeálás, változatos karakterek és bámulatos muzikalitás jellemezte interpretációját. Hegedűhangja szárnyalt a Zeneakadémia nagytermében, és ahogy tőle már megszoktuk, most is világszínvonalú produkciót nyújtott át. A második B-dúr mű a K. 319-es szimfónia (1779 – 3. tétel: 1785) volt, mely szintén ritkán szól meg a koncertpódiumon. (Ez a szimfónia egyébként sok egyéb szépsége mellett azért is figyelemre méltó, mert a 2. tételében hallható az a szinte Mozart névjegyévé vált négyhangos, feltehetően gregorián motívum, amit a gyermekkori művektől a Jupiter-szimfóniáig (K. 551) számos művében megtalálhatunk.) A kamarazenekar előadásában remekül érvényesült a műből folytonosan áradó érzelmek és indulatok sokfélesége, előadásukra –

estében volt részem, melyeknek természetesen korántsem az árok volt a főszereplője, ugyanakkor az Operaház Zenekarának kiválóságát nagyon is segített kidomborítani a játszóhely maga, vagyis az új, vagy megújult zenekari árok. Korábban magam sem hittem volna, de az Eiffel Műhelyház fantasztikus zenés színházi helyszín. Azáltal, hogy a klasszikus művek ebbe az ipari, vasúti környezetbe kerülnek, minden színpadi történet, zenekari megszólalás egészen más kontextusba kerül. Nem mindig könnyű ehhez persze alkalmazkodni, és a vállalkozás kimenetele olykor megkérdőjelezhető, amint történt ez a Pelléas és Mélisande előadásánál. A kamarazenekari megszólalásra redukált Debussy mű messze nem ugyanaz, mint amit a mester annak idején elképzelt, ugyanakkor a kis létszámú zenekarban sokkal nagyobb felelősség hárul a muzikusokra, minden sokkal inkább hallható. A „sekély” árokban pedig, ami kicsit sem emlékeztet a „mythischer Abgrund”-ra, eleve sokkal aktívabb részesei a hangszeresek az egész előadásnak. S ha Debussy műve esetében kétségeink is lehetnek a kamarazenekari megszólaltatással kapcsolatban, a Bach kantáták zenéjére összeállított Keresztkantáták című táncjáték-est esetében kimondottan ideális a megszólalás helye és módja. Az Operaház Zenekarának tagjai nagy stílusbiztonsággal és hangszeres virtuozitással „lákják be” az új operai helyszínt, s így – főleg a jelentősebb szóló állásoknál – teljesen egyenrangú szereplőivé válnak a zenés színházi produkciónak.

Ámde bármennyire is lelkesítő az Eiffel Műhelyház Bánffy Miklós termének operajátszási alkalmassága, az igazi reveláció a hosszú várakozás után újra megnyíló Operaház akusztikája volt. Már a számos zenei és scenikai újdonsággal megszólaló, Erkel Ferenc eredeti elképzeléseit a korábbinál sokkal inkább megvalósító Hunyadi László hallgatásakor is érezhető volt a változás, ám a nagypénteki Parsifal zenekari hangzása, az énekszólamok és a hangszerek aránya mutatta meg igazán, hogy a megújult épületben korántsem csak az aranyozás csillog fényesebben és a színpadtechnika lett korszerűbb. Az Ybl Miklós terveinek megfelelő méretűre növelt zenekari árok, a színpadi fedésből kihozott mélyvonósok, valamint az akusztikai szempontokhoz alkalmazkodó anyag- és technológiaválasztás a nézőtér felújítása során lenyűgöző eredményt hozott. Az összetett Wagner-i hangzás differenciáltan szólalt meg, a vissza-visszatérő vezérmotívumok felbukkanásakor az egyes hangszercsoportok kiválóan érvényesülhettek.

Mindez persze mit sem érne, az ország legrégebbi szimfonikus zenekarának kiváló tagsága nélkül. Mert ha a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarát nem is halljuk mostanság olyan látványos „föld fölötti” hangversenyeken, mint 20-30 évvel ezelőtt, a megnövekedett számú játszóhely és a programok sokfélesége ugyanannak a zenekarnak az új és megújult árkokban igazán méltó megszólalási lehetőségeket ad.

ha egyszerűen kellene jellemezni – az igényesség talán a legjobb szó. Csak a kürtösök csaltak mosolyt olykor a közönség arcára, mert intonációjuk némiképp egy másik Mozart-művet, nevezetesen az *Ein musikalischer Spass* (Falusi muzsikások) (K. 522) című szextettet juttatta a hallgató eszébe...

15.30-ra a Solti terembe gyülekezett a közönség, hogy Mozart kamaraműveiből hallgassanak meg hármat. Először a komponista egyik legsötétebb hangulatú kamaraalkotása, az e-moll hegedű-zongoraszonáta (1778 – K. 304) szólalt meg, Keller András és Jevgenyij Koroljov (a Concerto Budapest rendszeresen fellépő vendégművésze) előadásában. Nemcsak borongós hangvétele miatt különleges ez a szonáta (ami nem csoda, hiszen a zeneszerző ekkoriban vesztette el édesanyját), hanem kéttételessége és hangnembaválasztása miatt is: érett művei közül ez az egyetlen kompozíciója e-mollban. Rokonszenves volt Koroljov játékában, hogy csak minimális pedált használt, nem is illett volna az elmosódott hangzás a darab szomorúságához. Keller András és Koroljov remekül megértették egymást, interpretációjukon látszott, hogy nagyon hasonlóan gondolkoznak Mozarról, és erről a konkrét szonátáról. A folytatásban Koroljov és Ljupka Hadzigeorgieva előadásában csendült fel a négy kézre írt F-dúr szonáta (1778 – K. 497). Meglehet, hogy nem Steinwayhez, hanem lágyabb hangzású és más billentésű hangszerhez szoktak az előadók, esetleg nagyobb teremhez, mert játéuk szokatlanul hangosnak és keménynek hatott. Ráadásul sok futamot nem játszottak ki, és volt néhány zavaró mellűtés is. Koroljov végül a harmadik darabnak, a Figaro házasságával egy évben komponált Esz-dúr zongoranégyesnek (1786 – K. 493) is közreműködője volt, ahol ezt a billentési keménységet már nem érzékeltem. (Állóképességének ékes bizonyítéka, hogy az esti zárókoncerten még a c-moll zongoraverseny szólóját (1778 – K. 491) is eljátszotta.) Ez mindenekelőtt a kamarapartnereihez – Keller András (hegedű), Szűcs Máté (brácsa), Kokas Dóra (gordonka) – való maximális alkalmazkodását mutatja. A hegedű és a zongora dominál az alkotásban, míg a brácsa és a cselló inkább csak kommentárt fűz a zenei eseményekhez és kiegészíti a másik két hangszert. Az alkalmi kvartett előadásában szépen sikerült a 2. tétel vallomásos zenéjének megfogalmazása és a zárótétel felhőtlen jókedvének megmutatása.

17.00 órára a kissé hosszú nyúlt kamarazenei koncert miatt alig ért át a közönség – ismét – a Nagyterembe, pedig igazán kár lett volna elmulasztani a c-moll mise (1783 – K. 427) előadását. Mozart egyik legnagyobb műve ez, még akkor is, ha a zeneszerző nem fejezte be. (Bár ki tudja, hogy valójában be akarta-e fejezni? Lehet, hogy nem időhiány miatt nem írta tovább... Schubert „Befejezetlen” szimfóniájánál is hasonló gondolatok vetődhetnek fel.) A töredékes c-moll mise így is – a csak részben elkészült Credo és az Agnus Dei hiányának ellenére is – teljesnek hat, időtartama közel egy

óra, a végén pedig egy hatalmas fokozással fejeződik be. A művet sokan, többféle módszerrel próbálták teljessé tenni. Ezúttal annak a Richard Maundernek a kiadásában hallottuk a misét, aki a szintén befejezetlen Requiem (K. 626) hiányos részeinek egy újabb megfogalmazására is kísérletet tett. Mozart sokféle forrásból merített a mise megírásához: jelen van az opera seria, J. S. Bach és Händel művészete iránti tisztelete és természetesen saját korának operanyelve. A művet kiváló művészek tolmácsolták: Chantal Santon Jeffery és Szutrély Katalin énekelte a szoprán szólókat, Megyesi Zoltán volt a tenor, Najbauer Lóránt a bariton szóló, közreműködött a Purcell Kórus és a Concerto Budapest, a karmesteri pulpitusról pedig Vashegyi György irányított. „Modern” zenekar játszott majdnem historikusan – minimális vibratóval és részben korhű hangszereken, érzékeny „kommentárokkal” és kísérettel támogatva a szólistákat, akik remekeltek. A hölgyeknek látványosan „gyilkos” szólamokat írt a komponista: a gazdag díszítések sokasága mellett a szopránoknak szokatlan, egymástól hatalmas távolságokat bejáró ugrásokat kell teljesíteniük (mint később például Fiordiligi 1. felvonásbeli áriájában hét évvel később a *Così fan tutte*-ben). Ebben kétségtelenül Szutrély Katalin volt a jobb, akinek mélységei és magasságai is egyaránt biztosan szólaltak meg, hangjának rendkívül sok árnyalatát mutatta meg, többek között a Laudamus te szólórészben. Apró dolog, de azt is nagyon szimpatikusnak találtam, hogy ő kottával a kezében végigkövette a művet, akkor is, mikor nem énekel. Megyesi Zoltán – mint mindig – most is csúcsteljesítményt nyújtott, a Benedictus szólista-kvartettjében pedig Najbauer Lóránt is megnyilatkozhatott. Ki kell emelnem a nagyszerű Purcell Kórust. Az énekkar bámulatos muzikalitással, lefegyverző érzékenységgel mutatta meg a c-moll mise változatos zenei világát, melyben egyszerre volt jelen a hagyomány és a szabadság, a dús és a kontrasztgazdag hangzás. Vashegyi György ezzel az előadással egy újabb oldalt jegyezhet fel pályafutásának aranykönyvébe.

Malina János

Concerto Budapest – Mozart-nap – 2022. április 12.

Zeneakadémia

Bartók és Beethoven műveire épült a *Bartók Tavasz* fesztiválon belül a *Concerto Budapest* és *Várjon Dénes* kis koncertciklusa. Az április 12-i, 2.2 kódszámú hangversenyen az első rész volt Bartóké: a *Magyar képek* sorozata után a nagyszabású 2. *zongoraverseny* csendült fel. A szünet után pedig Beethoven *Eroica* szimfóniáját vezényelte Keller András.

Az álmoskönyv szerint jót jelent, ha a Magyar Képet nyitó „Este a székeleyknél” tétel atmoszféráját

Klenyán Csaba klarinétszólója határozza meg. Ez a vélelem most is beigazolódott, mert az álomszerűen lebegő, már-már anyagtalan dallam csodálatosan fejezte ki egy soha vissza nem térő, békés este hangulatát, és a végsőig szemérmes Bartók érzelmi kitárulkozásának kivételes pillanatát. A többi már szinte magától ment: a „Medvetánc” harapós vonós hangindításai, a „Melódia” varázslatos csellódallamának simasága, a kanásztánc üdítően rusztikus karaktere mind határozott arcúval, elragadó természetességgel bontakoztak ki.

A 2. zongoraversenyben továbbra is elkényeztetett minket a hangok koncentráltságának, a kontrasztok erőteljességének és a kidolgozás, a kifejezés precizitásának lelkesítő összhatása. Várjon Dénes hallatlan energiát sugárzó, bár mindig tökéletesen fegyelmezett játéka a Magyarországon (sőt, hetedhét határon túl?) minden bizonnyal legkiválóbb fúvóskarával együtt különösen magával ragadó eredménnyel járt. De a legrevelatívabb pillanatokat a zongora és az üstdob hosszas párbeszéde jelentette számomra a lassú tételben: egészen kivételes élmény volt azt hallani, hogy a timpani felerősödő-elhalkuló tremolóinak lélegzete, elhaló vagy éppen kirobbanó erejű hangjai *Fábry Boglárka* keze alatt milyen jelentős expresszív tartalmat, a Várjon Dénesével egyenlő zenei súlyt képviseltek. De már a tétel sejtelmes és átszellemült vonósokari indítása is megkapó volt. A Presto középrenszt Várjon és Kellerék azzal tették izgalmassá, hogy a zenét sodró lendülete ellenére rendkívüli feszültség hatotta át. A zárótételben pedig a karmester az egység érzetét megőrizve bontotta ki a zene karakterbeli és érzelmi sokszínűségét, érzékenység nélkül, de szívhezszólóan mutatva rá az életműve késői szakaszához közelítő Bartók lírai pillanataira.

A Magyar képek kisebb zenekara és a zongoraverseny után, amelyben sokszor nem a teljes zenekar játszik, a Concerto Budapest a Beethoven-szimfóniában léphetett csak fel teljes vértetben. Korábban is feltűnt a fúvóskar minden szempontból kiváló, jószerével tökéletesnek nevezhető játéka, de a zenekari repertoárnak ebben a meghatározó darabjában az együttes egésze is egészen magasrendű teljesítményt nyújtott – talán egységesebbet, koncentráltabbat, mint valaha. Ideális és érzékeny partnere volt Keller Andrásnak ebben az emlékezetesen szép és minden részletében élő, eseményekben gazdag Eroica-interpretációban. Hogy úgy mondjam, ízesen szólalt meg a nyitótétel, fiatalos, keserűségtől, tragikumtól és túlzott pátosztól még át nem hatott idealizmussal, hajlékonyan-organikusan fejlődve, de világosan tagolva; dinamikában, karakterekben nagy kontrasztokkal, robbanékonyan, de a legszélsőségesebb pillanatokban is elegánsan.

Amit a Magyar képek kezdetének megformálásáról írtam, ahhoz hasonlóan igaz a szimfónia gyászindulójára s annak elején *Rózsa Gerda* földöntúli tisztaságú, lélekemelő oboaszólójára is. Azután a maggiore szakaszban a fuvola-fagott páros is remekelt – de nem folytatom,

már nyugtáztuk a fúvós szekció értékeit. A kóda előtti, Keller által igen kifejezően megformált megtorpanás előtt viszont a hegedűktől hallhattunk gyönyörű, átszellemült pianississimo hangokat. Egyáltalán: az egész szimfónia mélységesen komolyan, inspirálóan szólalt meg, és egy pillanatig sem vált egyhangúvá vagy rutin-szerűvé.

A scherzo kirobbanó lendületében is kecsesnek hatott, és imponáló volt a híres vadászmotívumban a kürtösök játékanak kecses lendületessége, megbízhatósága, finom belső dinamikája. Ebben a tételben a kürttimpani összjáték is örömteli felfedezést jelentett a figyelmes hallgató számára.

A finaléban azután sok addigi élmény idéződött fel még egyszer: a kamarazenei finomságú pillanatok, a kecses táncritmus, a kiteljesedés eksztatikus, mámoros pillanatai – erős karmesteri elképzelésekkel, egy kivételesen összeforrott zenekarral és élményszerű egyéni megmozdulásokkal.

A KODÁLY FILHARMÓNIA DEBRECEN KÖZHASZNÚ NONPROFIT KFT. KODÁLY FILHARMONIKUSOK DEBRECEN EGYÜTTESE

próbajátékot hirdet

CSELLÓ TUTTI határozott idejű állásra hosszabbítási lehetőséggel

A próbajáték időpontja: 2022. május 9. 14:30 óra

A próbajáték helyszíne: 4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c
II. emeleti próbaterem

A próbajáték két forduló

1. forduló anyaga: Zenekari állások (kijelölt részek):

Mozart: Varázsfuvola nyitány
Beethoven: V. szimfónia 2. tétel
Verdi: Requiem - Offertorio
Brahms: II. szimfónia 2. tétel
Bartók: Concerto V. tétel

2. forduló anyaga: Egy tétel J. S. Bach szólószvitjeiből

Egy klasszikus, vagy romantikus versenymű
saroktetele

A zenekari állások kottái jelentkezéskor átvehetők a Kodály Filharmonikusok Debrecen titkárságán (H-Cs: 8:00-16:30, P: 8:00-14:00), vagy igény szerint elektronikus úton küldjük.

Zongorakísérőt a Kodály Filharmonia Debrecen előzetes egyeztetést követően biztosít.

Jelentkezéshez szükséges dokumentumok:

szakmai önéletrajz elérhetőség megadásával,
szakirányú végzettséget igazoló dokumentum

Jelentkezés: személyesen, vagy info@kodalyfilharmonia.hu e-mail címen, vagy 4025 Debrecen, Simonffy utca 1/c. címen lehetséges
Információ: Fekete Katalin igazgatóhelyettes tel.: 30 620 4892

A jelentkezés beérkezési határideje: 2022. május 5. 12:00 óra

A foglalkoztatás feltétele: felsőfokú szakirányú végzettség.

Munkabér: A mindenkor hatályos „A munka díjazása” c. szabályzat szerint. Cafeteria. Spielpénz

Sikeres próbajátékot kívánunk!

Debrecen, 2022. 03. 24.

Somogyi-Tóth Dániel
főzeneigazgató-ügyvezető

Fittler Katalin

MÁV Szimfonikus Zenekar**2022. április 21.**

MÜPA – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Kezdetől megkülönböztetett érdeklődés kíséri a MÁV Szimfonikus Zenekar Szőke Tiborról elnevezett mesterbérletének estjeit. Az idei évadbeli harmadik koncert is népes hallgatóságot vonzott. A Müpa műsorait márciustól júliusig tartalmazó kiadványban „Hazatérők találkozása” figyelemfelkeltő (?) címet kapott ez a program, melynek szolista Fenyő László, dirigense pedig Káli Gábor volt. Voltaképpen félrevezető, annak ellenére, hogy van igazság-magva: mindkét művész pályája javarészt külföldön tölti, ugyanakkor a gordonkaművész állandó rajongótábora tanúsíthatja: Fenyő László elismerésre méltó rendszerességgel vett (és vesz) részt a hazai zenei életben (igaz, ezt a mennyiséget – éppen művészetének minősége okán – mindig kevesli a közönség). A másik (nyolc évvel fiatalabb) hazatérőre leginkább azóta kezdtek felfigyelni a hazai zenebarátok, amióta 2018-19-ben jelentős nemzetközi versenyek nyertese volt. Szimfonikus zenekaraink közül a MÁV Szimfonikusokkal már tavaly tavasszal is pódiumra lépett – tehát a találkozás, a viszontlátás inkább a zenekar-karmester kapcsolatra igaz. Mindenesetre, a szolistával való „találkozás” lehetőséget kínálhatott arra, hogy további közös fellépésekkel a két pálya íve akár többször is metszze egymást...

Dvořák két műve szerepelt a műsoron, a méltán ismert-kedvelt Gordonkaverseny (amelyet nem szokás másodikként emlegetni, jóllehet a szerző már fiatal korában is írt egy csellóversenyt), valamint a VII. (d-moll) szimfónia.

A zenei élet „közkatona” is némiképp számontartó szakmabeli számára nem újdonság, hogy Fenyő László fellépéseikor megannyi csellista (tanár és/vagy művész) ismerhető fel a nézőtérben. Lám, van a minőségnek egy olyan szintje, amikor háttérbe kerülnek a mindennapok hangversenyt-látogató akadályai! Most is így történt. És külön öröm, hogy alig néhányan nem várták meg a műsor második részét.

Fenyő László e zenekarnak is „kedvenc” szolista közlé tartozik, a vele való együtt-játék inspirálóan hat a játékosokra (elsősorban a vonósokra). Olyannyira, hogy szinte együtt lélegeznek a szolistával, érzékenyen követve a legkisebb agógikáit is. Mintha kamarazenélne minden szólammal – főként a szólisztikus szerepet játszó hangszerekkel. Ez a fajta kivételes érzékenység még nem jelentett közös nevezőt a karmesterrel, aki kevesebb tekintettel volt lelkes irányítása közben a szolista játékát oly élővé tevő nüanszokra, amelyek egyértelműen interpretációjának tudatosan vállalt mozzanatait – s amelyek egy pillanatra sem gátolták abban, hogy a ritmikus karakteren túl a metrikus tartást is megőrizze.

Úgy tűnt, Káli Gábor kevesebb fogékonyságot mutatott ezek iránt a műanszok iránt, és nem ismerte fel, hogy ezúttal a minél értékesebb-érzőbb együttműködés segítése a fő feladata. Bizonyos tekintetben a zenekar

kamarazenei vénája eredményezte a legérzékenyebb együttműködést. Az emberi énekhanggal bátran versenyezhetett volna a legtöbb melodikus fordulat megformálása, bármely zenekari játékos előadásában. Hangulatok, karakterek sorjázta gyönyörködtetően, és legyen bármilyen „szabályos” felépítésű is mindhárom tétel, nem a formára, hanem a rendkívül érzékeny kifejezésre irányult a figyelem.

A szimfónia hallatán megerősödött bennem a vélemény: Káli Gábor par excellence vendég-karmester-típus. Ráadásul olyan, aki minőségi együttesekkel való munkája során jelentős figyelmet fordít a koreográfiára is. Alapos műismeret birtokában teszi, de gyakran mozdulataival mintegy vizualizálja a hallottakat – néha megkönnyítette volna egy-egy szólam új



belépését, ha egyértelmű intéseket kap. Káli a zenészekkel való kapcsolattartás részének tekinti a szemkontaktust is, helyesen – ám ha például egy lassítási folyamatban szuggerál, akkor kétséges, hogy valóban együtt lesznek-e tempóban a játékosok. Ami leginkább a „tetszetős” kategóriába tartozik, bal kezén az ujjával való, szinte csak kapingászásnyi mozdulatok változatossága. Fontos információhoz kicsik ezek a mozdulatok, ha pedig hanyagolható az információ-tartalmuk, akkor kár elvonni velük a játékosok figyelmét.

Elismerésre méltó viszont az energiája, amellyel vezeti a folyamatokat, így nem ad lehetőséget „üresjáratokra”. Más kérdés, hogy a végigjátszás mellett mennyi figyelem jut – mennyi figyelmet juttat – a formai építkezésre.

Mindezek részletkérdések; a lényeg, hogy értékes művek remek előadásban jutottak el a lelkes hallgatósághoz.

Malina János

Budafoki Dohnányi Zenekar

2022. április 22.

MÜPA – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A Budafoki Dohnányi Zenekar április 22-én igen szép hangversennyel örvendeztette meg a Müpa sajnálatosan gyér számú közönségét. A programban a Haydn második londoni szimfóniaciklusát indító 99., Esz-dúr szimfónia és Mahler – szerzője által ugyancsak szimfóniának nevezett – zenekari dalciklusa, a Dal a Földről szerepelt az elsősorban operakarmesterként, illetve Wagner- és Mahler-specialistaként elismert Roberto Paternostro vezényletével.

A Haydn-szimfónia karakterét egyáltalán nem zavarta meg a szokatlanul nagy, 60 körüli zenekari létszám, mert egyrészt az együttes precíz és hajlékony játéka, másrészt Paternostro részletekre odafigyelő, gondos és választékos vezénylese biztosította a Haydn egyéniségének megfelelő áttetsző és sokszínű előadást. Már a szimfónia lassú bevezetőjének atmoszférája is figyelmet keltett, s a főtéma karcsú megformálása, majd sorra a többi zenei gondolat plasztikus megjelenítése is mindig új, izgalmas impulzusokkal szolgált. Paternostro különösen jóleső, nyugodt gesztusokkal tagolta a zenét, „tett le” egy új kezdetet, s telítette élettellel, kontrasztokkal az egész zenei folyamatot. Az egészében igen meggyőző zenekari hangzáson belül pedig feltűnt a fafúvósok tisztasága.

A lassú tételnek, a talán túlságosan is méltóságteljes tempó ellenére, megvolt a sajátos levegője; a menüettet derűs világossága és a trió filigrán finomsága tette élvezetessé, bár egy hajszálnyival itt is kényelmesebb volt a tempó az ideálisnál. A gesztusokban gazdag zárótétel viszont precízen, könnyedén, mégis differenciáltan szólt meg. Végeredményben kifejezetten izgalmas és vonzó Haydn-interpretációt hallhattunk.

A Mahler-ciklus azonban ennél is teljesebb élményt jelentett, mert érezhető volt: ez az a zene, amelyben a karmester leginkább otthon van, amellyel a legbensőségesebb módon azonosul. Az anyanyelvi szintű és jelen-tékeny előadás azonban csakis azáltal jöhetett létre, hogy az énekszólókat két egészen kitűnő művész: Schöck Atala és Erin Caves adta elő. És persze azáltal, hogy az óriászenekarrá duzzadó Dohnányi Zenekar teljes mértékben fel tudott nőni ahhoz a rendkívüli feladathoz, amelyet Mahler „legnagyobb szimfóniájának” (Leonard Bernstein) előadása jelent. Az együttes egyértelműen egy kiválóan iskolázott, kiváló formában levő és egyszerre lelkes és fegyelmezett zenekar benyomását keltette.

Paternostro rendkívül koncentrált vezénylese, a színek és karakterek nyilvánvalóan gondos kidolgozottsága és kiegyensúlyozottsága élményszerűvé tette ezt az előadást. A zenekar más és más színekben és öltözkében, de mindannyiszor figyelemreméltóan szólt meg, és Paternostro vezényleésében a zenei dramaturgiának, az érzelmek mélyrétegeinek érvényre juttatására is megvoltak az eszközök, a lírai fedezet, amint ezt mindjárt a nyitótétel – „Bordal a földi nyomorúságról” – szépséges zenekari utójátéka is bizonyította. Csodálatos őszi színekkel nyitott az „Őszi magány” tétel, s míg Caves rendkívül kulturált, ugyanakkor alapvetően hősi-es éneklése és egyénisége remekül megfelelt a neki jutó tételek tartalmának – bordal, fiatalság, részegség –, addig Schöck Atala hangjának melegsége, teltsége, a sötét színek iránti érzékenysége a zene tragikus, rezignált, gyásztól megrendült alaprétegeit tolmácsolta a tökéletesség szintjén.

A két tenor szólós, „scherzoszerű” tételben, illetve előadásukban ugyanakkor Mahler humora is megcsillant, lekerekítve ezzel a világ valódi teljességét. Üdítően hatott „A fiatalság” tétel játéka is a pentaton hangszorral (két-három évvel a Kékszakállú keletkezése előtt...). Csodálatosan költőien hangzott fel „A szépségről” tétel vízparti jelenete, élményszerűen szólt meg a fuvolára és hárfára hangszerelt vízcsobogás, és igazi, finom poézis itatta át a szerelmi álmodozás egyik valaha írt legszebb zenei ábrázolását. A „Tavaszi részegség”-ben bontakozott ki leginkább Caves hangjának szépsége, és varázslatosan szépen szólt a fuvola madárdala. A hatalmas zárótételben – „Búcsú” – pedig telitalálat volt az első szakasz félálomszerű, borzongató alkony-hangulata, és végtelenül érzékeny-átélt a hosszú zenekari közép-rész. Ebben a tételben csodáltam meg leginkább a fúvósok megannyi rövid szólójának kamarazenei szintű, expresszív megformálását, az együttes belépések pontosságát.

És annyi gyász után a zárás C-dúr remény-zenéje sem hatott szervesetlennek, és a maga elhaló befejezésével együtt is az új élet reménye jegyében zárta le Mahler nagyszerű művét.

Martzy Johanna hegedűművésznő, a szépség szenvedélyes szolgálója



 Kovács Ilona

Martzy Johanna hegedűművésznővel való első „találkozásomat” tulajdonképpen a technika folyamatos fejlődésének köszönhetem: mivel egyre nehezebb CD-lemezekkel illusztrálni a zenetörténet órákon elhangzottakat (a manapság forgalomban lévő laptopokban már nincs CD-olvasó, és a CD-lejátszó is voltaképpen már elavultnak számít), így egyre inkább az internet segítségét veszem igénybe. Nem olyan régen így akadtam rá a művésznő előadásában egy ritkaságra, Darius Milhaud *Saudades do Brasil* (op. 67) szvitjének Ipanema című tételére. Egy másik alkalommal szintén találkoztam a nevével, ekkor J. S. Bach Chaconne-jának részletére bukkantam, melyet az első pár ütem intonációs bizonytalanságai ellenére is lenyűgöző interpretációnak tartok. A számomra ismeretlen, ám magyar hangzású név felkeltette az érdeklődésemet és gyors kattintások után még jó pár darabot találtam a művésznővel, többek között (a teljesség igénye nélkül) a Brahms- (op. 77) és a Dvořák-hegedűversenyt (op. 53), J. S. Bach E-dúr hegedűversenyt (BWV 1043), Franz Schubert C-dúr fantáziáját (D. 934), César Franck A-dúr szonátáját. Bevalom, nem ismertem a nevét, ezért rákerestem, de meglehetősen szegényes anyagot találtam róla. Az interneten nem lehet sok mindent fellelni, mégis, a hiátust azóta egy nagy lelkesedéssel megírt könyv, L. Beke Ágnes 2021-ben megjelent Martzy Johanna-monográfiája enyhíti.¹ A szerző aprólékos munkával gyűjtötte össze a hegedűművésznővel kapcsolatos dokumentumokat, fotókat, plakátokat, hangversenykritikákat, a Martzy-családi gyűjteményből származó legkülönbébb iratokat, mi több, sok helyre – például Martzy Johanna szülővárosába – személyesen is elment információért.

Ki is volt Martzy Johanna? Nem túlzás azt állítani, hogy a 20. század egyik legtehetségesebb hegedűművésze, akinek hegedűjátékáról a legnagyobb muzikusok – például Hubay Jenő, Willem Mengelberg, Fricsay Ferenc, Ernest Ansermet, Glenn Gould, hogy csak néhányat említsek – beszéltek szuperlatívuszokban. Mégis, manapság már nem nagyon tudunk róla. Művészetének,

munkásságának elfelejtése nagy részben annak köszönhető, hogy a 2. világháború után a Magyarországon kialakult történelmi szituáció finoman szólva sem kedvezett az olyan művészek itthoni recepciójának, akik Nyugaton keresték a boldogulást. Martzy Johanna 1944 novemberében hagyta el Magyarországot, utána pedig – két budapesti fellépéstől eltekintve 1969 végén – már nem lépett fel Magyarországon. (A Kádár-kormány kényszerűségből kialakított hangversenyekért cserébe édesanyja és Antónia nővére így kaphatott útlevelet Svájcba.)

Voltaképpen már Martzy Johanna megszületése is csoda volt. Édesanyja négy egészséges gyermek világhozatala után ismét várandós lett, az orvosok pedig azt tanácsolták neki, hogy inkább vetesse el a magzatot. Az ok: komoly betegség támadta meg az anya szervezetét, tüdőbajos lett. Mivel a Martzy-szülők mélyen vallásosak voltak, ezért nem tettek eleget az orvosi intelemnek, így jöhetett világra Johanna 1924. október 26-án Temesváron. A gyermekről hamar kiderült, hogy kivételes tehetség a zenében. Brandeis József, a temesvári zenei élet egyik kiválósága 1930-1932 között tanította a hegedülés alapjait a kislánynak. A kis Johanna olyan szédületesen gyors fejlődést mutatott, hogy a szülők gondoltak egy nagyot és felutaztak Budapestre, hogy megmutassák gyermekük hegedűjátékát Hubay Jenőnek. Hubayt, a Zeneakadémia főigazgatóját lenyűgözte a kislány tehetsége. „Kislány, ha te szorgalmasan és jól gyakorolsz, 10 év múlva a világ első tíz hegedűsének egyike leszel. Ha nem jól dolgozol, akkor is jó hegedűs lehetsz, de nem kiemelkedő. Rajtad áll, hogy mit választasz.” – idézi a könyv Hubayt (9.). A főigazgató tanártársát, Zsolt Nándort bízta meg a kislány oktatásával. A hegedűprofesszor lelkiismeretesen – 1936-ban bekövetkezett haláláig – irányította Martzy Johanna hegedűtanulmányait és ahogy a könyvben olvashatjuk, még halálos betegen is foglalkozott vele (51.). 1936 szeptemberétől Gábrriel Ferenc vette át az akkor tízéves leány tanítását, és vele készült fel Johanna 1942-ben megtar-

¹ A magyar nyelvű irodalomban egy – a Zenekarban – Rakos Miklós tollából megjelent tanulmány jelent üdítő kivételt: „Marty Johanna”. *Zenekar*, XIV. évfolyam 5. szám, 2007/5, 23–27.

tott diplomakoncertjére is. Zeneakadémiai tanulmányai alatt több művészeti díjat nyert (1940 – Hubay-pályázat: megosztott 2. díj; 1941 – Reményi-díj; 1942 – Hubay-pályázat: 1. díj). Életének legnagyobb győzelmét azonban két-séggkívül Genfben aratta, ahol 1947-ben megnyerte a Nemzetközi Zenei Versenyt. Ezzel voltaképpen szabad belépőt kapott a világ legrangosabb hangversenyermeibe és elindult nemzetközi karrierje. Koncertek sokaságát adta, a legnagyobb lemezcégekkel (Deutsche Grammophon, EMI) készített lemezfelvételeket. Ma is ikonikus interpretációnak számít a Fricsay Ferencsel rögzített Dvořák-hegedűverseny a Deutsche Grammophonnal 1953-ból, és Martzy Johanna mondhatta el magáról, hogy ő volt az első nő, aki J. S. Bach mind a hat szólóhegedűre írt darabját lemezre játszotta. Birtokába került egy kivételes hangszer is, második férjének, Daniel Tschudinak köszönhetően, aki szenvedélyes hangszergyűjtő hírében állt. Az 1733-ban készült (*Salabue* elnevezésű) Carlo Bergonzi-hegedűvel igazán egymásra talált hangszer és megszólaltatója. Martzy Johannának vékony testalkata ellenére szinte férfiasan erős keze volt, nagy, hosszú ujjakkal, a dinamikai tartomány minden szegletét magabiztosan uralta. A kritikusok méltán áradoztak hangképzéséről, technikájáról és muzikalitásáról, játékának szenvedélyességéről és szabadságáról. Életének utolsó évtizedében komoly betegséggel küzdött, a hangversenyek száma fokozatosan csökkent, végül nagyon fiatalon – 55 évesen –, 1979. augusztus 13-án halt meg egy zürichi kórházban.

Hogy a könyv szerzője, L. Beke Ágnes hogyan talált rá könyve főszereplőjére, az is kisebbfajta csoda: Japánig kellett elutaznia, hogy rábukkanjon Martzy Johanna lemezeire. A Filharmóniai Társaság művészeként 1998-ban Tokióban töltött néhány napot, szállodájuk közelében pedig éppen egy hétemeletnyi, CD-lemezeket forgalmazó áruház volt. L. Beke Ágnes a régi lemezekkel teli legfelső emeleten bukkant rá a Martzy-lemezekre, melyek életre szóló, óriási hatást tettek rá. A „találkozásból” azóta is tartó, tiszteletteljes rajongás lett,



melynek eredménye a *Martzy Johanna hegedűművész-nő, a szépség szenvedélyes szolgálója* című könyv.

A gazdag képanyag – 159 kép – származási helyét a kötet végi lista sorolja fel (273-278.), a 279. oldalon pedig a kiadványban említett művészekkel kapcsolatos videók linkjei teszik teljessé a tartalmat. L. Beke Ágnes könyvében nem titkolja csodálatát és elfogultságát főhőse iránt, akiről természetes elköteleződéssel, nagy empátiával és szeretettel ír. Könyvének köszönhetően nemcsak Martzy Johannát mentette meg a feledéstől, de a korszakot és a hegedűművésznő kortársait, életének főbb szereplőit is közelebb hozta az olvasóhoz.

(L. Beke Ágnes: *Martzy Johanna hegedűművész-nő, a szépség szenvedélyes szolgálója*. Budapest: Püski Kiadó, 2021, 282 oldal.)

A CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR 2. FAGOTT-KONTRAFAGOTT próbajátékot hirdet

A próbajáték időpontja: 2022. május 7. (szombat) 13.00

A próbajáték helye: Concerto Budapest Zeneház 1094 Budapest, Páva utca 10-12.

A próbajáték anyaga:

- I. forduló:**
- W.A.Mozart: B-dúr fagottverseny 1-2. tétel
 - Mozart: Figaro nyitány
- II. forduló:**
- Bartók: Concerto 2. tétel, Párok tánca 2. szolam, 3. szolam
 - Brahms: D-dúr hegedűverseny 2. tétel
 - Beethoven: 4. szimfónia
 - Beethoven: 6. szimfónia 4. tétel
 - Beethoven: 9. szimfónia 4. tétel
 - Berlioz: Fantasztikus szimfónia részletek
 - Leoncavallo: Der Bajazzo
 - Haydn: 88. szimfónia
 - Mozart: Varázsfuvola nyitány (2.fg. részek)
 - Smetana: Az eladott menyasszony

Kontrafagott állások:

- Beethoven: 5. szimfónia
- Beethoven: 9. szimfónia
- Brahms: 3. szimfónia
- Dohnányi: Variációk egy gyermekdalra
- Ravel: Lúdanyó szvit 4. tétel
- Ravel: Balkezes zongoraverseny
- Strauss: Salome

Egyeztetés után a zenekar kontrafagottot, és gyakorlóhelyet biztosít. A próbajátékot a Zenekar zongorakísérője biztosítja.

Jelentkezés: 2022. április 29-ig (péntek) e-mailben, rövid szakmai önéletrajzzal Sóvágó Éva zenekari menedzsernél a sovago.eva@concertobudapest.hu e-mail címen lehet.

A zenekari állások kottaanyagát az önéletrajz beérkezése után válasz e-mail-ben (pdf mellékletként) juttatjuk el a jelentkezőknek.

Keller András
Zeneigazgató
Budapest, 2022-03-31

A CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR BRÁCSA TUTTI próbajátékot hirdet

A próbajáték időpontja: 2022. május. 16. hétfő, 15.00

A próbajáték helye: Concerto Budapest Zeneház
1094 Budapest, Páva utca 10-12.

A próbajáték anyaga:

I. forduló (paraván mögött):

Stamitz vagy Hoffmeister Brácsaverseny első tétel – kadenciával,
Zenekari állások (az alábbiakból)

II. forduló:

Zenekari állások:

- Mendelssohn: Szentivánéji álom - 17. ütemtől - D-ig
- R. Strauss: Don Juan - elejétől D előtt 5-ig
- Mozart: Haffner szimfónia KV 385 - 4. tétel 125 ütemtől-181-ig
- Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány - elejétől a 3-as számig
- Bartók: Concerto – IV. tétel, 42. ütemtől 61-ig
- Sosztakovics: V. szimfónia – I. tétel, 15-től 17-ig
- Bartók: A csodálatos mandarin – sempre vivace 62-es számtól – 66-ig

Jelentkezés: 2022. május 9-ig (hétfő) e-mailben, rövid szakmai önéletrajzzal Tóth Lajos zenekari asszisztensnél a lajos.toth@concertobudapest.hu e-mail címen.

A zenekari állások kottaanyagát az önéletrajz beérkezése után válasz e-mail-ben (pdf mellékletként) juttatjuk el a jelentkezőknek.

Keller András
Zeneigazgató
Budapest, 2022-03-31

A CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR próbajátékot hirdet CSELLŐ SZÓLAMVEZETŐ pozícióra

A próbajáték időpontja: 2022. május 18. (szerda) 15.00

A próbajáték helye: Concerto Budapest Zeneház 1094 Budapest, Páva utca 10-12.

A próbajáték anyaga:

I. forduló:

Haydn: D-dúr csellóverseny I. tétel kadenciával

Zenekari állások:

- Beethoven: 3. szimfónia IV. tétel részlet
- 4. szimfónia IV. tétel részlet
- 5. szimfónia II. tétel részletek
- Bartók: Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselsztára II. tétel részletek
- Concerto V. tétel részlet
- Verdi: Requiem Offertorio részlet
- Csajkovszkij: 4. szimfónia II. tétel részlet

II. forduló:

Dvořák: Csellóverseny I. vagy III. tétel

vagy

Schumann: Csellóverseny I. vagy III. tétel

Zenekari szólók:

- Liszt: A-dúr zongoraverseny részlet
- Haydn: „Hornsignal” szimfónia részlet IV. 2. variáció szóló
- Sosztakovics: Kamaraszimfónia III. és IV. tétel részletek
- Brahms: B-dúr zongoraverseny op. 83 III. tétel cselló szóló részletek
- Rossini: Tell Vilmos nyitány 1. szolam részlet

Jelentkezés: 2022. május 10-ig e-mailben, rövid szakmai önéletrajzzal Gyenes Andrea zenekari asszisztensnél: gyenes.andrea@concertobudapest.hu.

A zenekari állások kottaanyagát az önéletrajz beérkezése után válasz e-mail-ben (pdf mellékletként) juttatjuk el a jelentkezőknek.

Keller András
Zeneigazgató
Budapest, 2022-04-05

A CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR HEGEDŰ (TUTTI) próbajátékot hirdet

A próbajáték időpontja: 2022. május 20. (péntek) 10.00

A próbajáték helye: Concerto Budapest Zeneház 1094 Budapest, Páva utca 10-12.

A próbajáték anyaga:

I. forduló:

Zenekari állások

II. forduló:

- Zenekari állások
 - Mozart hegedűverseny I. tétel kadenciával (K.216 vagy 218 vagy 219)
 - Egy szabadon választott Beethoven szonáta I. tétele, vagy Scherzo és Finale
- Zenekari állások:**
- Mozart: Esz-dúr szimfónia KV 543 – II. és IV. tétel
 - Beethoven: 3. szimfónia III. és IV. tétel
 - Beethoven: 9. szimfónia III. és IV. tétel
 - Glinka: Russlan és Ludmilla nyitány
 - Mendelssohn: Szentivánéji álom szvit - Scherzo
 - Csajkovszkij: V. szimfónia I. tétel
 - Richard Strauss: Don Juan
 - Prokofjev: Klasszikus szimfónia IV. tétel
 - Bartók: Concerto V. tétel

Jelentkezés: 2022. május 13-ig (péntek) e-mailben, rövid szakmai önéletrajzzal Gyenes Andrea zenekari asszisztensnél: gyenes.andrea@concertobudapest.hu.

A zenekari állások kottaanyagát az önéletrajz beérkezése után válasz e-mail-ben (pdf mellékletként) juttatjuk el a jelentkezőknek.

Keller András
Zeneigazgató
Budapest, 2022-03-31



VARILUX MULTIFOKÁLIS
SZEMÜVEGLENCSEK
MOST
20-40% KEDVEZMÉNNYEL!

- SZEMVIZSGÁLAT,
KONTAKTLENCSÉ VIZSGÁLAT
- SZEMÜVEGKÉSZÍTÉS
AKÁR 1 NAP ALATT
- SZEMÜVEGJAVÍTÁS
- PIACVEZETŐ LENCSE ÉS
KERETGYÁRTÓK SZÉLES
KÍNÁLATA MINDEN
KOROSZTÁLYNAK

RÉSZLETEK: SCHELLOPTIKA.HU



1116. Budapest, Kondorosi út 7.

NYITVA: H-CS:10:00-18:00, P:10:00-16:00

06/20-362-61-44



A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

HIVATÁSOS SZIMFONIKUS ZENEKAROK

Alba Regia Szimfonikus Zenekar

Cím: 8000 Székesfehérvár
Szabadságharcos út 59.
www.arso.hu
igazgató: Ruff Tamás
ruff.tamas@arso.hu
(+36) 30 217 3411

Titkárság telefonszáma: +36 70 522 46 92

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Közhasznú Nonprofit Kft.

Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest,
Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: nfo@bdz.hu • www.bdz.hu

Concerto Akadémia Nonprofit Kft.
Székhely: 1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Levelezési cím: 1450 Budapest, Pf. 75
Központi telefonszám:
(+36-1) 215-5770 • Fax: (+36-1) 215-5462
E-mail: info@concertobudapest.hu
www.concertobudapest.hu

Duna Szimfonikus Zenekar Magyar Élőzene Nonprofit Kft.

Levelezési cím:
1033 Budapest, Vörösvári út 101.
Próbaterem:
1105 Budapest, Halom u. 42.
Tel.: (+36) 70 652 55 91
E-mail: dunaszimfonikusok@gmail.com
www.dunaszimfonikusok.hu

Kodály Filharmonia Debrecen
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: info@kodalyfilharmonia.hu
www.kodalyfilharmonia.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Nonprofit Kft.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Tel.: 411-6600 • Fax: 411-6699
E-mail: info@filharmonikusok.hu
foigazgato@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Rádió Zenei Együttesek Szimfonikusok – Énekkar – Gyermekkórus

Székhely:
1037 Budapest, Kunigunda útja 64.
Levelezési cím: 1088 Budapest,
Bródy Sándor u. 5-7.
E-mail: info@radiomusic.hu
www.radiomusic.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
Székhely: 1097 Bp., Péceli utca 2.
Levelezési cím: 1143 Bp, Stefánia út 61.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft.

3525 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: info@mso.hu • www.mso.hu

Óbudai Danubia Zenekar
1033 Budapest,
Laktanya u. 35. (I. em., 2-es kapucs.).
Tel.: (+36-1) 373-0228, (+36-1) 269-1178
E-mail: info@odz.hu • www.odz.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.
Tel.: (72) 500-320
Fax: (72) 500-330
E-mail: info@pfz.hu • www.pfz.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu • www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu •
www.symph-szeged.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar
5000 Szolnok, Hild tér 1
Aba-Novák Kulturális Központ
Tel.: (30) 9358-368
E-mail: info@szolnokisimfonikusok.hu
www.szolnokisimfonikusok.hu

**Szent István Filharmonikusok
Non-profit Kft.r**
1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel.: (36 1) 467-0786
E-mail:
rendezveny@zuglofilharmonia.hu

EGYESÜLETKÉNT MŰKÖDŐ ZENEKAR

**Budapesti Filharmóniai Társaság
Zenekara**
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

KAMARAZENEKAROK

Liszt Ferenc Kamarazenekar
1036 Budapest, Kiskorona utca 7.
Tel/Fax: +36 1 250 4938
lfkz@lfkz.hu http://www.lfkz.hu

REGIONÁLIS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE

1141 Budapest Szugló utca 125/D
C. épület 3/34.
Elnök: Szabó Sipos Máté
szabosiposmate@gmail.com
Főtitkár: Horváth Gábor
horvath.gabor975@gmail.com
www.regionaliszenekek.hu

Békés Megyei Szimfonikus Zenekar

Levelezési cím: Békés Megyei Szimfonikus
Zenekar Közhasznú Kulturális Egyesület
Békéscsaba 5600 Andrássy út 3.
Telefon: 20/4322-948
E-mail: uhrinviktor@freemail.hu
Honlap: www.bekesszmf.hu
Művészeti vezető: Uhrin Viktor

Dunakeszi Szimfonikus Zenekar Egyesület Magyarország

(korábbi Váci Szimfonikus Zenekar)
2120 Dunakeszi, Állomás sétány 17.
Honlap: www.dszz.hu
E-mail: dkszimfonikus@gmail.com

Egri Szimfonikus Zenekar

Levelezési cím: Egri Szimfonikus Zenekar
Kulturális Egyesület
Eger 3300 Knézh K. u. 8.
Telefon: 20/964-1518
Honlap: www.egriszimfonikusok.hu
Művészeti vezető: Szabó Sipos Máté

Gödöllői Szimfonikus Zenekar

Levelezési cím: Gödöllői Szimfonikus
Zenekar Alapítvány
Gödöllő 2100 Ady Endre sétány 1.
Telefon: 30/546-1852
E-mail: gso.zenekar@gmail.com
Honlap: www.gso.hu
Művészeti vezető: Horváth Gábor

Kecskeméti Szimfonikus Zenekar, Hírös Agóra Kulturális és Ifjúsági Központ

6000 Kecskemét, Deák tér 1.
Telefon: 06-20/3230-001
E-mail: kszztitkar@gmail.com
jacintfoldi@gmail.com
Honlap: www.hirosagora.hu
Művészeti vezető: Földi Jácint

Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar

Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft.
9400 Sopron, Liszt Ferenc utca 1.
www.prokultura.hu

Szabolcsi Szimfonikus Zenekar Közhasznú Egyesülete

Székhely: 4400 Nyíregyháza,
Szent István u. 12.
mobil: 30 9656 453
E-mail: szabolcsiszf@gmail.com
Képviselő: Nagy Gyula

Tatabánya Város Szimfonikus Zenekara

Levelezési cím: Tatabányai Művészeti Egyesület
Tatabánya Fő tér 34.
Telefon: 30/6926489
E-mail: gezaroman@t-online.hu
Művészeti vezető: Román Géza



A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS
TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,
A NEMZETI KULTURÁLIS ÁLLAMPOLGÁRTÁRSÁG TÁMOGATÁSÁVAL.



Nemzeti Kulturális Alap

A szerkesztőség levelezési címe:

ZENEKAR MŰVÉSZETI BT.

1222 Budapest, Fenyőtoboz utca 6.
e-mail: info@zenekarujrsag.hu

www.zene-kar.hu
Felelős kiadó és szerkesztő: **POPA PÉTER**

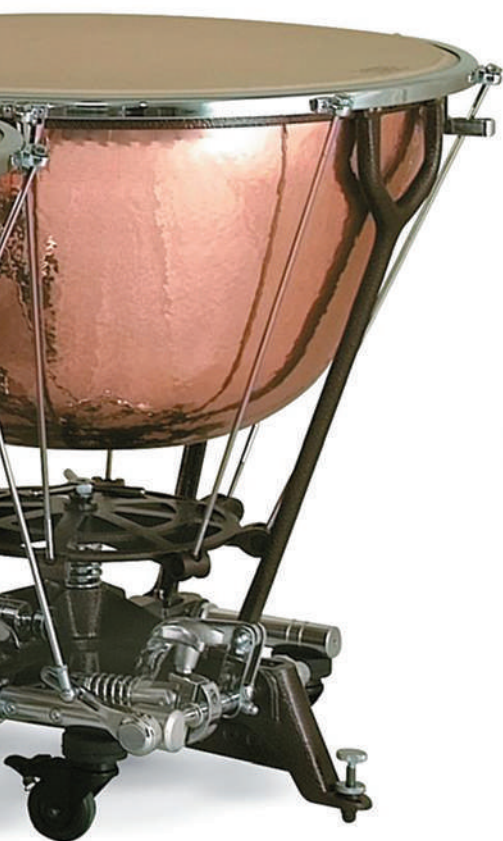
Nyomda: EPC nyomda

ISSN: 1218-2702

Az interjúkban és a kritikákban elhangzott
véleményekkel és kijelentésekkel
szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek
készítve helyt adunk.



Kiemelkedően széles választékkal várjuk vásárlóinkat 2022-ben is!



fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14.

+36 1 210 2790, +36 30 488 6622

Nyitvatartás: h-p 9⁰⁰ -17³⁰

Adams Alexander Alphasax A&S Bach Bags Berg Larsen BG Blackburn Buffet Crampon B&S
Cannonball Cherub Conn-Selmer Courtois D'Addario Denis Wick Dotzauer Edwards Francois
Louis Gard Gator Getzen Hammig Hohner Holton Hoyer Jody Jazz Jupiter Keilwerth King
König & Meyer Kromat Leblanc Lorée Ludwig Majestic Manhasset Marca Marigaux Melton
Muramatsu Musser Neotech P. Mauriat Pearl Powell Rigotti Sankyo Schagerl Schilke Schneider
Schreiber Seiko Selmer Silverstein Steuer Straubinger Studio 49 Theo Wanne Trevor J. James
Vandoren Wilde+Spieth Wittner Yamaha Yanagisawa Zoom